

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

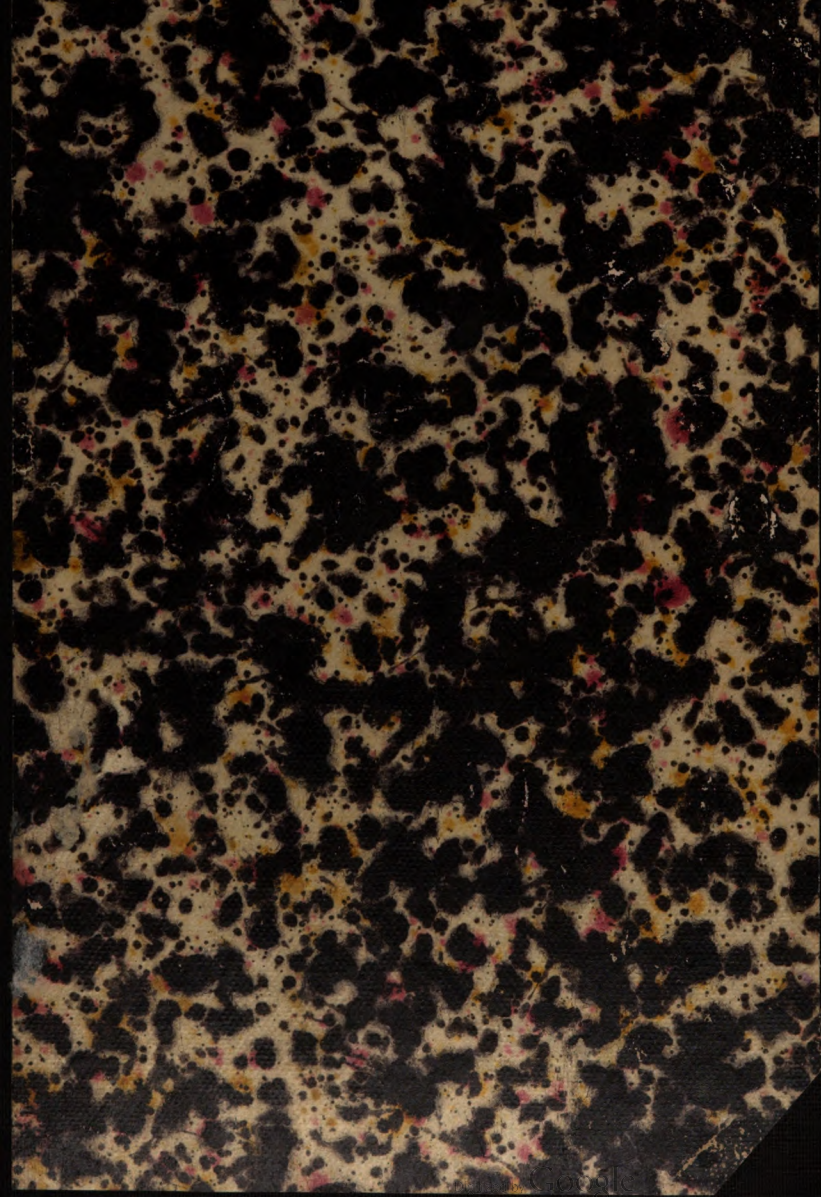
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

496 928

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

—
LEGAAT
MR. C. BAKE
'S-GRAVENHAGE

No. 361011

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0328 6223

90

C. Baker III Aug. 1870

KAKOGRAPHIE

OF

OPSTELLEN MET DEZE OF GENE FEILEN

IN

TAAL EN STIJL,

BENEVENS EENIGE

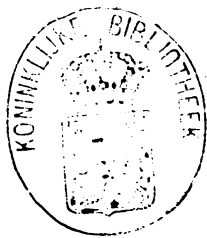
TAALKUNDIGE AANTEEKENINGEN,

DOOR

Mr. B. H. LULOFS,
hoogleraar, enz., enz.

Vijfde, herziene druk.

GRONINGEN,
H. GEERTSEMA JR.
1868.

VOORREDE.

(Voor den eersten druk.)

*Misschien dunkt het u vreemd, geëerde lezer, dat een zoogenaamd Hoogleeraar in de Nederlandsche Letterkunde en Welsprekendheid zich nog met het opstellen van zulk een kinderachtig schijnend boek, als het bijgaande, heeft moeten bezig houden; doch in het onderwijs komt het minima non curat praetor niet in aanmerking, en wanneer gij, gelijk ik, gedurende zes en twintig jaren als Conduc-teur op eene Akademische diligence (mag ik het in ver-trouwelijke scherts zoo eens noemen?) gediend hadt, zoudt gij weten, dat men somtijds al zonderlinge passagiers aantreft, en dat verscheiden hunner op hunne reis door ons taal- en stijlgebied een' dergelijken negatieven guide des voyageurs nog broodnoodig hebben. Zie dus dit mijn pa-pieren kind met geen azijnzuur gezigt aan en verschoon, dat het niet volgroeid en beter uit de kluiten gewassen is; of om onfiguurlijk en wat ernstiger te spreken, neem niet euvel, dat het boekske slechts over deze en gene feilen van taal, stijl en uitspraak loopt, en voorts ook niet meer nog tot de hoogere redekunst of welsprekendheidsleer be-trekking heeft *). Eene volledige Kakographie lag niet*

*) Ik had eerst alle woorden, waarin fouten voorkomen, met eene andere letter willen laten drukken; doch bij nader inzien heb ik mij bepaald om er slechts enkele indiervoegs aan te wijzen, omdat men jonge lieden-zelven te kan laten zoeken.

in mijn plan en zou of voor mijn doel noodeloos, of te moeilĳk en omslagtig geweest zijn. — In de Aanteekeningen zult gij, hoop ik, nog wel het eene en andere vinden, dat, hoezeer in den eigenlijken zin van het woord maar even aangestipt en ook om de redenen, aan het slot des werks genoemd, plotselyk afbrekend, uwer aandacht niet geheel onwaardig is. — Het zij echter hiermede hoe het wil, hoe weinig beteekenend dit geschrift ook zijn moge, heeft het mij toch sedert een paar jaren meer tijd en moeite gekost, dan ik welligt tot twee of drie redevoeringen, een paar reisbeschrijvingen en wat verzen op den koop toe noodig zoude hebben gehad. Ten slotte laat ik hier eenige woorden van den grooten Huydecoper uit zijne Pr. van Taal- en Dichtk. volgen, woorden, waarvan gij, mutatis mutandis, op mij de toepassing wel maken zult. Rondborstig bekennde, dal hij-zelf wel eene zekere door hem gegispte misgreep begaan had, zegt hij: „Ik, die dikwils al wat veel vrymoedigheid gebruikt heb in het berispen van anderen, wil gaarne bekenne, dat ik, in het begrypen van dit onderscheid, vry wat dom geweest ben, en ik twyffel niet, of men zal in het voorste gedeelte van ditzelfde werk hiertegen noch wel eens misdaan vinden. Het dwaalen is menschelyk: maar die alleen zoekt naar 't geen recht en waar is, moet zijne eigen dwaalingen zowel erkennen als die van anderen.”

Hiermede vaarwel!

Groningen,
Julij 1841.

B. H. LULOFS.

§ 1.

Eenige feilen tegen eene zuivere en bevallige uitspraak van het Nederlandsch.

Oorverseurend is tegenwoordig dikwerf de uitspraak, die aan sommige Nederlandsche letterklanken, ook door anders beschaafde rednaren, gegeven wordt. Hoorden haar onze voorouders uit den tijd van Hooft en Vondel, zij zouden zich, gelijk men het noemt, met rammelend gebeente in hun graf omkeeren, en niet ten onregte hebben Bilderdijk, Siegenbeek, Wiselius en anderen tegen ettelijke misbruiken in dezen zoo zeer geijverd. Onze taal, die met hare overige Duitsche zusters, nieten en bastaardnichten, het Hoogduitsch, Deensch, Zweedsch en Engelsch, ondanks hare veelvuldige loffelijke eigenschappen, toch niet bijzonder zacht en sluwelachtig van klank is, in vergelijking ten minste der Romanische talen, — het Italiaansch, Spaansch, Portugeesch en Fransch — krijgt door die barbaarsche uitspraak nog eenige graden hardheid meer. Grove feilen, waarover een gekuischt oor zich in redevoeringen dagelijks ergeren kan, zijn onder anderen, dat de *sch* (dat schibboleth voor alle buitenlanders) zoo schor mogelijk uit de keel geschraapt wordt, ook dáár, waar dit geheel onnoodig is, en zij als eene bloote *s* kon worden uitgesproken; — dat de *ng*, en soms ook wel de *nk*, den klank ontvangt van twee gescheiden, scherp uitgesproken letters, in stede dat men haar tot een enkelen zachten letterklank doe versmelten; — dat op zijn Friesch de *z* vaak in de regten der *s*, de *v* in die der *f* treedt; — dat de *n* op het einde der woorden, of waar zij, gelijk de beroemde Jakob Grimm het zou uitdrukken, *uittluidend* is, wordt ingeslikt, of omgekeerd den hoorderen met eene angstvallige en loodzwaar op haar drukkende naauwgezetheid toetgeteld: — dat men het onderscheid tusschen *au* en *ou* geheel uit het oog verliest, een gebrek te Groningen bij velen aan de orde van den dag; — dat men het tusschen *i* en *e* in dobberende geluid der *i* in *eenige*, *bezigen*,

hevige en soortgelijke woorden veel te piepend maakt; dat men in den uitgang *lijk* de *ij* veel te dnidelijk doet hooren; — dat *eene*, *eenen*, *zijn*, *uoen*, *haren*, *mijnen*, en wat dergelijke lid- en voornaamwoorden meer zijn, als *kokinjes*, om het dus te noemen, worden uitgerekt, terwijl men daarbij aan de *e* in de slotlettergrepen dier woorden, gelijk ook aan diezelfde letter in de beginsyllabe van *verbeelden*, *vermaak*, *verlangen* enz., den klank eener scherpkorte *e* geeft, in stede van dien eener toonlooze; — dat men de *w* in *uwe*, *huwen* enz. vaak tegen hare zuster en naast voorgaande buur, de *v*, verwisselt of omruilt; — dat de *a* in *aan* het, op zijn Hoogduitsch, met een korten klank soms voor lief moet nemen; — dat men den accent of klemtoon in woorden, als daar zijn, *waarachtig*, *zwartachtig*, *ernsthartig*, *roekeloosheid* en dergelijke niet zelden geheel verkeerd doet vallen. Enz. enz. enz. enz.

In de volgende voorbeelden heb ik deze en gene woorden gebragt, waarin ten bovengemelden aanzien gezondigd kan worden, en hier en daar enkele dier woorden of lettergrepen met eene andere letter doen drukken. Men doe minkundigen die voorbeelden lezen, en zorge, dat zij zich onder het uitspreken aan de gegispte fouten niet schuldig maken.

Moed, moed, ô stervelingen!
 Wat neevlen u omringen,
 Wat rampen u bespringen,
 Wat zielsmart u verscheurt,
 Hoopt! — 't licht zal eenmaal dringen
 Door nacht en schemeringen,
 Eens valt in zaalger kringen
 U eeuwig heil te beurt.

Niet *flauwelijk*, maar van *ganscher* harte, mijn vriend, *wenschen* wij, dat aan u en *uwe* echtgenooten al dat geluk moge *geschonken* worden, hetwelk de *Almagtige* hier op de wereld den menschen *schenken* wil, en dat *kwellingen* en *rampen*, waardoor dit aardsche leven maar al te dikwerf *geprangd* en *benauwd* wordt, en die zoowel in het *trotsche* paleis van *eenen* magtigen *Koning*, als in het *nederige* verblijf eens eenvoudigen *landmans* dringen,

van u zooveel mogelijk worden geweerd. O, dat God bij voortdoring zijne beste zegeningen over uw huwelijk uitstorte! Dat hij *uwen* zoon en *uwe* dochter voorspoediglijk doe opgroeijen! Dat hij *uwen* braven vader en *uwe* goede oude moeder nog lang aan uw geluk *deelachtig* doe zijn! Zoo zult gij met blijdschap het pad des levens bewandelen, en, als de ure eens slaat, dat gij van deze wereld scheiden moet, zult gij zonder *moedeloosheid*, niet *schrikachtig* en *vreesachtig*, maar *manhaftig* en *helfhaftig* den dood, die zijne *klauwen* naar u uitstrekt, onder de oogen zien. Kalme rust zal op uw sterfbed dauwen, en met stamelende tong zult gij nog uitroepen: wel mij, dat ik het aanzijn *ontvangen*, wel mij, dat ik *aardsche* vreugd en smart beproefd heb!

§ 2.

Eenige feilen tegen de meest gebruikelijke spelling.

Nimmer zal men eene spelling erlangen, die schootvrij voor alle berisping is, en die ons de juiste uitspraak der woorden volkomen zal doen kennen. Of men b. v. het woord *boeijen*, naar de spelling van den heer Siegenbeek, met eene dubbele, dan, naar die van wijlen onzen vermaarden Bilderdijk, met eene enkele *i*, gelieve te schrijven: steeds zal men den vreemdeling of den min geoefenden lezer moeten waarschuwen, om in het eerste geval niet op eene lijmachtige en slepende wijze *boei-jen*, en in het tweede hortend en stootend *boei-ën* te lezen, maar in beide gevallen, eenigzins naar Italiaanschen trant, de *i* op de *e* zachtkens te doen overvloeijen, gelijk de *u* op de *e* in *vrouwen* (Hoogd. *Frauen*) en soortgelijke woorden, waarin de *w* ook blootelijk tot eene middelaarster tusschen die *u* en *e* strekt. Ik heb dus nimmer reden gevonden om, wat ten minste hoofdpunten betreft, van de tegenwoordig het meest in zwang zijnde spelling af te wijken, daar mij deze, alles zamengenomen, op gansch geene onbillijke, op kalm en onpartijdig beredeneerde, en voor een deel door het gezag van eenen ten Kate, Huydecoper, Kluit en anderen gewaarborgde gronden schijnt te steunen, en wij, zoo we elk op onze eigene hand weër gaan spellen, gevaar

loopen om in datzelfde Babel van spelverwarring terug te vallen, hetwelk vroeger, tot ergernis van alle vrienden van orde en netheid, in ons lieve vaderland zijne *misselike tonghe* (zou de oud-Vlaminger Maerlant zeggen) hooren deed. Het zijn toch niet allen Bilderdijken, die tegen de heerschende spellingskerk (men vergunne mij die boertende uitdrukking) hun protest inleveren, en zoo nu ook al de koning onder de koningen der tegenwoordige kenners van Duitsche talen en oudheden, zoo Jakob Grimm aan den in Deutschland bij het gros gebruikelijken speltrant zich niet overal onderwerpt, kan echter bij ons te lande zoo menig piepjong schrijvertje of dichtertje, die juist nog niet de scherpzinnigheid, de duizelingwekkende geleerdheid en den Europeeschen roem van Jakob Grimm bezit, zich wel naar de hier bij het groote publiek thans aangenomene spelregels schikken. Dit in het voorbijgaan. — Hier nu tot oefening voor min kundigen eenige zinsneden en zinnen met spelfeilen, die nog wel eens begaan worden. Het grootste aantal dier misschrijvingen (ook deze en gene meer grammatikale en etymologische zonden loopen er onder) heeft betrekking tot de zoogenaamde enkele en dubbele vokaalspelling, en bevat niet alleen spelketterijen tegen de kanons der zoo even gemelde heerschende Kerk, maar ook tegen die der Bilderdijkiaansche en andere Dissenters.

De meeste fouten moet men zelf zoeken, slechts sommige zijn door verandering van letter aangewezen *).

(Wat Lulofs zou geschreven hebben, als hij bekend ware geweest met de spellingkwestiën onzer dagen, is niet te gissen en doet niet ter zake. Dit slechts is de vraag, of er ter wille van hen, die de Siegenbeeksche spelling geheel of gedeeltelijk wijzigen naar de door 't Nederlandsch Woordenboek aangenomene, veranderingen in den text moeten gebracht worden, ten einde de cacographie werkelijk cacographie te doen blijven en als zoodanig het middel te doen zijn om onze moedertaal zuiver te leeren schrijven. Enkele wijzigingen zijn met het oog daarop in den text gebracht, zoodat, welk stelsel van spelling de leerling ook verplicht zij te volgen, het verbeteren der foutieve stukken aan het doel kan beantwoorden waartoe ze bestemd zijn. DE CORRECTOR.)

*) Dit zij hier, ééns voor altijd, aangemerkt.

1. Stel geen' prys, ô mensch, op de *brooze kronen* en *thronen* dezer aerde, mair op de onverderffelijcke kronen en tronen des eeuwigen levens.

2. Dwinglandy is dwingelandij, om het even of het gemene volk, dan of *grote heren* over de inwoonders van een land den slaavengeessel zwaaijen.

3. Goedertierendheid, toegevendheid en gerechtigheid zijn kostbaare perelen en *juwelen* in de kronen der Vorsten.

4. *Honig* is geen ghepast en ordentelijk rijm op Konink, wyl er *namentlijk*, gelijk Huydecooper ons poogt te leren, eene letter te veel in is.

5. Achilles mocht met recht om de rapheid zijner benen bij Homerus den snelvoetigen *heten*, de dood kon hij *nochtthans* niet ontlopen. De peil van Paris deed hem maar al te schierlijk in het sombere rijk der *doden* daalen.

6. Alexander de Macedoniër en Napoléon de Corsicaan hebben beiden de waereld van den roem hunner oorlogsbedrijven doen weergalmen. Deze echter stierf van wrevel en hartzeer op eene eenzame rots in den oceaan, *geene* bluste zijne levenslamp uit in stromen wijns.

7. Bekoorlijk prijken de *roozen* in tuinen en hooven, maar noch aanminniger bloeijen en *bloozen* zij op uwe rode koonen, o schone, *lieftallige* en vriendelijk glimlachende maagt van Gelderlands heuvel- en *lommerijke* landsdouwen.

8. Ridderorders zijn tans op *orde* der Vorsten aan de *orden* van den dag. Jammer, dat zij zo dikwerf den vlijenden kruiper en kuiper een glants bijzetten, die hij niet verdient, den man van verdiensten een glans, dien hij niet noodig heeft.

9. Menige *zegen* strekte, gelijk Hannibals overwinning bij Cannae, den overwinnaar niet tot *zege*. — *Halstarigheid* is de standvastigheid van zotten.

10. Hoe strelend is het bij het zilveren maanligt, *terneêrgeveleid* aan de zomen van een stromend water

onder der bomen schommelend loofgewelf, het kwelen der nagtegaal en de kwijnende tonen eens waldhoorens te horen!

11. Wie zou van moordzieke, *moordadige* volkshopen en volkszamenschoolingen verbetering voor Europaas maatschappelijken toestand, hoe elendig die zijn moge, *hoopen* durven?

12. Gene taal is soms zoo welsprekend als de taal der ogen en der *gebaarden* van stommen en doven.

13. Koolen is spijs voor haart en kachel, *kolen* voor mensen.

14. Wasschen, wassen en wassen zijn, als wasch, was, was en was, dikwerf woorden van zeer verschillende *betekenis*.

15. Treurt niet, veegt de tranen van uw aangezigt, van uw weezen, o ghij wenende *wezen*! God heeft gezegd, dat hy een vader der wezen *weezen* zou.

16. Die arm- en jammerzalige godgeleerde twisten hier te lande in den aanvang der zeventiende eeuw, helaas, hoe veel tranen hebben zij uit de ogen van geestelijken en *leken* doen leeken!

17. Al wordt de vrijheid des menschelijken geestes beslooten en gekluisterd in *slooten*, omringt met muren, wallen, gragten en *sloten*, toch zal zij grendels, slooten en boeijen verbreken en zegevierend het hoofd ten hogen hemel verheffen.

18. Hoe vaak wordt door de Fortuin hier op aarde den eenvoudigen en onnoozelen *vroome* de kelk der smart, den *lozen* en bozen deugniet den beker der vreugde aangeboden!

19. *Weeken* en maanden achtereen stortte zij beeken van tranen, de aanminnige maegd, dog geene tranen hadden de kragt of macht om hare droefheid te *leenigen* en het stenen hart van haren wreden dwingeland te vermurven en weker te maken.

20. O gij helden der oudheid, uit doorlugtige en adelijke geslagten gesprooten, hoe dikwerf *slagttet* en

geleekt grij op het slagveld gene helden, maar beulen en menschen*slachters*.

21. De achterklap en de laster onzer eeuw weten met den kwaadaartigsten loogen hunne schriften te *logen* en aan het onnozel publiek de *hoonendste* verdichtzelen op de mouw te *spellen*.

22. Men mag vrij *gelooven*, dat het dwaas is jonge lieden te veel te looven.

23. Op geld overmatig te steunen en te *leenen* is dwaas, geld aan verkwisters te lenen nog dwazer.

24. Gelukkig de jongeling, die evenzeer op zijne plaats is in de *reijen* der wijzen, als in de *dansrijen* der hupplende en rijende maagden!

25. Verwar niet ij en ei,
Verwar niet prei en prij,
Ook poten niet en pooten,
Of sloten soms met slooten.

26. Het edele, *schone* en goede kan zoowel gepredikt worden op de schouw*tonelen*, zelfs in blij- en klugtspeelen, als op den kanzel. Molière heeft misschien meer gebreken verbeterd, dan Bossuet en Massillon.

27. Een oud-Hollandsch Dichter zingt van den ge- *Branc*
steenigden Stephanus:

Trekt met mij naar de plaats, waar al de stenen *steen*,
Waar al de stenigers, waar al de regters wenen.

28. Wat poogt ge op trippelende tonen,
Bij 't schel geruisch der vedeltonen,
Uw danskunst aan 't publiek te *tonen*,
Onnoz'len in uw net te tronen?

29. Traght in uwe jeugd, o jeugt, wijsheid te kopen?
Zij is kostbarer voor haren *koper* dan koper, silver en rood goud.

30. O Aegijpte, ô Babilonie, ô *Assyrie*, waar is de luister van uw Memphis, uw Babijlon, uw Ninive gebleven?

§ 3.

Eenige feilen tegen het vormen en gebruiken van samengestelde woorden, tegen de getallen, de geslachten en de verbuiging der zelfstandige en bijvoegelijké naamwoorden, lidwoorden, voornaamwoorden en getalwoorden.

1. Welke mogen wel de redens wezen, dat Christus in deze of geene leerredenen niet uitdrukkelijk over den pligt en *) deugd van vaderlandliefde handelt? Zeker moet men de *rede* hiervan niet daarin zoeken, dat hij zelve niet *vaderlandslievend* geweest zou zijn, maar wel in dezen, dat hij in zijn gebod van *zich* lief te hebben, alle soorten van liefden en vriendschappen, en dus ook de vaderlandsmin, begrepen heeft.

2. Een beroemd dichter zingt:

Nu treedt hij voor het laatst dit woud bewogen in,
En knielt bij 't zielloos stof van zijne zielvriendin.

3. Het is eene ongemeen fraaije vergelijking, die Voss in eene der zangen zijner *Louize* van het schouwspel eens bloeiende *appelbooms*, in den glans des avondroods prijkende, of door den maanschijn verzilverd, ontleent.

4. Wel hem, die doodsziek of in *doodnood* zonder siddering evenwel de dood, die koningin der verschrikking, onder de oogen kan zien!

5. Kant, wijlen of in den tijd in *velerlei* opzigten een der grootste wijsgeers van latere tijd, zegt ergens, dat er niets verhevener is als het schouwspel van den sterrehemel boven ons, en het gevoel in onze *binnenste* van aan onze pligt ter dood toe, en zoowel bij tegen als *voorspoeden*, getrouw te kunnen blijven. Indedaad, kan ons iets met grootschere aandoeningen vervullen, dan wanneer wij in die *dieptens* der hemelen, in die

*) Dit sterretje geeft hier en elders te kennen, dat er eene uitlating plaats heeft.

afgronden, gelijk Mevrouw van Stael ze noemt, boven ons hoofd gehangen, onze blikken dompelen, en daar die duizende van gestarptes zien, die, elk in *haren vasten* loopbaan, door de onmeetbare ruimtens der schepping rollen? En als de mensch, al zijn behoeftens, begeertens, verlangens en *belangens* bedwingende, smarten en lijdens, dood en graf trotserende, allen aardschen vreugden en *lijdschappen* vaarwel zeggende, slechts naar de inspraken van zijn pligtgevoel luistert; als een Regulus, een Beiling, doof voor de smeekingen en tranen hunner *egades*, kinders, vrienden en landsgenooten, liever zich in een vat, dat inwendig met spijkereu beslagen is, wentelen, of *levendig* in de grafschoot bedelven willen laten, als dat zij, gelijk lafaarden, de door hun gedane beloftens niet gestand zouden doen, wie gevoelt dan ook niet in het zedelijke die rillings *des verhevens* (zoo als een *zekere* Schrijver het uitdrukt), die met *onbeschrijfbaar* en onuitspreekbare *gevoelens* geheel de ziel overstroomen?

6. Het oud-Hollandsche spreekwoord zegt: „'t zijn niet alle *kokken*, die lange messen dragen.” Zoo zijn *alle*, die den titel voeren van Overstens, van *Generalen*, van *Schouten-bij-Nacht*, van *Luitenanten* of andere Officiers, van *Ministeren*, *Staatsdienaren* of *Bewindhebberen*, van *Doctors*, van *Professors*, van *Chirurgijnen*, van *Koopmannen*, van *Schoolmeesters* enz. enz. het daarom nog niet in *de* ware zin des woords. Ook alle *Godsgeleerde* of beoefenaars der godgeleerdheid zijn bloot uit dien hoofde nog geene beoefenaars der godvrucht, of werkelijk *godsvruchtig*.

7. Vondel zingt in zijn verwonderlijk schoon en *meesterachtig* vers tot de H. Maagd:

Al zit gij op een wolk van serafinnen,
Zoo diep in 't goud van 't albezielend licht
Der Godheid met uw stralend aangezigt,
Dat *cherubijs* belonken en beminnen!

8. In de oude Noordsche *Saga's* of volkzeggingen spelen de wapensmids een grooten rol, ja, zij waren

dikwerf *geziener* dan later menigen edelman, fier op zijne wapenen en zestien kwartiers. Zij vervaardigden allerlei soort van wapens, inzonderheid zwaarden, onder welke het zwaard *de Tyrning* in de *Hervarar-Saga* zoo beroemd is.

9. Gij moogt te schip of te paard de zorg pogen te ontvlieden, toch zal zij, zingt Horatius in het Latijn, zijn *landtaal*, het *schipsboord* met u beklimmen en zich achter u op het ros zetten.

10. *Elk ouder* is verplicht voor het kroost, dat 's Op- perste wijsheid bestel hem gegeven heeft te zorgen, en, *des noods zijnde*, voor hun geluk alles veil te hebben. *Kinderenliefde* moet daarvoor zijne loon zijn.

11. Herinnert gij u nog, ô de waardste mijner vrienden, den schoonen avond, die wij verleden jaar met ware lust te, niet ver van de boorden der Rijn, doorbragten? Het was warm, doch de warmte werd getemperd door den adem eener *koele* zuidewind, die, met balsemgeur beladen, door *de geboomtens* lispelde. De Wagenmender des Hemels, (om in de trant der Ouden te spreken) de Zon, *haar* brieschende vierspan onvermoeid mennend, daalde op haren gouden kar al lager en lager, totdat zij eindelijk in *de zee* dook, waar Thetis, gelijk een *grootte* Dichter het uitdrukt, *haar* met open armen ontving en Cupido de teugels greep der rossen, die gretig de koele vloeden inslorpten. Liefelijk klonken de *fluittoon*en *der* nachtegaal door het boschaadje, terwijl in de grasbeemd het avondlijk loeijen en geblaas van runders en schapen weergalmde, afgewisseld door het min aangename gekwaak *der* kikkert. Wij paarden vrolijk *onzer* alle gezang aan die stemmen der natuur. In onze glazen parelden de droppelen der geurige rijnwijn, en wolken *eener* blaauwe, welriekende rook stegen uit zindelijke *aarde* pijpen ten hemel. Menig * wien de Min met *hare* pijlen gekwetst had, en die door haar geheel onder den voet was geworpen, stelde eene gezondheid, of toast, gelijk men in de *bastaardtaal* der mode zegt, op de liefste zijn van zijn harte in, zich

daarbij niet storende aan den spot en * beschimping van *deze* of gene andere borst, die van *eenen* minder verlieden inborst, en voor den Min ongevoelig, met *zijnen* sentimentelen vlaag den draak stak. De Nacht breidde nu allengs *zijnen* sluijer uit; de godes ontstak hare lamp; de maan, de *beheerscher der nacht*, verrees in het zuidoosten, en *duizende* van starvuren blonken in het ruim des luchts. O, welks ziel wordt niet bewogen, als hij in de blaauwe oceaen der hemelen die eilanden van licht ziet (zoo zingt er Albions zwaan van in zijn lied „de belegering van Corinthe”), die zoo *zielenvol* flikkeren, en waar, gelijk de godsvreezende van Alphen het uitdrukt, de grenzen onzes *lijdens* staan. Met ligte tred kwam thans eene vrouwelijke gestalte, in rijke dos gekleed, langs een eng *voetpadje* uit het dichtste des bossches op ons aanzweven. Zij droeg op derzelver arms *een* zuigeling, een klein meisje, die met zijne kleine handjes *'s moeders* gelaat liefkoosde, en * werd verzeld van eene boerin, die haar tot *eenen* gids scheen te strekken. Deze laatstgemelde *arme* mensch doch genoeg, gij zult u dit avontuur nog beter als ik herinneren.

12. Welzalig hem, die Gods woord op *zijnen* aard-schen loopbaan tot eenen lamp voor zijne voet strekt! Niets zal de vrede zijner ziel verstoren. De Booze zal hem nimmer onder *den* voet werpen; de burgerschap des eeuwigen levens zal hem geschonken worden.

13. *Het* punt van het staal is scherp; maar meer scherper was de punt van het verstand, waarop, gelijk onze *oude*, Hollandsche historieschrijver en dichter Brandt het uitdrukt, de Prins Willem de Eerste zooveel vijandelijk staal afkeerde.

14. Vondel zingt:

Hier stond een groeiende en nooit afgehouden woud.

15. De Bataviërs mogt men in sommigen opzigten den bloem, de puik, *de* pit, het kern der Germaansche volksstammen noemen. — *Het* pit diens noots is nog niet rijp.

16. Flonkerend — zeide een verliefd en door liefde half raaskallend jongeling tot een meisje, hetwelk hem door *deszelfs* schoonheid het hoofd op de hol bracht — flonkerend is dat diamant daar aan uw vinger, maar nog flonkerender *de* diamant uwer oogen. De robijn uwer lippen gaat de purpergloed van het robijn ver te boven. Sneeuw wit is *de* neteldoek van het doek, dat gij om uwe zwaanhals draagt, maar nog sneeuw witter *de* sneeuw van dien hals zelve. Neen, bij het blank dier sneeuw moet de wittigheid van *het* door geene voet nog gerepte sneeuw, hetwelk den grond van het gindsche dennenbosch bedekt, schaamrood zwichten! De saffier ô mijn Heer, ik bid u, sprak het lieve kind, terwijl het *zijne* schoone oogen, spottende wijze op zijnen aanbieder vestigde, wees niet zoo kwistig met *de* robijn, *de* diamant, de smaragd, of welk andere edele steenen gij misschien nog meer zoudt opnoemen, en laat zoowel den sneeuw mijner hals, als die arme ongerepte sneeuw in het dennebosch toch ook ongerept van uwe tong blijven!

17. Het trotsche Engeland, die *Koning der* bruisende pekkel (gelijk de dichters de zee wel eens noemen), mag met *het* volle regt de Carthago van latere tijd heeten. Naar welke gewesten der aardbol toch zendt het zijne schepen niet henen, welke waters worden niet beschadwd door zijne zeilen? Waar is echter Carthago, waar *deszelfs* moeder, het kooprijke, levende, woelige Tyrus met al *haren* welvaart, waar Babel, waar de schitterende Palmira gebleven? Ook den tijd kan komen, dat Londen van den troon gestooten en, uit *de rei* der wereldsteden gebannen, niet meer in *zijnen* handen die drietand zal zwaaijen, van denwelke het in de bekende Fransche versregels luidt:

Le trident de Neptune est le sceptre du monde.

18. In de derde zang der „Hollandsche Natie,” ter bekender plaatse, waar men de heerlijke beschrijving van Klaassens heldendood, des Vice-admiraals van Zeeland, aantreft, lezen wij:

Hij staat alleen, maar vast. Gelijk een rots 't geweld
Der eeuwen, 't woest gebrul des donders fier blijft trotsen,
Schoon stormen aan *zijn'* voet in wilde golven klotsen,
Schoon schip bij schip met kracht geslingerd op zijn borst,
Verbrijzeld henen stuift, staat hij, met kracht omschorst,
Belacht het woeden van de orkanen en van de eeuwen.

19. In hetzelfde dichtstuk, vol *eener* hooge geestdrift
en eener soms *schitterendste*, bij uitstek voor declamatie
geschikte poëzie, lezen wij (er wordt van Lodewijk de
Veertiende, Frankrijks Koning, gesproken):

Brittanje biedt u hulp, tracht, op *haar* zeemagt trotsch,
Te ontwingen Neêrlands vuist den staf des watergods.

20. *Wat voor eenen* Italiaan, die met *eenen* warmen
zucht voor deszelfs vaderland bezielde is, loste niet eene
menigte bange zuchten, storte niet eene menigte bittere
tranen als hij haar in den rij der volkeren niet meer
die rang zag bekleeden, *welke* het vroeger bezat.

21. Om *den* taak, wien ik op mij genomen heb,
gelukkig ten einde te brengen, gevoel ik maar al te
zeer, dat ik uwen aandacht en welwillendheid benodigd
heb, zie daar woorden, dien men telker reize uit de
mond van redenaars hooren kan.

22. Hoe menig toog in de middeleeuwen blootvoets,
ongedekten hoofde, neêrgeslagenen blik, diep bedrukker
ziel, naar den Heiligen Grave, om daar vergeving zijner
zonden af te smeeken!

23. De *staande* — zoo luidt, meen ik, een oud-
Indisch zeggen: — zijn er beter aan toe als de gaande,
de zittende, dan de staande, de liggende dan de zit-
tende, de slapende dan de liggende en wakende, en
de Dood is de beste van alles.

24. Helaas, Emilia, die gij mij steeds eene vriendin
geweest zijt, ik ben een levendig toonbeeld van *zielver-
scheurbare elende!* Mijn droefheid is *ontroostelijk*. Waar
ik ga, waar ik sta, overal zweeft mijn het beeldtenis
van een geliefde echtgenoot, eener aangebedenste gade
voor *de* oogen, die de dood mij in de bloei harer jeugd

ontruikt heeft. Niets zie ik als haar. Niets anders hoor ik in het ruischen der avondwind als haar stem. *Geen* ander als zij alleen zal ooit mijn eens zoo *liefliedronken* hart weêr met liefde vervullen. O *lagchendste*, ô *goude* dagen, mij voor altijd ontvloden! O wreeden dood, die met uwen ijzeren voet al die bloemen en *bloesemen* mijns geluks vertrapt hebt! Wanneer zal ik in 's aardes stille schoot die balsem der rust vinden, die mijn kommerbeladen, mijn *gewonde*, mijn bloedende hart, mijn smartverscheurende ziel zoo zeer noodig is. O geliefde moeder, ô *braaf*, *geliefd* vader, die zoo lang reeds in uwe mosbewassen graven *rusten*, die ook zoo vroegtijdig des levens beroofd zijt; moet ik nu ook de smart ondervindat zij, de *bemindste* der echtgenooten, van mij beminder dan heel de wereld, dat zij, *waaraan* ik als 't ware met eenen diamante liefdesketen was vastgekleuisterd, van mij, *rampzaligen* mensch, voor eeuwiglijk *en altoos* afgescheurd is?

25. De Prins Willem den Eersten, 's *Keizers* *Karrels* des Vijfden groot vriend en vertrouweling, was een *wijze*, een goede Vorst, en van zoo scherpen verstand, gelijk er maar weinige gevonden werden, kortom, een groote man, die het geluk zijns vaderlands boven zijns zelfs geluk ging. Waarom, ô *edel*, *groot* man, moest gij zoo moordadig van het leven *ontroofd* worden?

26. Homerus geeft aan Achilles telkens de bijnaam van *snelvoetige*. Hij wil hiermede zeggen, dat Achilles rap te been, dat hij snellervoetig als elkeen ander Griek, dat hij een *sterke* looper was. Dit heeft de zoon van Thetis dan ook getoond, toen hij, ter aanschouwen der op het been gebragte legers der Grieken en Trojanen, Hector, den edelen telg des Priamus' en der Hecuba, Hector, die in *grootte* van ziel boven elkeneen uitmuntte, met de snelheid der bliksem *nazat*. Dat Achilles echter ten zelfden tijd niet slechts een sterke looper, maar ook een *sterk* looper of een man van groote lichaamskrachten was, ja, *niemand der sterveelingen*

zoo sterk dan hij, helaas, dit heeft Hector ondervonden, toen hij voor het zwaard diens in het oorlog zoo dapperen *krijgoversten* en heirvorsts bukken moest; gelijk de zoo even gemelde bewonderdste en onsterfelijkste dichter Griekenlands in den twee en twintigsten zang van *den Ilias* bezongen heeft. Homerus heeft daar die verhevene vergelijking, waarin Achilles, met zijne koperen of metale wapenrusting aangedaan, en uit de *slagorders* der Grieken in dien koperen wapendos daar blinkend aan komende stuiven, bij het doodelijke *najaargestarte* vergeleken wordt, *hetgeen* door de Grieken den hond van Orion werd geheten. De heer van 's Gravenweert, een goede vertaler des Homerus, heeft het Grieksch sierlijk overgezet.

Ik ben van *de* meening, dat een geofende, bekwame en *vlugge* schilder (niet een zulke, als dat brekebeen, hetwelk het schilderij in uwe voorkamer gemaakt heeft) in velerhanden opzichte van dit tooneel eene *meesterachtigere*, *oogbekorendere* en zieltreffendere schilderij zal kunnen *daarstellen*, als van van eenig ander onderwerp uit den *Ilias*. Of zou veelligt een tafereel des afscheids Hectors en der Andromache eene nog verhevenere, meer belangwekkender voorstelling opleveren, eenen nog *krachtigeren* en onuitwischbaarderen indruk maken?

27. *De* nood breekt wet, de oude liefde roest niet, komt de tijd komt de raad, de zuinigheid en de vlijt bouwen huizen als kasteelen; de honger maakt de rauwe boonen zoet, de deugd is beter dan het geld, wie kent niet deze en soortgelijke gezegdens, wie heeft hare waarheid niet of ondervonden, of zal in *het* vervolg van *den* tijd die niet meermalen bevestigd zien?

28. *De wonders* — gelijk Jeremias de Decker dit woord verbuigt — des *Almagtige* vervullen ons met eene verbazing, de goeuheden van den Allerhoogsten gaan over alle zijne schepsels. Geene pen eens *Geleerde* is in staat dezelve te beschrijven. Noem mij den Wijzen, die hen naar waarde ontvouwen, toon mij den dichter,

die dezelveu op zijnen citer en *zielversmeltbre* luit (gelijk Helmers zingt) naar de waarde bezingen kan!

29. Zotten zijn zotten, om het even of het *Parijzer*, *Londener*, *Berlijner*, *Stockholmer*, *Amsterdammer* of *Groninger* zotten zijn. Deze is eene onloochenlijke waarheid.

30. Welke een schrikbarende brand had er eergisteren in het stedeken plaats! Een geheel huisgezin, de ouders, de kinders en de dienstbodes, zijn er bij omgekomen. De lijken van vader en moeder zijn reeds gevonden, die des braven zoons en dochters, gelijk ook van twee meiden, schijnen nog onder *de* puin en asch bedolven. Van al de levendige gediertens in huis heeft zich niets als een hondje en *kleine* kat gered. Het paard en koe, geit en zwijn, ganzen en hoenders *zelve*, alles is den vlammen ten prooi geworden. Ook eene zeventigjarige nachtwacht heeft er *haar* lijf bij ingeschoten. Ijsselijk was het gezicht dier vlammen, die uit de deuren, de vensteren en dak uitsloegen, en naar al de bijliggende wonings en naburig kerkgebouw hunne *purperen*, *gloeijendige* klauwen uitstrekten. Onvermoeid waren *de* ijver en pogingen des daar ter stad regerenden *burgermeesters* en *van de* wakkere burgerij om *de* brand te blusschen. Wel werd de les betracht, bemint uwen naasten, hebt elkanderen lief, broeders! Het was echter zoo zeer die ijver niet, dan wel de bijstand Gods, die geheel de plaats van eene volslagene ondergang reddede. De brandspuiten toch schenen tegen het geweld, razernij en woede des vuurs niet meer te vermogen. *Eenige* tien en twaalf andere huizen brandden ook reeds in *lichte laaie* vlam, toen eensklaps, des 's morgens tusschen vijven en zessen, ten goeden ure de storm hare vleugelen *streek* en stroomen eener allerhevigste stortregen de vuurgloed overal uitdoofden.

31. In de Statenbijbel lezen wij. „En wederom zond hij eenen anderen, en dien doodden zij; en vele andere, waarvan zij de sommige sloegen en de sommige doodden.”

32. Cats, die *zijn* gelijk niet heeft in naïefheid, zingt:

't Gaat met den mensch als met de peer,
De dees is rijp en zijgt ter neêr,
De geen, nog groen, dient niet geplukt.

33. De Engelschen hun grootste tooneeldichter is zeker Shakespeare, der Franschen hun Corneille of Racine. Wie zijn talent zou grooter zijn, Corneille's of Racine's?

34. Vondel zingt: aanvaard des werelds kroon — Moonen: en door der werelds woeste zee — Trip (van zijn geboorte een Groninger): der waarheids fundamenten dreunen — Vondel: het ware moeders hart en 's valsche moeders aard.

Wat ongelijkheid van schrijfwijze is *deze!*

35. Hoe weinig vrouwen vindt men, die het geheel onverschillig is, of men hun al dan niet iets vleijend zegge, en dier gemoed alle pluimstrijkerij veracht. Ook ontbreekt het den vrouwen en vorsten zelden aan dezen en genen zulker vleijers (en waarlijk hun getal is niet gering), welken haar wegens hare schoonheid en wijsheid de noodige wierook toezwaaijen.

36. Gij hebt daar een goed huis gekocht, mijn vriend! vrij wat beter dan hetgene, dat gij eerst hadt. Nu moet gij echter zijn voorgevel wat laten veranderen, zijne deuren en vensters olijkleurig verwen en hem in de raams groote ruiten zetten laten. Dan zal *zijn* voorkomen veel knapper zijn.

37. Wij stegen, *eenige twaalf* sterk, den berg op. Er waren *onzer vijf*, die te tien ure zijn top bereikten. De *overige alle* kwamen eerst een twintigtal van minuten later.

38. Wie waren de mans, welke de vrouwen, *wie* de dieren, die met Noach in den ark gingen? Welk een man is die? *Welke eene* vrouw is dat? Wat voor eenen geleerde is dat? Wat meisje is deze? Wat juffers gaan ginds? Wat een boek meent gij? Wie vergenoegd is, is gelukkig, maar welke ontevreden is, is

ellendig. Welk een Koning was het ook, die de Romeinen het eerst met olifanten bevocht? Was *hij* niet Pyrrhus? *ô*, Welk krijgzzuchtig Vorst was die Pyrrhus! — Doe dit en laat gene niet na! Deze daar is wijs, gene hier is dwaas. *Die* hier is de wijsste, *deze* daar de dwaaste. Oude van dagen worden licht gierig. *Welk* is van *diens* de reden? Wiens is dat huis? Van *welken* is die hoed? Wie zijn hond is *dezen*? Deze der zaken toestand kan niet lang zoo duren. — *Dat*, wat gij nu zegt, is waar, *dit*, wat gij gisteren zeidet, valsch. *Dat*, dat uw zuster schrijft is vreemd. *Dit*, wat uw broeder vertelde, is ongeloofelijk. — Gode ontferme zich zijns, gelijk hij zich mijns en haars en huns en uws ontfermd heeft! — Mijn eene paard, op wat ik het liefst rijd, is ziek, en men kent zijne kwaal niet. — Ik groef dezen tuin om, om *dien* te bezaaijen. — Mijn vader zaliger was een brave, goede man, van iegelijk eenen geacht. — Wat ligt *een'* aan zijn lijf (zingt Huygens) als 't zijn niet meer en is? — Zoo wie doodt (staat in den Statenbijbel) zal strafbaar zijn door het gerigte. — Reist henen (staat elders in *hem*) onderzoekt naar dat kindeken — opdat ik datzelve aanbidde. — Elders: eener Israëlitischer vrouwen zoon. — Zulk eenen admiraal als de Ruyter was, heeft Holland nooit weêr gehad, en eenen zulken vlootvoogd kan Engeland niet aanwijzen. Dezelve vlootvoogd toch was even groot van hart als van verstand. — Het Hollandsch wint hetzelfde van het Hoogduitsch soms in zachtheid. Hetzelve heeft echter ook sommige hardere letterklanken boven het Hoogduitsch. De Duitsche talen zijn al zoo vatbaar voor woordenkoppeling, als *de zulke* des Romanischen stams. Het Hollandsch in geen *bastaardzoon* van het Hoogduitsch, schoon een aantal zulks *gelooven* *).

*) Deze en soortgelijke uitdrukkingen zijn deels goed, deels slecht Hollandsch. Slechts eenige der slechte zijn door eene veranderde letter aangewezen. Het laten opgeven der grammaticale gronden, waarom vele dezer uitdrukkingen verkeerd zijn, is hoofddoel.

39. Als men letterlijk uit het Latijn *overzet*, bekomt men de volgende zinnen: „De Koning noodigde hem om bij *zich* te komen. Kent gij den Cajus? Deszelfs vader wilde, dat hij *zich* het boek weêr zou geven, dat hij van *zich* ontvangen had.” — Laat hem die zaak op *haar* (?) zelve beschouwen, zoo zal hij overtuigd zijn, dat zij zoo ongerijmd niet is. — Toen Damocles, iemand der vleijende hovelingen van Dionysius, den Tyran van Syracusen, *zijne* goederen, schatten en heerschappij hoog opvijzelde, gelaste de tiran, dat hij van dit zijn gelukzalige leven eens den proef zou nemen. Hoe die proef, tot de bespotting van Damocles, *diens* gemelden pluimstrijkers, afliep, weten wij uit Cicero, dewelke dit geval in eene van deszelfs schriften geboekt heeft en met *diens* gewone bevalligheid des stijls verhaalt.

40) Constantijn Huygens zingt:

Hoe lang, verstoorde God, hoe lang verachtst du
 't schreeuwen,

Van dijner kinderen onuitschreeuwlijke ellend?

41. O gij groote de Ruyter! roemrijker, nimmer volprezener, onsterfelijker gedachtenisse! Gij sieraad uwer eeue, gij eere, gij flonkerstarre, gij kroone uwes stands, gij, die, ofschoon uit onaanzienlijken geslachte gesproten, den vaderlande meer diensten bewezen hebt, dan duizend anderen, die de Prinsen en Koningen onder hunne voorouderen bogen mogten; gij, die in de ure des gevaars nimmer sidderdet, maar op Gode, den Heere der heirscharen, bouwend, met onverschrokkenen blik den dood onder het oog zaagt, en ten laatsten met uwen bloede den eed der trouwe, den lande gezworen, bezegeldet, ô, dat gij allen onzen vlootvoogden, allen onzen krijgsbevelhebberen eeuwig ten luisterrijken voorbeelde mochten strekken, opdat zij, even als gij, hunnen heiligen pligten ten dood toe getrouw blijvende, ten dage des strijds in de loopbane der eere of overwinnen of sterven!

42. *Weinige* begeeren, enkelen zoeken, de meeste

andere schuwen, alle ondergaan eenmaal den dood. Ziedaar, hetwelk niemand zal ontkennen!

43. Niet weinige geleerde, helaas, zijn verwaand, *sommige* pedant, andere twistziek, vele afgunstig. Hunner getal is gering, die tot hun zelfs en anderer wezentlijke nut de door hun verworvene kundigheden weten te besteden.

44. *Onze* aller vriend, de goede brave C., die is dezen morgen ten tien ure eindelijk bezweken. Hij laat een echtgenoot en twee kinders na, *de eene* een zoon van een jaar of twaalf, de andere een dochtertje, *eenen* zuigeling, die zijn verlies nog niet bezeffen kan. Ik bezocht zoo straks weduwe en zoon. Hunner beider droefheid was groot. Wie zoude zoodanigen eenen gade en vader ook niet betreuren? U ernstige voornemen moge zijn, zeide ik tot den zoon, om uw 's vaders deugden *naar* te volgen. *Deze* zullen de schoonste bloemen zijn, die *gijlieden*, gij en *u* zusterje, als het wat ouder zal zijn geworden, op des braven, helaas zoo *vroege* graf strooien kunt.

45. *Verbaasd* groot is de menigte van koloniale waren, die honderde van schepen jaarlijks uit *de* oost en west te onzent aanbrengen, zoodat men weêr van Amsterdam hetzelfde schier zeggen kan 't *geen* Vondel van haar zong:

Zij sleept de wereld in met overvloed van kielen.

Een ieder dier Amsterdamsche pakhuizen of zolders is met die oost- en westindische voortbrengselen volgepropt. Zoo was ik laatstleden maandagsavonds bij den koopman G., diens uitgebreiden handel op Java en de Molukken u bekend is, en wie ik nog een groet van u gebragt heb. Dáár, zeide hij, terwijl wij in deszelfs pakhuys rondwandelden, dáár liggen zóó en zóóveel duizende *ponden* koffij, hier zijn twee *lasten* kruitnagels opeengestapeld, ginds heb ik voor tweeduizend *guldens* aan thee, nog wat verder zijn een vijftig zakken notemuskaat geborgen. Kortom, vriend, om nogmaals met den zelven Vondel te spreken, het was hier:

— — — — de dikke muren

Bezijken door 't gewigt van kruiderij.

46. U. E. *zult* reeds iet gehoord hebben van het afgrijsbaar tweegevecht of eenwijch (gelijk de eerste Nederlandsche schrijver Jakob van Maerland het noemt), 't *geen* hier voor een dag of wat heeft plaats gehad. Een paar jongelieden, de eene dien *eigensten* officier bij de ruitery, waarmede U. E. eens bij mij gegeten hebt, en die dat lichte bruine paard reed, wiens Arabische leest en omhoog staande staart U. E. bewonderdet, den anderen een student, (ach, zijner achttingwaardige moeders allereenigste kind!) kregen op een koffijhuis onder *zich* twist. Dezelve twist liep zoo hoog, dat, na de wetten der zoogenaamde eer, de beleedigingen en smaadredens, welken zij zich hadden aangedaan en toegeduwd, slechts door bloed konden afgewischt worden. Ure en plaats werden dus bepaald, sekondants gekozen. Men zou met de pistool duelléren, en beiden op een hen gegeven teeken te zelven tijde op zich losbranden. Dit gebeurde dan ook, en, helaas, met een *zulk* noodlottig gevolg, dat beiden zich doodelijk troffen en op de plaats zelfs des gevechts, na weinig minuten, de laatste adem uitbliezen. De luitenant of kornet laat een echtgenoot na, alles behalve in ruime omstandigheden. Mogt het Zijner Majesteit in hare goedgunstigheit behagen der arme weduwe eenigzins ten hulp te komen, zoo dit ten minste met Zijner *Majesteits* regtvaardigheid bestaambaar is, en *zij* zulks oorbaar acht. Gansch de stad is van dit voorval ontroerd. *Een* elk man, elk eene vrouw, ieder *een* kind zelf spreekt er van met siddering, en mij zelve zweven de bloedige lijken der verslagene, welken ik voor hare ten aarde besteding nog eventjes gezien heb, telkens voor mijne oogen, zoodat ik des 's nachts zelf geen rust kan vinden en den slaap, die vriendin anders der vermoeide, mij zijne verkwikking weigert. *Oh horrible*, zeg ik met Shakespeare, *horrible, most horrible!*

§ 4.

Eenige feilen tegen de werkwoorden en het gebruik der kleinere rededeelen *).

1. Daar is er die *denkt*, dat de Nederlanders *verbaasd* lafhartig zijn, wyl zij lang verongelijkingen zich laten getroosten en eerst spade onderwinden zich daartegen te verzetten. Een volk van boter hiet ze daarom Alva, en * waande wel in staat te zijn om dat botervolk te *zullen kunnen* temmen, *daar* hij dit wel den Italianen een volk van ijzer gekunnen hadde. Hem was echter niet bewust, gelijk Hooft zegt, dat er wel houden is aan het barsch metaal, doch niet aan het smijdige zuivel. En slapen ook al somwyl de Nederlanders, onderdrukking *ontwaakt* hen, en worden ontvlamd in woede.

2. Kamphuizen zingt:

Het volk, dat heen en weder
Eens zwerfde en kommer had.

3. Heinsius:

De steenen, neêrgedaald,
Gespleten met geweld, gebrijzeld en gemaald.

4. Een ander dichter zingt:

Doch ach, wat waar de mensch, zoo zijn ontluikt vermogen enz.

5. En elders:

De berggeest, die voor 't oord een' digten nevel trekte.

6. Brandt doet Petrus uitroepen:

Ik riep, ik ken hem niet, maar mij kon Jezus wel.

7. Een ander zegt:

Helaas, ik kan geen Fransch, maar wenschte 't wel te kunnen!

8. Laat *ik* u *aan* den liefelijken morgen nog eens herinneren, mijn vriend, wien wij — 't zijn nu zeven jaar geleden — in de buurt der Godesberg doorbragten.

*) Hier en daar komen ook vroegere fouten weêr voor.

Onze vriend *voer* ons met zijn wagen daarheen. Wij vlijdden ons neder in het gras, en naar ons aldus nedergelegen te hebben, luisterdden wij na het gekweel der vogelen, | hetgeen liefelijk uit de boschaadje zich hooren deedt. De met duizend balsemgeuren gekruide lucht *stroomde* ons gezondheid en levenskracht in de aderen, en ook het opeengetaste hout, dat door de kolenbranders gekloven was, verspreide dien aromatieken geur, waaraan ik boven vele zoogenaamde *parfums* verre weg den voorkeur zou geven. Boven onze hoofden door *kloof* een vrouwtjes-arend op *zijne* (?) forsche wicken de lucht, gelijk een schip, dat de golven klieft. Gij meesmuilt; maar is het vliegen niet een varen op den luchtstroom, en noemt Maria Stuart bij Schiller de wolken niet te regt *zeilers* der lucht? Doch wat legt ons aan deze spitsvondigheden gelegen?

9. Veel, mijn vriend, *ben* ik in den laatsten tijd met trekschuiten gevaren, gelijk ik zoo gisteren, nadat ik 's daags te voren van Meppel naar Groningen te paard gereden had, nog van Groningen naar Harlingen gevaren heb, bij welke gelegenheid ik onderwgs ooggetuigen was van een tooneel, welk mij met verwondering vervulde. Een jongske van een jaar of tien, hetgeen de kunst van zwemmen zeer goed kon, reeds een geruime tijd hadt gezwemd, en zelf reeds een paar malen over den gracht gezwommen hadt, kreeg, toen het voor de derdemaal hetzelfde beproeven *wil* en van nieuws in den gracht had gesprongen, eensklaps de kramp. Hij geeft een gil, stuiptrekt, raakt aan het duizelen en *zank* ijlings gelijk eenen steen onder *het* water. Dit ziet een schipper, (hij hiet, meen ik) die daar op de brug bedaard zijne pijp stond rookende. De man dunkte mij wel bij de zeventig jaren oud te zijn. In weêrwil echter dier vergevorderde leeftijd werpt hij zich, zonder hem eens de moeite te nemen van *deszelfs* kleederen uit te trekken, oogenblikkelijk in het water, *zwom* *hij* naar de plaats, waar de jongen verdwenen is, duikte hij onder,

en naar een paar tellens onder het water gebleven te hebben, hefte het hoofd weêr uit de golven en sleept hij den drenkeling bij de haren naar wal. De ouders van het kind hadden intusschen komen aansnellen en *zij* ontvangen met halve verbijsterde zinnen den halven amechtigen knaap uit de handen van zijnen redder. Dezen laatsten intusschen *schuddede* zich de waterdruppelen uit de haren en *bakkebaards*, zettede zijn hoed weêr op, *neemt* zeer koelbloedig zijne pijp weêr, terwijl hij lagchend zegde: Wat, hamaker, ziet, daar is mijne pijp waarachtig uitgegaan! Heeft vervolgens even bedaard gegaan *naar zijn huis* wandelen, om hemzelve drooge kleeder aan te doen. Hoort, mijn vriend, zelden heb ik zulk eene vereeniging van flegma met onverschrokkenheid en *voortvarenheid* aangetroffen. Een echt oud-Hollandsch karakter!

A propos! ik durf niet *te* zeggen, hoe weinig ik nog in het boek las, gij mij geleend hebt, maar ik heb er volstrekt tijd toe ontbroken, en zou hier ook bijna vergeten zijn u voor het gemeldde boek te bedanken. Gelooft intusschen en *zijt* verzekert, dat ben en blijf uwen vriend.

10. Vondel zingt:

Spant de ketens, ketent masten,
Zinkt de schepen, damt de kil!

en Poot:

Daar 't heilig lijk van Gods geliefden zoon
In werd gezonken.

11. Leer *gij* uw driften te overwinnen! leer *gij om* uw naasten te liefhebben, te hoogachten! Leer *gij uwe* vijanden zelfs *te* vergeven, zoo zult *gij* eenen waardigen navolger toonen te zijn van hem, die niet is gekomen neêrdalen uit den hemel, om ons rede te leeren twisten en hair te kloven over de verborgenheden van Gods natuur en wezen, maar vooral ons meer deugdzamer en daardoor gelukkiger te maken. *Laten* dus alle pogingen strekken *Gode* door daden, en niet bloot door het ge-

loof te vereeren. Aan regtzinnigheid des wandels ligt het meest gelegen. Het overige is grootendeels nietigheden en voert tot moord en doodslag.

12. Gelukkig de moeder, die zelf dat kind mag zuigen! Gelukkig het kind, dat, tot jaren van onderscheid gekomen, zeggen moge: de eigene moederborst heeft mij *gezogen*, heeft mij, gelijk Vondel zingt, met melk gevoedt. Aan geene gehuurde borst heb ik gezoogd. — *Ik steek* dus de walg eener vrouw, die, schoon ze volkomen in staat zij om *derzelver* kinders te *kunnen* zuigen, baldadig den bronwel opdroogt, die de Algoedheid in *hare* borst deedt ontspringen, het na zog smachtende kind, in stede van het te aanhalen en lief te kozen, van haar afstoot en tot eene voedster of zuigster den toevlugt neemt.

13. De dichter F. de Haas zegt:
Hij schiep in ijdele vreugd en schaadlijk spel behagen.

14. De Hoogduitsche taal en 't Hollandsch *heeft* wel niet de zachtheid, die het Fransch en deze en gene andere taal van Europa bezit, doch in plaats dezer drukt het dan ook soms weêr meer hetforsch en krachtig uit. Vooral geldt dit van het Hollandsch. Hoeforsch in klank en daardoor overeenkomstig met deszelfs beteekenis is b. v. het woord „wraak.”

„Wraak, donderde aller stem: aan Spanjen eeuwge wraak!”

Kan het Italiaansche *vendetta*, het Fransche *vengeance* daar tegen aan? Zelfs onze „g” en „sch” (die schibboleths voor elken vreemden, zelf voor Hoogduitschers) doet in enkele woorden eene goede uitwerking. Ons grommen b. v., ons schallen, ons schateren, ons schor, is eene krachtiger klanknabootsing, wanneer de *g* en *sch* op zijn Hollandsch, dan wanneer zij op zijn Hoogduitsch wordt uitgesproken. Gij en ik, Lezer, *zijt* het zeker daarin eens, dat onze taal voor de hoogere wel sprekendheid niet ongeschikt is. Minder voor de muziek en zang, wijl deze zamengesteld en als samengeweeft moet zijn uit vocalen en zuizende klanken, waarin het

Hollandsch nimmer veel behagen schiep. Zou echter ook het Fransch wel zeer geschikt zijn voor de zang? Men heeft meer dan een muzikkenner gehad, die zulks *ontkenden*. Ik ben op dit oogenblik hunne namen vergeten.

15. Ik had reeds u beginnen te schrijven en wou den u te *overzendenen* brief in den mijne *includen*, toen gij ten kamer *intradt* en mij met eene zonderlinge koortsachtige hartelijkheid aansprak. Ik overreikte u den gemelden brief, gij brakt hem open, gij doorlast hem, gij *verbleekte*, gij beefde, gij sidderde, gij mat mij van het hoofd tot de voeten, gij stootte mij van u af, en eindelijk *barstede* gij uit, niet in tranen, doch in eene vlaag van schaterlagchen, zoodat ik zelven meê gelacht zou hebben, ware mij de angst niet overvallen, dat gij krankzinnig geworden waret. Nog meer begreep ik *mij* zulks te vreezen te *moeten* hebben, *als* gij u, lang uitgestreken, op een paar stoelen neêrlaat, naar een toevallig op de tafel leggend stuk brood greept, het gulzig verslond, uwe handen toen afwischte of *afwaschet*, buigdet en nijgdet, en na mij weêr een tijdlang met woesten blik aanstaard te hebben, mij badt om u die plaats van Homerus over te hooren, waarin *gewaagd werd*, hoe dat Achilles den edelen Hector rondsom de muren van Troja *nazat* en najoeg, en na hem eene poos nagezeten te hebben, hem eindelijk tot staan *brengh* en den Orcus of Onderwereld ten prooi geeft. De zonderlinge mengeling des ernstigen en belachelijken in deze uwe handelingen ontroerden mij, ja, *versteende* mij schier van schrik, en inderdaad niet zonder rede, daar van dien tijdstip *af aan* bij u die krankzinnige toestand begonnen schijnt te hebben, die u twee jaren lang *bemeesterde* en bij wijlen in eene volslagene razernij *overgegaan is*. Hoe dikwerf zagen uw broeder en ik u dan met beweegde blikken aan!... Doch laat ik een gordijn voor die akelige tooneelen schuiven! Mijn vader, en ook ik, *spreekt* er intusschen nog dikwerf van, doch al

was dit ook niet het geval, zoude ik dien akeligen tijd toch nooit *vergeten hebben gehad*.

16. De Keizer Theodosius den tweede *heeft*, zegt men, met zulk een vlijt en naastigheid de boeken der Heilige Schrift *doorlezen*, dat hij ook soms den ganschen nacht *daarmede bezig geweest zou zijn* en hij onophoudelijk door *gestudeerd hebbe*. Hij heeft een kandelaar met een kunstig uurwerk laten maken, die zich zelve weér kon vullen, opdat zijne dienaren niet *benoodigd zouden zijn* hem te storen en niet *vermoogen* hem in zijne bezigheden te hinderen. Mogt deze Theodosius niet met recht heeten eenen arbeidzamen Vorst?

17. Democritus, genoemd den lachenden wijsgeer, en van Thracie geboren, *heeft* op een tijd zijne dienstmaagd naar de markt groente laten halen en komkommers *zenden koopen*. Die meid heeft haar 's meesters bevel ten uitvoer gelegd, heeft eenige dier vruchten halen gaan en leidde eene van dezelve in een honigpot, die zij onder den arm *hadde*. Toen nu Democritus dezen komkommer *geproefd heeft*, vind hij, dat dezelve heel zoet was; vrieg daarom der meid voormeld, in *welk* hof zij die vrucht had gaan koopen. Zij leide hem derwaarts naar die plaats henen. Democritus *heeft* het aardrijk, in hetwelk die komkommer gewassen was, naauwkeurig bekeken en doorgraafd, en begon na te denken, hoe het mogelijk *zij*, dat de eene komkommer zoo veel zoeter boven de andere *smaakt*, verbeelde ook de rede dezer verborgendheid door de wijsgeerte uitvinden te zullen kunnen. Maar vruchteloos was het, dat hij daarover *zijn* hoofd *gebroken heeft*. Eindelijk, toen hij zich lang genoeg daarover *heeft* gekweld, begost het dienstmeisje tot hem te zeggen: *Goed* meester, plaagt u niet langer dit geheim te ontraadselen! Wilt mij niet beknorren of slagen. Ik heb den komkommer in een honigpot gelegen. Vandaar, dat zij zoo zoet is.

18. Ik bemin, hoogacht, hoogschat, bewonder, schouw met verbazing Cicero aan, maar heb toch nog hooger

achting voor de waarheid. De waarheid ontvlamt, ontsteekt, *ontbrandt*, ontgloeit in ijver mij meer dan de schriften van al de wijze *van de aarde*.

19. Ik vind het eenen zeer te *prijzenen* en te billijken maatregel, dat sommige wreede straffen zijn afgeschaft. Misdadigers b. v. *kiel te halen* of hunne gebeentens rad te braken of lede te braken, kan men iets meer barbaarschers bedenken? En is men gelukt menschen door zulke straffen af te doen schrikken van het kwade? Waren zij minder genegen *te bot vieren* aan hunne lusten? Neen, *namate* zij meer gemishandeld *wierden*, wierden zij hoe langer hoe boozter en het goede hatender. De wreedheid der straf, zegt Hooft terecht, is eene bekoring tot zondigen. Men is meermalen beter kunnen slagen door zachtheid dan door gestrengheid de wetten hand te haven en de boosheid ten onder- of in toom te houden.

20. Vondel noemt in eene zijner treffendste, goudenste treurspelen Haamstede een *overwonnen*, dat is, een buiten den echt geteelden basterd, gelijk hij van overgeven booswicht, van overbragt, welboren, reinoogde spreekt.

21. Pesten in de maatschappij zijn die hovelingen, die de vorsten telkens pogen pluim te strijken, en *om* hun op allerlei wijze te vlijen en flik te flooijen. *Zij moesten* bevolen worden het hof te verlaten; zij moesten het land uitgeband worden, gelijk men die arbeiders uit zijn dienst moest jagen, die, in stede van vlijtiglijk te arbeiden, niets doen als dag te dieven en lanter te fanten.

22. Wij zullen (*predikte* een predikant) eerst onderzoeken, wat de liefde des *naasten zij*, ten tweeden, hoe zij werke, ten derden, hoe zij vroeger ware, ten vierde, hoe zij thans zijn moeten. *Gaf* God, dat ik uwlieden allen van deze waarheid doordrongen mogte zien, en kwam nog eens het uur, dat gij u tot God *bekeert*, en het pad der zonde verlaten moocht. Schenk mij uwen *aandacht*, opdat ik mij met lust van *mijnen* taak kwijte, en aanhoort mij met belangstelling!

23. Extract uit de notulen van

De leden *worden* door den president berigt, dat er verschillende verzoekschriften ingekomen *waren*, daartoe strekkende, dat ook de vrouwen voortaan tot militaire ambten en bedienings zouden worden toegelaten. Het lid N. N. stelt voor, dat op die rekesten geenen acht geslagen *werd*. Hij heeft, *zeide* hij, de grootste achting voor de schoone sekse, maar vreest echter, dat zij op het *slagveld* eene vrij slechte figuur zullen maken; of het zal dan, *zeide* hij, terwijl hij loeg, het slagveld van Aphrodite moeten zijn. Ook de overige leden verklaren, dat zij van de emancipatie der vrouwen nog niet hooren *wilden*.

24. Hebt gij den heer Z. wel eens *declameren gehoord*? Neen, hoe gaarne ik *gewild had* zulks te doen, en ik hem zelf kennen geleerd heb, is mij zulks niet mogen gelukken.

25. Ik heb onzen N. N. ook menigmaal slapen gevonden, en wie onzer Nederlandsche redenaren en dichters overkwam dat niet wel eens? Sommige schijnen ieder oogenblik zich slapen te liggen, ja, zij doen een geheel boek door niets dan te knikbollen.

26. *Gij zijt*, schrijft gij, door iemand verzekerd geworden, dat zij, die in het bekende tijdschrift onze bekwaamste schrijvers, en onder hen mannen van jaren en gevestigden roem, zoo uit de hoogte beoordeelen, voor een groot deel *vlasbaards waren*. Nu, heb ik u dit niet alreede genoeg gezegd? Hoe minder baard, hoe meer waanwijsheid, luidt het oude zeggen. Jongens van de Latijnsche schoolbanken komen met de recenseeroede reeds aangeloopen. O die verwaandheid! Het is elks plicht dezelve kort te wieden.

27. Kent gij den ouden violoncellist A. ook? Ik ben van hem, beter en goedkooper dan bij iemand anders, de muziek geleerd geworden. Hij was door en door een bekwame man. Ik twijfel er echter aan, dat hij thans zoo geschikt meer is wegens zijne hooge jaren.

Men geloof *hem* toch wel tachtig jaren te zijn. Zijn voorkomen straft zulks geen logen.

28. Niets *bedunkt* bij het eerste oogopslag gemakkelijker dan eene rijmlooze Ode van Klopstock in het Hollandsch te overzetten; intusschen is werkelijk niets moeilijker. Ik heb er meer dan een overzet, doch ben zelden van mijn arbeid tevreden mogen zijn. En dit zal wel meer lieden zijn overkomen geweest.

29. Gisteren verlost onze vriendin waarnaar, gelijk UE. *zult* weten, eerst de heer vrijdde, en later die dikke luitenant gevrijd heeft, welks echtgenoot zij geworden is, voorspoedig van eene dochter. Zij is van *voornemens* dezen *haren* zuigeling zelve te zuigen. Mij is dit door mijn broeder verwittigd, die zijn nieuwen post nu aangevaard heeft.

30. „Ik heb hem zeggen gehoord, of ik hoorde hem zeggen tot zijn vriend; ik zag hem in het gras slapend liggend; ik heb hem zijne kinderen onderwijzend gezien; ik heb met eigen oogen dien ongelukkigen gezien verdrinkend” enz. enz. zijn even onhollandsche uitdrukkingen als „ik vond hem slapen; ik ontmoette hem wandelen; ik heb hem aangetroffen schrijven; ik heb mij een nieuwen rok gedaan maken; ik ben wandelen gegaan; ik heb hem arbeiden geholpen; ik heb niet gekund bij u te komen.”

31. Men heeft meermalen in de nieuwere talen de versmaten der ouden *trachten* naar te bootsen, maar heeft daarin niet altijd even gelukkig geslaagd. Met dat al moet men erkennen, dat hetgeen bij de Hoogduitschers Klopstock (een man, des prijzens waard), Voss en anderen, die hunlieder spoor gevolgd hebben, hebben *pogen* te doen, in velen opzichten grooten lof *verdiene*, hoezeer ik gaarne gelooven wille dat vele verwrongene constructiën ons Nederlanderen minder stuiten, dan zij de Hoogduitschers zelve wel doen *zouden*. *Wie* zou lusten dit hier verder ontwikkeld te zien of daar langer over mugge te ziften?

32. *Om*, als eene stad *belegd* wordt, te storm loopen op eene vuurbrakende batterij, om in de hitte des gevechts den dood, met *onverschrokkenen blik*, onder de oogen te zien, om, gelijk eenen Klaassens en van Speyk, zich met zijne kiel in de lucht te springen, mag alleen niet moed en heldhaftigheid heeten. Neen, het is niet minder dapper om niet te beven noch voor het gelaat, gelijk de dichter zingt, eens dreigenden tirans, noch voor den onstuimigen drift eener dolle hoop volks, en *om* met onbezweken standvastigheid, jaren achtereen, de nukken eens grilligen fortuins te trotséren en tegen deszelfs slagen zich *vrij te waren*. Pleeg, gelijk gij plaagt, Horatius er raad over.

33. Vele nieuwere romans strekken hoofden en harten te verwilderen en den onderscheid tusschen *het* goed en het kwaad geheel weg te nemen. Trouwens, de zamenflansers dier schriften is het slechts te doen ten kosten der goede zeden hun beurs te vullen. Zij schrijven om te eten, te drinken, te spelen, of bij de groote hoop een naam te maken. Elk verstandig man heeft dit hoe langs hoe meer *beginnen* te begrijpen.

34. Vondel zingt:

— — Een god, als gij, zijt waardig,
Eer gij het iemand vergt, gevrijd te worden.

35. Huydecoper zegt terecht: „De sterkste past dikwijls te doen, 't geen den sterksten niet past te doen.”

36. Vondel zingt:

Terstond berouwde God dien eed nu niet te schennen.

37. Een ander zingt:

Wij hebben ons geluk zijn wapens dank te wijten.
en Vondel:

Zoo verwelkt een rijp de bloem.

38. Bilderdijk zingt (min verkieslijk) in eene vertaling van Ossian:

Steeds zit zij in de hal de wapens aan te schouwen
Van hem, die de oogen sloot.

39. Gisteren in de ijl na mijn vriend gaande, zag

ik *eenen* armen jongen mensch ten dood geleiden, die eerst alle zijn geld en goed, dat hij georven had, verspeeld had, vervolgens tot stelen * overgeslagen, en eindelijk, zijn leven bij een gewaagden inbraak te redden, een moord gepleegt had. Behalve *die* (?) jongeling, die zoo ellendiglijk en allerrampzaliglijkst zijn leven eindigen moest, werd ook een meisje onthoofd, dat *deszelfs* eigen kind hadde omgebragt. *Het* was bleek en uitgeteert, en het vuur harer blikken was uitgedoofd in de beken van tranen, die onophoudelijk uit deszelfs oogen vlieteden, *nogthans* vertoonde zij noch sporen van groote schoonheid. Zij had geen vader noch *geene* moeder meer, en, uitgenomen een verre neef, geen *een* enkelen bloedverwant of vriend, die haar in de kerker had komen bezoeken. Wanneer ik mij niet bedrieg, was zij van Friesland van daan, waar haar vader in de tijd ergens burgemeester eens kleinen dorpjens was. Ik herinnerde mij aan Schillers roerend gedicht, *die Kindermörderinn*, met de sombere aanhef:

Horch, die Glocken hallen dumpf zusammen!

Schiller is doch een groote dichter, en niet alleen dichter, doch ook een wijsgeer en historieschrijver. Hij *overstreeft* in sommige opzigten zelfs Göthe, niettegenstaande 's laatste stoute gang van gedachten. Van der jeugd *af aan* heb ik hem bewonderd, en *wenschen* te kunnen naardolgen. Byron is onder de latere ook een uit der mate goede poëet, maar hij heeft niet het zacht en innig gevoel, noch ook *niet* den wijsgeerigen blik van Schiller. Kluchtig is het, dat zoo menig jonge lieden zich na de dichttrant van den Engelschen lord voormeld regelen willen, die geen greintje van deszelfs wilde, oud-Normandische vuur of iets van zijne persoonlijkheid, gelijk *zoo als* men 't wel noemt, bezitten. 't Zijn makke Hollandsche schapen en koeijen, die als een Numidischen leeuw brullen willen.

40. Rampzalig ik! — Wie, buiten de goede God alleen, is vermogend mij van uit mijne elende te *kunnen*

verlossen? God, God, *waarvan* zoo velen niets afweten, God, God, waarop ik evenwel van kindsbeen af aan mij vertrouwd heb, God, God Almagtig, zal mijns gedachtig zijn, behoudens des arbeids nochtans, die ik zelf aanwenden moet om met zijne hulp alle gevaren te overkomen. Krachtens ons zelve toch wil de Voorzienigheid ons helpen. *Aide-toi et Dieu t'aidera*. Elk neme deze spreuk ten harte en overlate het overige Gode! Mij dacht dit steeds het beste.

41. Bilderdijk zingt:

Alkmene had ze beide in frissche bron gebaad,
Wen ze elk op 't vurigst kuste en bei de teedre knapen
 Met half geloken oog ter neêr leide om te slapen.

42. Hoe ongelukkig is hij, die in nood en terwijl hij *nergens* meer toe in staat is, van al zijne vrienden of schijnvrienden verlaten wordt, zonder dat niemand hunner hem een enkel woord van troost te toespreken verwaardigt!

43. Wacht er u voor om *niet* te schrijven, gelijk zeker blad doet: „men kent geene schriften vóór de jaren elfhonderd opgesteld in de Duitsche taal, alsdan in België gesproken. — Ook passe men er op *niet* te schrijven met sommige: „het heeft gebleken, dat er nog vele beminnaars der Nederduitsche taal in België gevonden worden.”

44. Zeker een zingt:

Leg met dien zoogenaamden roover
 De zaak in allen ernst nu over;
 Het goud, door hem u toegeteld,
 Is eerlijk overwonnen geld.

§ 5.

Eenige gebrekkige, of ten minste niet zeer verkieslijke woordenschikkingen.

1. Met gebogen hoofd en in gedachten verzonken, terwijl ik voor mijner woning deur zát, en in de stralen verkwikkelijk mij koesterde der lentezon, zag ik haar aankomen uit de boschaadje, getooid met dat zachte fluwelen groen, van lieverlede uit de knoppen in het voorjaar te voorschijn brekend. Bleek zag zij er uit en vervallen. Rood waren hare oogen en van tranen, van hare wangen biggelende, nat. Ach, sedert dat Willem, haar aanminnig kind, het graf in zijnen duisteren schoot had opgenomen, was alle vreugd voor haar verdwenen, de diep beklagenswaardige.

2. Wij lezen in de Hoogduitsche vertaling der Ilias door Voss: „Maar niet Agamennon, Atreus zoon, beviel dit. Neen, hij zond den priester met smaad weg, en gelastte met donderende taal: „Dat ik nimmer, ô grijsaart, bij de ruime schepen u aantrefte, zoo min op dit oogenblik hier langer dralend, als terugkeerend in de toekomst. Te naauwernood mogt dan u toch helpen de staf en de lauwer des Gods” enz.

3. „Xerxes, (zegt Laurenberg in een zijner werken) tegen de Grieken ten oorlog trekkende, liet eene schipbrug bouwen over de zeeëngte van den Hellespont, lang zeven stadiën, die bijna een vierde van eene Deutsche mijl uitmaken, met welke hij Azië en Europa aan elkaar verbond.”

4. *Zijn echtgenoot verlost* zeer voorspoedig van een zoon, ten huize van hare schoonouders, te tien uren, heden morgen.

5. Wij kregen destijds oorlog met Engeland. Reeds werden de eerste kogels gewisseld tusschen onzen grooten Maarten Harpertszoon Tromp, die zoo dikwerf de schrik van Spanje's vloten geweest was, en den Engelschen admiraal Robert Blake, voor Dovres, in Mei 1652.

6. Eenigen tijd te voren was prins Willem II van Oranje aan de kinderziekte overleden, op het Loo, in de maand November 1650.

7. De edele Frederik Hendrik verkeerde, te 's Hage, reeds in een kwijnenden toestand, gedurende het jaar 1646, die het vaderland met een angstig voor gevoel vervulde.

8. Zekere dichter zingt:

O allerbeste moeder mijn,
 (Zoo zucht het meisje zoet)
 Mogt ik hier boven bij u zijn,
 Bij u en vader goed!

9. De heer N. N. en familie worden verzocht met hunne tegenwoordigheid te vereeren het bal, hetwelk men te geven *van* voornemens is in de zaal van . . . op maandag den . . . 18 . . .

10. Zeker bijgeloovig man ontdekte in oud-Rome, dat zijne laarzen muizen doorknaagd hadden. Hij vroeg Cato, hierdoor ontroerd, wat zulk eene soort van voorspook wel te beduiden mogt hebben, dat hem zoo vreemd voorkwam. Het — gaf Cato ten antwoord — is geen wonder, noch ook *geen* voorspook, dat de laarzen van de muizen doorknaagd zijn, maar zoo van de laarzen doorknaagd de muizen waren, mogt men beven en sidderen.

11. Het regtgeding, waar meermalen ik gesproken u van heb, is nu door uws vriends bekwaamheid ten einde gelukkig voor mij gebracht. Gij kunt begrijpen, dat ik grootelijks daar verheugd over en in mijn schik ben. Daar ben ik dan toch thans van vele zorgen door ontslagen. Van af het oogenblik, dat geëindigd is die verdrietige zaak, slaap ik veel beter.

12. De Romeinen toch niet alleen waren dapper, maar ook welsprekend.

13. Hem heb ik alleen slechts, niet zijne vrouw gisteren ontmoet.

14. Vondel zingt:
 Het zweet brak uit van angst, zijn haren schichtig rezen.

15. „Deze kunstenaar (lazen wij ergens) doet zulk een gevoel in zijne voordragt doorstralen, dat wij, wetende, hoe moeilijk het is, op zulk een onwillig instrument als de fluit genoegzame afwisseling aan te brengen, hem, in aanmerking nemende dit zijn gevoelvol spel, gerust onder de beste fluitisten van zijn tijd tellen.”

16. „Hij (luidde de aanhef der vertaling eener zekere Ode van Horatius) heeft u op een noodlottigen dag geplant, wie het moge gedaan hebben, en met eene heiligschennende hand gekweekt, ô boom, tot verderf der nakomelingschap en tot schande des dorps!”

17. De hemel gaf tot zijn *geleider* den mensch de rede. Helaas, waar mag het toch wel komen van daan, dat wij zoo noode hare stem en ongaarne volgen?

18. „Den priester Chryses, welken Agamemnon de dochter onthield, te wreken, zendt Apollo eene doodelijke krankte den Grieken. Met Achilles kijft Agamemnon, wjl hij door Kalchas de bevrijding van Chryses eischen liet. Den in toorn losbarstenden Achilles belooft Thetis hulp. Vrijgelaten wordt Chryses, en Apollo wordt verzoend. Thetis zegt Jupiter zoo lang, tot dat voldoening haar zoon erlangd zal hebben, de overwinning voor de Trojanen toe. Juno's op Jupiter misnoegen. Vulkaan bevredigt beiden. —” Ziedaar volgens Voss, en voor een deel met zijne woordenschikking, de opgaaf des inhouds van het eerste boek der Ilias.

19. Eenige goede, middelmatige, en kwade schikkingen der volgende woorden:

„Ik heb heden het boek gelezen, van hetwelk of waarvan gij mij onlangs gesproken hebt.”

Goede schikkingen:

1. Ik heb heden het boek gelezen, waarvan of van hetwelk gij mij onlangs gesproken hebt.

2. Heden heb ik het boek gelezen, van hetwelk gij mij onlangs hebt gesproken.

3. Het boek, van hetwelk gij mij onlangs gesproken hebt, (of hebt gesproken), heb ik heden gelezen.

4. Gelezen heb ik heden het boek, waarvan *enz.*

5. Ik heb het boek, van hetwelk gij mij onlangs gesproken hebt, heden gelezen.

Reeds meer stijve:

1. Ik heb gelezen het boek heden, van hetwelk gij mij gesproken hebt onlangs.

2. Het boek heb ik gelezen heden, waarvan *enz.*

3. Ik heb het boek gelezen heden, waarvan *enz.*

Geheel slechte en ongebruikelijke:

1. Ik het boek heden gelezen heb, hetwelk van (of van waar) gij gesproken mij hebt onlangs.

2. Gelezen ik heden heb het boek, gesproken gij mij hebt van hetwelk onlangs.

3. Heb gelezen ik heden het boek, waarvan mij gesproken hebt gij onlangs.

4. Waarvan gij mij gesproken hebt onlangs, ik heb heden het boek gelezen.

(En een aantal andere, bij ons even slechte, die men echter in het Latijn en soortgelijke talen, welke eene groote vrijheid van woordenschikking hebben, zich meereendeels zou mogen veroorloven).

In de zoogenaamde afhankelijke woordenschikking zoude de bovengemelde zinsnede op de volgende wijze onberispelijk luiden:

Ik zeg u, dat ik heden het boek gelezen heb, waarvan *enz.*, of ik zeg u, dat ik het boek, van hetwelk *enz.*, heden gelezen heb.

Gebrekkiger reeds:

Ik zeg u, dat heden ik het boek gelezen heb *enz.*
of:

Ik zeg u, dat gelezen heb ik heden het boek *enz.*

Geheel ongebruikelijk:

Ik zeg u, dat het boek, van hetwelk *enz.*, ik heb gelezen heden.

of:

Ik zeg u, dat heden ik heb gelezen het boek waarvan *enz.*

In de vragende woordenschikking zouden goed zijn:

Heb ik heden het boek gelezen, van hetwelk gij mij onlangs gesproken hebt?

of:

Heb ik het boek, van hetwelk *enz.* heden gelezen?

Minder goed:

Heb heden ik het boek gelezen, van hetwelk *enz.*?

of:

Heb ik gelezen heden het boek, waarvan *enz.*?

Geheel slecht:

Ik heden het boek gelezen heb, van hetwelk *enz.*?

of:

Heb het boek ik heden gelezen, van hetwelk *enz.*?

of:

Het boek, van hetwelk *enz.*, heb ik heden gelezen?
En meer soortgelijke.

EENIGE VOORBEELDEN VAN EEN MEER OF MINDER BERISPÉLIJK
GEBRUIK VAN METAPLASMEN, ZOOALS: DE ANTITHESIS,
APHAERESIS, APOCOPE, SYNCOPE, CRISIS, DIAE-
RESIS, PROSTHESIS, PARAGOGE ENZ.

Volgens 't zeggen der *Ouwen*, zoo Romeinen als Grieken — en voeg 'r gerust de *Joón* bij — kan men niemand voor deur gelukkig houën, of hij moet eerst gestorven zijn. Gelukkig en vrij zijn slechts de doôn, zingt Schiller. En in der daad, hoe onzeker is 't luk van d' armen mensch hier op ons aard! Ieder dag kan

't tuigen. Hoe weinig 's 'r te rek'nen op de blommen, die we pluiken! Welk een' oest van verdriet brengt 't zaad van schijnbre vreugd vaak voort! Hoe treurig 's vaak 't end', in vergelijking van 't *vroolke*, zaalge begin! Hoe *aárs* d' *arremzaalge* uitkomst in vergelijking der blij' verwachting! Eeretitelen, rijkdom, geleerdheid en wetenschap, hoe luttel ware vernoegdheid bien ze ons sterv'lingen! 't Zijn wassen vlogels, waarmeê m' in 't eerst zich, d' eeuw'gen Goôn te moet, in *n'* hemel van *zaalgeheid* meent te kunnen verheffen, doch die ons maar al te dik verraân en begeben, en ons dan als Icarussen te dieper in de *barrenende*, onstuime zeevloên des ongeluks doen neêrploffen. Zoolang wij leven, lijken w' als slaven te zijn, op eene galei aan de gloênde hitte blootgesteld, door dorst gepijnd, door *bloed'ge* geeselslagen geteisterd. Slechts de Dood verbreekt op 't lest *ons* ket'nen. Slechts de Dood (zou men in den stijl van . . . zeggen kunnen) is de Moses, die ons uit 't Egyptenland, vol woênde Pharo's, uit de ak'lige woestijn dezès levens de paân op naar 's Hemels Kanan voeren kan. En schoon we niet weten, of w' in dat geweste, van *honing* vloênde, *aankommen* zullen, en of we niet, na ons verscheijen, om ons zond' en schulde weêr in een nog veel schrikbrer, rampzaalger woestnij van jammer en ellende als *droev'ge* bannelingen zullen blijven omzwerven, bet is 't toch te vallen in de handen van God, den *Vaár*, die vol barremhartigheên en genaden is, dan in die der booze, *wreedard'ge* menschen.

 § 6.

Eenige barbarismen.

LATINISMEN OF LATIJSCH-HOLLANDSCHE SPRAAKWENDINGEN.

 1. Laat anderen het stadsleven verheffen, ik *schijn mij toe* het gelukkigst te zullen zijn op het land, en,

Horatius mij voorgaande, roep ik uit: ô land, wanneer zal ik u aanschouwen enz.? *Ik ben 't echter niet die ontkenne*, dat men ook op het land zich niet kunne vervelen.

2. Laat ons niet wanhopen in tegenspoed, *God nimmer de braven verlatende*. — Ook *stervende*, is Socrates moedig gebleven. — Al dit aardsche eens zullende verdwijnen, zoo tracht u geene vergaan zullende schatten te vergaderen, maar schatten, *eeuwig duren zullende*. Dit leeren reeds de Ouden, wie gij gehoord hebt zoo wijs te zijn. *Zoo zullen wij grooter zijn, dan aan wie de Fortuin leed kunne berokkenen*.

3. Velen beroemden mannen heeft eene vrouw, onvoorzigtig genomen, tot schande verstrekt. *Wat is het dan, ô jongeling, dat gij ligtzinnig trouwen zoudt? Hebt gij ook wel, dat gij eene vrouw onderhoudt?*

4. Homerus en Hesiodus hebben beiden vóór Rome gesticht geleefd. — Scipio werd de Afrikaan geheeten om het ten ondergebrachte Afrika. — *De vermoorde Dictator* Caesar (zegt Tacitus) scheen sommigen een roemrijk, anderen een schandelijk stuk te zijn. — Intusschen stonden Caesar en Pompejus beiden in verdenking van den onderdrukten Cicero.

5. Curius bij het vuur zittende rapen te braden, zijn de Samniten hem komen goud aanbieden. Hij heeft echter gezegd hun goud hem niet noodig te zijn.

6. Neen neen, niet die zijn wij, die gelooven alles op deze wereld het spel van een blind toeval te wezen. — Of te loochenen is, zegt Cicero *er een God te zijn*, of zij, die er een God te zijn erkennen, van hen is toe te staan, dat God werkend is. En Seneca zegt: waarheen gij u ook wenden moogt, overal zult gij de godheid zien *u bejegeende*. Daarom waren ook de Ouden van den hoogsten eerbied jegens de Goden. Zulks wordt door een aantal voorbeelden bewezen, *welke allen hier op te noemen te lang zijn zoude*.

7. Wijsgeeren, zegt gij, zouden den roem verachten. Hoe, zetten zij, Cicero te regt dit opmerkende, uit

gloriezucht hunne namen niet voor de boeken, die zij over *den roem te verachten*, over vermaken te schuwen geschreven hebben?

8. Te eten is, zegt Cicero, opdat gij leeft, niet *te leven* is, opdat gij eet.

9. O, wie, welken wij oordeelen eenig gevoel te bezitten, wie is er, die niet met eerbied en liefde denkt aan Socrates, aan Cicero en aan andere groote mannen, *die hij ook al nimmer gezien hebbe? In hunne deugden te bewonderen*, in hunne voetstappen te drukken, moeten wij onzen roem stellen.

10. Het boek, waarde vriend! hetgeen gij mij te lezen, of ten minste eens te doorbladeren gegeven hebt, *is nog te lezen voor mij, dit doen zullende*, zoo ras ik tijd heb. Het ontvlugt u echter niet, hoe weinig ledigheids mij overschiet. Ik wil u dus, mijn vader zulks toestemmende, verzocht hebben, opdat ik het boek nog eenige dagen houde, belovende, het uitgelezen aan u, *dit, gelijk ik vertrouw, niet kwalijk nemen zullende*, dadelijk te zullen terugzenden. Zorg opdat gij wel vaart, en *geloof mij te zijn*

Uwen enz.

PS. Uwen broeder zeggen zij door den Koning tot Hoogleeraar benoemd te zijn.

11. De redenaar Aeschines, toen hij Athene verlaten en zich naar Rhodus begeven had, *wordt gezegd* daar die beroemde redevoering voorgelezen te hebben, welke hij tegen Demosthenes in de zaak van Ctesiphon had uitgesproken. Welke redevoering van hem ten einde gebragt zijnde, *heeft men van hem verzocht*, dat hij ook diegene zou lezen, die van Demosthenes voor Ctesiphon gehouden was. Welke toen hij met eene allerzoetste en zeer krachtige stem gelezen had, zeide hij den verwonderden Rhodiërs: „Hoe veel meer zoudt gij u nog verbazende, als gij Demosthenes zelve *gehoord hadt die rede uitsprekende*.”

EENIGE GALLICISMEN.

1. „Ja, mijnheer, vervolgde de dikke boekhandelaar: tijdschriften zijn eene behoefte geworden, *vindende er zich geen stelsel*, dat niet door een dag- of weekblad, hetzij hetzelfde aan de staatkunde, hetzij *uitsluitelijk* aan kunsten en wetenschappen is toegewijd, *vertegenwoordigd zij*. Het schijnt echter, dat eenig Journalismus ook reeds bij de Romeinen plaats gehad hebbe, *ik zulks komende te leeren* uit een Fransch boek, hetwelk ik geloof *het werk te zijn* van zekeren geleerde, dewelke eene uitzondering maakt *aan* den regel, dat sommige Franschen, in spijt van al hun geest, wel eens wat oppervlakkig zijn. Deze man toch *neemt vermaak* aan aanhaling op aanhaling uit de oude schrijvers opeen te tassen, en *het moet* *alzoowel*, dat hij ze goed bestudeerd hebbe. Doch om tot de zaak in geschil terug te keeren en met een *verzekerden stap* op het ingeslagen pad voort te gaan, zoo zet ik vooruit, dat men niet dan op te merken heeft, hoe lieden, die zich niet bezig houden *dan tijdschriften te lezen*, van alles een weinig, maar van het geheel niets weten. Wanneer ik alzoospreek, is het niet, dat ik aan die lieden, *geheel onbeduidend dat ze ook zijn mogen*, niet te benijden vind van zoo van alle dingen eenig begrip te hebben Maar (zeide de dikke boekverkooper) bevorens voort te gaan, bezweer ik u om u neder te zeten. Men mint veel meer zich met elkaar te onderhouden, wanneer men *gezeten is* dan wanneer men *overeind blijft*. Of *hebt gij vrees*, dat ik u te lang op zal houden? Ik zou schaamte hebben dit te doen; integendeel, ik zal *al mijn mogelijk doen* om kort te zijn. Apropos, Mijnheer, *weet gij verzen te maken*? Zijt gij *bij gelegenheid* dichter, zoo men naar uw uitwendig wel zeggen zou” Zoo op een dag rabbelde onze boekhandelaar, onzin op onzin stapelende, al voort.

2. . . . Dit hoorende, kon ik mij niet verdedigen van een diep gevoel van deernis met haar. Zij leerde

mij dit alles toch, de oogen nog vol tranen, en telkens, de armen uitgestrekt, naar mij toe loopende. Haar man echter, dat onmenschen, *het pistool* nog altijd *in de hand*, zette zich nieuw aan het vloeken en tieren, en zwoer haar *het brein te doen springen*, zoo ik haar *geheel onwaardig als zij was van eene betere behandeling*, de minste gunst wilde doen. Maar *wat is het* dan toch, dat gij wilt, vraagde ik hem, in schijn bedaard en de armen gekruist, maar inwendiglijk van woede *denkende* te stikken. Er *vindt zich niet een persoon* ter wereld dan gij, die niet medelijden van de ongelukkige *hebbe*. *Kwaamt* gij niet op het oogenblik zelf te leeren, dat zij hier, de handen ledig, gekomen is, en dat zij geen stuiver bij zich heeft om een stuk broods te koopen, dat zij dus van honger zal moeten sterven, zoo er zich niemand vertoont, die trachte van haar te redden? Neen, ik zweer u, ik ga niet uit van hier, *dat ik* niet aan dit aanbiddelijk schepsel eerst de hulp van mijn arm en beurs zal hebben geleend. Ik zou *schaamte hebben* anders te handelen. — Mevrouw, zeide ik tot haar, de stem van ontroering mij bevende: gij hebt niet dan u aan mij te vertrouwen, en spoedig zult gij zien, wie hier van ons twee, van dezen barbaar of van mij, triomfëren zal. — Zij bezweerde mij hierop, de handen gevouwen, dat ik enz.

ANGLICISMEN.

1. De vermaarde Malherbe at *een dag* met een aartsbisschop, welke berucht was *voor* een vervelend, dom prediker *te zijn*. Nauwelijks was eten over, *bevorens* Malherbe reeds in slaap viel, maar werd opgewekt door den prelaat en genoodigd te gaan en hem te hooren predikende. Ik bid uwe genade, zeide Malherbe: mij te verontschuldigen, *doende ik* reeds slapen uitstekend wel hier, waar ik ben.

2. Een sultan, vermakende zich-zelfen met te wandelen, ontwaarde een derwisch, zittende met een men-

schelijk bekkeneel in zijn schoot. Zijne Hoogheid niet ziende, *was* de oude man zeer ernstig op het doodshoofd *starend*, en scheen in eene diepe mijmering te zijn. Zijne houding en manieren verbaasden den sultan, welke hem naderde en de oorzaak van zijn zoo diep in overpeinzing *verzonken te zijn* vraagde. Sire, antwoordde de derwisch dit doodshoofd was dezen morgen aan mij vertoond, en ik *ben* van dat oogenblik aan vergeefs *beproevende* te ontdekken, of het de schedel is van een machtvollen Monarch, gelijk uwe Majesteit, of van een armen derwisch, gelijk *mij zelf*.

GERMANISMEN *).

I. Stijl met onderscheidene, thans Hoogduitsch schijnende woorden, die echter bij vroegere Nederlandsche schrijvers, zelfs nog bij Hooft, Vondel, Huygens, in onzen statenbijbel enz. wel voorkomen.

De redelijkheid diens mans, (wie zou het beneenen?) blonk telkens *gans en gaar* uit. Waar hij eenen eene dienst erbieden of *leesten* konde, onderliet hij vro zulks nimmer, ja, het was zijne grootste wonne, als hij zijne goedaardigheid op de eene of andere wijze door daden doen luchten en *uiteren* konde. Eten of drinken mondde hem gaar weinig, als hij niet iets goeds *volleestet* had. Geene moeder of amme kon haren zuigeling meer gewogen zijn, dan hij zulks was aan ieder lief klein kind. 't Is schade, dat men niet van aanbeginne voor lezers en lezerinnen alle trekken van goedhartigheid samt andere gelijkaardige deugden heeft opgeteekend. Hij zou zijn gewand van het lijf weggeven; hij zou aan een ander iets ontwend hebben, om er een derde mede te bekleeden. Het *beruchtigde laster* van gierigheid was hem dus ook tot een grouwen, terwijl hij het van vreugde integendeel *uitschreide*, als hij van eene daad van mensch-

*) Wat uitvoeriger is deze afdeling behandeld, daar Germanismen zoo licht gemaakt kunnen worden en dagelijks gemaakt worden. Slechts eenige zijn door verandering van letter aangewezen.

lievendheid of iets anders gelijkaardigs hoorde. Geef achtung, zeide hij dan, daar kunt gij de menschheid weêr in haren adel *betrachten!* Verzoek het maar; gij zult telkens zulke proeven vinden. Veel koper zal in schimmerend goud *verwandelen*, veel goud echter, leider, ook in koper verzwinden.

II. Stijl vol zoodanig Hoogduitschachtige woorden en wendingen, als tegenwoordig van lieverlede maar al te zeer binnensluipen. (Enkele zijn aangewezen).

Na vrij wat *aanstalten* gemaakt te hebben, zijn wij heden morgen op reis gegaan. Wij *voeren* in een wagen af met een *bedronken* voerman, dien onze vrijgevigheid nog dronkener maakte, en wij kwamen te tien ure in den Haag aan. Dadelijk lieten wij bij den heer N. aanzoeken, wanneer het hem *voegen* zou, dat wij zijne schilderijen kwamen beschouwen. *Overigens* (?) was het ons gelijk, of wij 's morgens, dan 's middags kwamen. Wij werden op een bekwamen tijd afgewacht en *betwijfelden* (?) niet meer de voortreffelijkheid der verzameling, toen wij in de zalen, alom met schilderijen behangen, ons een tijdlang oponthouden en met een onbevangen blik alles bezichtigd hadden. Indedaad, verrukking *bemeesterde* ons bij menig stuk, onder anderen ook bij de *daarstelling* van sommige tooneelen, uit volkssagen ontnomen, die met een meesterhaftig, dat der *braafste* kunstenaars op zijde strevend, ja, overstrevend penseel daargesteld waren en die ons *uiterst* bekoorden. *Overmaten* begeesterden ons ook een paar stukjes, geheel *opvallend* in den trant van Ostade en Teniers geschilderd. Een mijner reisgezellen maakte jegens ons de *bemerking*, dat vooral in die daarstellingen dat groteske en luimige voorheerschend was, hetwelk een der *eigendommelijkheden* van Teniers daarstelde. — 's Avonds gingen wij naar de opera en zagen er een stuk *opvoeren*, dat, meen ik, van Rossini was, een komponist, voor wien ik bekennen moet, dat ik nog al eenige *voorliefde* heb. De schouwspelers en

zangers waren in hunne kunstdaarstellingen niet zonder verdiensten, schoon het er wijd van af was, dat men hen volmaakt kon heeten. *Eerstens* toch konden sommige hunne rollen niet al te best, en tweedens voornamelijk intoneerde menigeen alles behalve *rein*. Zij mogten waarlijk nog wel eens eene duchtige school *doormaken*. Dit sprong in het oog. Wij hebben in den Haag ook nog een *lustspel* gezien, en stelden ons in den aanvang, nadat de *voorhang* opgetogen was, nog al iets goeds van de opvoering voor. Wij hadden echter nauwelijks een akte vertoonen zien, of wij waren allen *gelijkmatic* overtuigd, dat en stuk en spel erbarmelijk waren; en wij *bestreefden* ons zoo snel mogelijk het *schouwspel* te verlaten. Doch genoeg van deze niet zeer aangelegene zaken!

III. Stijl, vol zeer grove Germanismen.

Neen, niet *uitsluitelijk* zijn verstand en *vernunft* of rede den menschen geschonken. *Springt* het niet *ieder man* in het oog, dat vele dieren soms zoo *vernuftig* en *kloek* als vele menschen zijn? Zelfs in de kunst van *zich te verstellen* zijn zij loos genoeg, en zij toonen zich dikwerf *uiterlijk* (?) gansch anders dan *innerlijk*. De natuur schijnt hun daartoe als van zelve *behelpelijk* te wezen. Mijn *verstorven* grootvader had een *hupschen*, kleinen hond, ten wiens aandenken nog een denkmaal in den tuin van ons voorouderlijk huis wordt aangetroffen, en die veelmaals merkmalen van de grootste slimheid gaf. Gewis, op eene zulke groote kloekheid, op eene zulke klaarheid van begrip, op eene zulke *ontvangbaarheid* om te leeren, zal men bij weinig menschen stooten. Naar de verscheidenaardige gevoelens, die hij uit te drukken zich bestreefde, verstond hij het om zijne hondenphysionomie op de schikkelijkste en *eigendommelijkste* wijze te vouwen. Soms bijna zou men daarop gezworen hebben, dat hij tranen vergoot (trouwens, dit verhaalt, ja, Virgilius ook van een gewis paard), dan

weër vertoonde zich half en half een aard van lachelen (gelijk Bilderdijk het ergens noemt) op zijn gelaat, *waartoe* kwam, dat hij met de buigzame, gesmijde stem, waarmede de natuur hem begaafd had, een geluid wist te beelden, dat eenigermate het lagchen *gelijk kwam*. Met dit voor een hond zonderbaar en vreemdaardig geluid, onderbrak hij wel eens, hoe rustig en verzwegen hij anders zijn mogt, het gesprek der aanwezigen, *minstens* deed hij dat zoogelijk, als er iets komisch en potsierlijks verhaald werd, en het scheen dan zulkerwijze, alsof hij den inhoud van het vertelde begrepen had. Ik heb ook wel ervaren, dat hij in stand was uit de boekenkas mijns grootvaders *dit of gene* boek hetwelk men hem opgaf, te halen. Gezwind! zei mijn grootvader: haal mij een band der gedichten des Homerus, en zie, onze poedel, dadelijk vaardig en zonder *zich* eens meer naar mijn grootvader om te zien, beijlde zich om op de bretten der boekenkas, waarop wel eens wat *onordening* heerschte, rond te snuffelen, en het boek, waarom men hem geschikt had, uit de overigen heruit te zoeken. Alzoo, zal men verzetten: mogt veelligt de hond de *inschriften*, die op den rug der boeken stonden, lezen kunnen. Dit geloof ik nu *even zoo zeer* niet, alleen, het was vermoedelijk door den reuk, dat hij die boeken, welke wijlen mijn grootvader dikmaals in handen had, kende, en zoo mag het zich begeven en toegedragen hebben, dat hij dezelve uit hunne omgevingen verstond te vinden. Eilieve, verhaalde men in die heenzigt niet wonderen van den feniks aller honden, van Munito? Kon, *nevens* anderen, deze kreatuur niet uit op den bodem liggende, verstrooide alphabetten, letters te zamen zoeken, en dan uit die boekstaven *volständig*, hem opgegevene woorden, scheppen en beelden? Heeft wel een de waarheid dier narigten wedersproken? Beëindigen wij echter deze bemerkingen. Nooit zal ik met Descartes er over eenig worden, dat de dieren *ijdel machines* of werktuigen zijn zouden. Nu ja, *rigtig, machines* op even

de namelijke wijze als wij menschen veelligt zulks *durfd*en schijnen in de oogen der verklaarde geesten en engelen, en deze weêr machines in de oogen van nog hoogere geesten, en ook zelfs de hoogste geschapene wezens machines in de oogen van God.

IV. Hollandsch, wel niet overal rechtstreeks Germanistisch, maar toch met eene zeer Hoogduitsch schijnende kleur.

Dikmaals ontschuldigt men, (zonderbaar genoeg!) de donkerheid van den stijl met de armoede der sprake en met de donkerheid des voorwerps. Deze twee zaken echter kunnen dat donkere alleen niet voortbrengen. Het weinigtst mogt veelligt zulks de armoede der sprake wel doen, wijl wij toch al onze begrippen met de spraak en vermiddels dezelve erlangen, gevolgelijk het ons gewis aan uitdrukkingen falen kan, zoo ras wij maar eerst de moeite genomen hebben onze begrippen behoorlijk op te klaren. Even zoo weinig stelt de donkerheid eens voorwerps eenen volwigtigen verontschuldigungsgrond daar, daar het immers de eerste pligt is over eene zware zaak niet eerder te spreken of te schrijven, en met woorden ze levendig te malen, dan totdat men het mogelijkste licht in zijne begrippen gebragt heeft; en is dit nu eenmaal geschied, zoo volgt de klaarheid der uitdrukwijze van zelve. Men zal in alle tijden bevinden, dat diegenen het kracht- en lichtvolst en met de meeste reinheid van stijl over een voorwerp schrijven, die hetzelfde het grondigst verstaan, deswege men altemaal een geregt mistrouwen in de inzigten en kennissen diergenen te zetten vermag, die zich niet anders dan donker en zwaarmoedig uit te drukken weten. Men moge zulks diepzin heeten, gelijkerwijs dit maar al te dikwerf gedaan wordt, ik laat dien diepzin hun, die denzelven lieven, gaarne over.

V. Nog eenige staaltjes van Germanismen, of in eene zeer sterke, of in eene mindere mate. (Enkele zijn aangewezen).

Volgzaam iets doen. — Van schrik ontrust, gaf hij ten antwoord. — Eene stad tot den grond toe versto-

ren. — *Rigtiger* gezegd. — Wij zijn hier zeker voor alle gevaar. — Adelungs *volstandige* Spraakleer. — Opsnijderij en windmakerij. — Ongeschikte stelling der woorden in een zin. — De beduiding van dit woord is zeer verschillend. — Eene gelijkbeduidende uitdrukking. — Hij verstaat vele talen zeer goed, afzonderlijk het Latijn. — Het Latijn kan in rijkdom * het Grieksch niet *opwegen*. Een man, der opklaring van zijn jaarhonderd waardig. — Zij behoort thans onder de zaligen, onder de *verklaarde* geesten des hemels. — Een mensch van eenen gemeenen, nederigen aard. — Eerst vervoerde, toen *ontvoerde* hij het meisje. — Een man van veel kloekheid, inzicht en ervaring. — *Ijl* u wat en streef die bekwame gelegenheid te benuttigen. — Nevenbegrippen en nevenidées. — Gij spreekt zoo ongewis, druk u wat meer *bestemd* uit. — Hij versprak mij te zullen komen. — Het gelijkgewicht van Europa loopt ieder tijd gevaar van verandering te lijden. — Het is mij *gelijkveel*. — Dat water is rein en doorzigtig. — Ik heb mij met dat boek zeer belustigd, het beleerde mij te gelijk, in het andere echter kreeg ik een wederwillen. — Bij al zijn diepzin en schijnbaren scherpzin brengt toch die schrijver niets duchtigs hervor. Doorgaands bezit hij niet de *gevorderde* klaarheid. Hij zou zich ook liever eerst nog wat op taalkennis leggen. — Germanische talen. *Katholische* schrijvers. — *Afrikaners*, *Amerikaners*, *Korsikaners*, *Italianers*, *Engelanders*. — Dat is zeer karakteristisch. — Albereids heb ik dat boek gelezen. Of men op de schikkelijkheid van deszelfs stijl roemen kan, weet ik niet. *Gelijkmatigheid* van stijl mist men weinigtens in hetzelfde. — Ik was tot in mijn *innerste* geroerd, vol teedere gevoelens. — Dat eeuwig zoetelijke in zijn violinespel baart mij overzadiging en walging, alleen hij kan dat nu eenmaal niet achterlaten. — Ik drukte hare zachte, *weeke* hand. — Die gedachte is niet genoeg doorgewerkt. — Hoe zal men dit onheil bezijdigen. — Leef wel, vriend! ik beveel mij u *bestens*. — Kalm en rustig was de zee. — Hij bedankte

er zich wel voor om dat te doen. — Helaas, hij is daarheen! hij is dood. — Die vent bedrinkt zich alle dagen. — Ridderkruizen en *ridderbanden*, aan wie worden ze niet al geschonken? Waar komt dat bij toe? — Het voegt en *staat hen niet aan* daarover te spreken, want hij is lang niet *onbevangen* genoeg. — Hij kwam ongeveer om middernacht, en wilde dat ik hem zou herbergen. — De zaak is uitvoerlijk in dat boek behandeld. — Ik werd in dat gevoel besterkt. — Wijd verschillend denkt des ongeacht Grimm er over, met wien hij niet in eene lijn gesteld kan worden. — Ik verafschuw vlijers en kophangers. — Julia was eene ongeradene dochter van keizer August. — Die ongelukkige heeft zijn leven bij die verzwering der edelen ingeboet. — Ik schikte mij aan om 's avonds de reis *aan te treden*. — Een schouwspel, eenig in zijn aard. — De koning, zegt men, is zeer opgebracht tegen den heer N. — Onzer een kan dat niet gelooven. — Zich ziek aanstellen. — Iemand iets toeërkennen. — Ik vrees mij zeer voor huichelaars. — Wel, zei hij tot den zoon: wat zegt *de vader* er wel van? — Onder de Romeinen is maar de eenige Virgilius een waar heldendichter. — Hebt gij dat zonder bedoeling, of hebt gij 't met vlijt gedaan? — Dat was eene groote onrigtigheid. — Een rechter moet oneenzijdig zijn. Dat is zijne schuldigheid. Ook moet hij niet *ontvankelijk* zijn voor besteking. — Hij is een slimme kop, maar soms wat voorluid in zijne oordeelvellingen. — Een hoop arme, naakte, verlompte kinderen. — Dat boek heeft de *rigting* om overal misnoegen te verspreiden. — De grond is hier hard en steenig. — Wie zal zich verkoenen dit te doen? — Zij wierp een *verstolen* blik op mij. — Ik bevond mij onwel. — *Inbeeldingskracht* is onmisbaar voor den dichter. Ook moet hij een voelend hart hebben en gesmaakvol zijn. — Helaas, zij is eene prooi van waanzinnigheid! Zij is verrukt in het hoofd, minstens het rappelt haar daar wat. — Is u een kop koffie gevaltig, of wel beveelt gij thee? Zult gij thuis *spijsen*?

Neen, ik heb reeds afgespijsd. — In weelde en schandelijk overvloed leven. — Trachten wij daarvan de aanwending te maken. — De kwaal is niet ligchamelijk, maar geestig. — De omgevingen van Arnhem zijn bekoorlijk. — Hebt gij *de zee* te Steinfort gezien? — Ik zal mijne krachten *te zamen nemen* om u van dienst te zijn. — Zijt gij met het dampschip gekomen? — Hoe *blíksemen* ginds de golfjes in de zonnestrallen! — *Naast* hem zal men op de violine weinig zulke virtuozen aantreffen, die zoo krachtig *den boog* weten te handtéren. — Gij misverstaat mij, mijn vriend! Hij is *even* dezelfde, van wien gij spreekt. — Dat huis heeft vele bekwaamlijkheden, maar gevalt mij toch niet overmaten. — Verzoek niet mij met die narheden weêr aan boord te klampen. — Hij is doctor in de wereldwijsheid. — Hij wierp hem al zijne slinksche streken voor. — Dat was eene onvoorzichtigheid, die hij *zou* nagelaten hebben. Ik zet het u hem in het declameren gelijk te doen, *afgezien*, dat gij hem zoudt overtreffen. — Wat gaat een zijn lijf aan, als hij dood is! — De Rijnstreken zijn door vreeselijke overzwemmingen geteisterd. — Het gezang der nachtegalen schalde en toonde in het rond. — Die student is *gekorfd*. — De arme man voert een krankelijk leven. — De kleinste onaangenaamheid kan hem *verstemen*. — *Ik houde op* tucht en orde in de maatschappij. — Zij was van dat verlies toeziens aangegrepen. — Ik ben op al die pligtplegingen en verbuigingen niet gesteld. — Die straat is zeer woelig en beleefd. — Het hupsche, mooie meisje keek zich naar mij om. — *Meestens* zijn gekken ook nog verwaand. — Hij *noodigde* mij met geweld. — Ik heb op reis naar Amsterdam nog een kleinen afsteker naar Gelderland gemaakt. — Hij bleef er vast op *bestaan*, dat het zoo was. — Ik overlaat u dit.

Zeker dichter zingt:

Hoe wijd verschillend van 't rumoer,
 Dat door de donkre boschjes voer
 En langs den houten *bloemenvloer!*

Bastaardwoorden.

I. Verheven stijl (kanselstijl), door vreemde en bastaardwoorden geheel ontsierd.

Ja, toehoorders, vernietigd, door den adem des Almachtige, als weggeblazen is die kolossale armée, welke onze velden dreigde te verwoesten en alles met moord en brandstichting te vervullen! Waar zijt gij thans, schitterende kavalleriedrommen, die, met het geweld eens orkaans, op uwe brieschende rossen over onze akkers henenstooft en onder de ijzeren hoeven dier rossen de hope des landmans ruïneerde? Waar zijt gij, verdelging ademende infanterie, die met uwe geoeffende, krijgskundige regimenten en bataillons, onder den klank der trommen en muzijk-instrumenten, onder het spelen uwer walddhoornisten en fluitisten daar aankwaamt marcheeren, terwijl uwe in het zonnelicht schitterende geweren den sidderenden inwoneren reeds van verre dood en verderf in de oogen schenen te bliksemen, en uwe bajonetten zich digt opeengedrongen verhieven, als de korenhalmen in Sicieljes vruchtbare valleien? Waar zijt gij thans? Waar zijn uwe generaals, uwe kolonellen, uwe hoogere en lagere officieren? Waar uw moed, uwe onverschrokkenheid, uwe krijgsdiscipline? — Rusten al die soldaten, toehoorders, niet in het stof des doods? Bleekt hun gebeente niet op onze heuvelen, in onze dalen? Was al de bekwaamheid, was al de militaire taktiek van hunnen gekroonden opperbevelhebber, ambitieuser gedachtenisse, wel in staat hen van een volslagen ondergang te redden? Wee, wee, den sterveling, die, (hij moge dan een monarch of een stulpbewoner zijn) ten instrument zijner driften strekkende, de eeuwige wetten van justitie en deugd met voeten trapt en op de puinhoopen van het geluk zijner natuurgenooten den tempel zijner egoïstische glorie poogt te fundeeren....

II. Eenvoudiger stijl, met bastaardwoorden en vreemde woorden.

Het resultaat, (zeide hij) mijne heeren, van het door ons geavanceerde komt hierop neer. Of de Franschen zijn als onze vrienden en als de zoodanige te considereeren, wier protectie wij volstrekt noodig hebben, of ze zijn te beschouwen als van oudsher onze vijanden, voor wier ambitie en zucht om over alles te domineeren wij niet genoeg op onze hoede kunnen zijn, en die wij derhalve met alle mogelijke precautie buiten onze politieke en civiele zaken moeten houden. Van de vriendschap der Franschen valt niet veel roemens. Ik acht die natie wegens hare dapperheid, hare spiritueele vivaciteit, haar vernuft en soortgelijke saillante hoedanigheden, waarvan wij bij ons flegma en soms onze droomerigheid wel wat mochten overnemen, ja, ik reken zelfs dat wij en geheel Europa aan de door velen zoo gedetesteerde en in den afgrond der hel vervloekte Fransche revolutie, *à la longue*, vrij wat obligatie hebben, daar zij, hoezeer dan ook bezoedeld door de gruwelen van tijgers in menschensijn, en hoezeer door anarchie en kanilledespotismus dikwerf ontluisterd, echter in hare beginselen veel regtvaardigs en billijks had, en alom, ook zelfs in absolutistische en despotieke staten, het signaal gegeven heeft tot verbanning van een aantal misbruiken, die de menschheid onteerden en intusschen zoo ingekankerd waren, dat zij zonder zulke hevige schokken, als de gemelde revolutie overal effectueerde, nimmer zouden zijn verdwenen. Of meent gij, dat men, voor een deel zonder angst voor de Fransche roede, in Oostenrijk, Rusland, Pruisen enz. enz. zoo liberaal regeren zoude als thans geschiedt? Misschien ook kan Frankrijk ons zeer te stade komen, indien soms Engeland of eenige andere mogendheid over ons eene volslagene suprematie voeren, onze koloniën ons ontrooven en onze commercie vernietigen wilde. Doch om buiten 's noods Frankrijks hulp te invoceeren en aan dat rijk onmiddellijk inzage in onze gouvernementszaken te geven, ziet daar, wat ik voor mij zeer zou hesiteeren

te doen. Neen, noch Franschen, en nog veel minder Engelschen, Pruisen of Russen moeten wij te hulp roepen, zolang er nog maar een aasje mogelijkheid existeert om onze litigieuse staatzaken buiten hen te termineeren! Ongelukkig het volk, dat de hulp zijner bureu imploreeren gaat om den brand te zijnent te blusschen, principaal ook wanneer het een klein volk is en deszelfs land van eene geringe extensie en van weinig ressources

§ 8.

Willekeurig en noodeloos nieuw gesmede woorden.

Beslotenheid van karakter is iets zeer *prijgbaars* in een man. — Een dichter moet, bij al zijn vuur, ook bezonnenheid bezitten. — Gevoel is iets schoons in eene vrouw, *gevoelerij* belachelijk. — Liefdemangel ontsiert den Christen. — *Welgebuid* moet in een dichtstuk niet ontbreken; de krachtigste verzen worden ontglanst door hardheid. — Men moet sidderen voor de *toornopvliegendheid* der oude Noormannen. Dien *jaagtoorn* noemde men de Berserker woede. — Hoeveel is er in onzen tijd niet over de oorwereld, over oorbeelden, over het oorschoon enz. geschreven! — Achilles was een rad looper, maar Camilla, van wie Virgilius zingt, eene niet minder radde *looperes*. — Sommige Duitschers hebben over Christus al zonderling gewoordentwist, geredewisseld, geredezift en gewijsgeerd. — Die ongelukkige jongeling heeft reeds menigmalen zelfmoordachtige pogingen in het werk gesteld, ik vrees dat hij eindelijk zich *zelfmoorden* zal. Napoléon spreidde van den morgen tot den avond de grootste *dadigheid* ten toon. Het is in de mondvoordracht een groot gebrek, wanneer men de woorden niet recht klemtoont. — De oude Hollanders waren republikeinsche krachtmannen, wij, hunne nakomelingen, zijn *zwakaards*

en *teederlingen*. — Wie schrijven wil, behoeft nimmer over *schrijfstof-gebrek* te klagen. — Terwijl de schilders der oudheid in later eeuwperk genoeg *tegenhangers* gevonden hebben, zijn de beeldenaars der Grieken en Romeinen nog zelden gelijk en geëvend. — Welke glansplaatsen treft men niet in Cicero's redevoeringen aan! Als de lava uit een *vuurspuwberg* bruischt zijn gloeiende *welsprekenheidsstroom* voort. Hoe worden wij telkens door hem ontyuurd! Hoe sidderde de schrikman Catilina, toen Cicero denzelven het: „Hoe ver toch...” enz. toedonderde! Cicero *redenaarde* nog beter dan hij wijsgeerde. — Grauwwingelandij is in vele opzigten nog erger dan vorstendespotismus. Dat beiden de helleafgrond verzwelge! — Vele *sieraadje* in kleederen en huisraad geeft ook veel zielkwellaadje.

Vondel zingt:

't Noodwendige uit zijn aard, hoe scherp men dit beziet,
Heeft geen gebeurzaamheid des wezens.

Elders:

Zoo 's werelds wezenheid en isheid kwam te spruiten
Uit een noodwendigheid.

Een ander dichter zingt:

Voor de aartsliefelijke klanken.

Een ander:

Zij leeraart ons 't gevele der wereld mis te trouwen
In 't godvernieuwd gemoed en in 't zondrouwig hart.

Een ander:

Gedoemd als Tantalus tot eindloos onverzaden.

§ 9.

Groningsche provincialismen °).

Ja, 't wigt mout wijten wat ze dait, —
 Mien Stientje is maar en boeren maid,
 Maar 't is en flink, oppassend wigt,
 Waaran joen zeun gijn wanwaar krigt. —
 Ik heb op joe ook hijl nijt tegen,
 Mien lijve koopman! — Maar van wegen
 Dat leven ien de stad, — daar kennen
 Wie boeren lu maar nijt an wennen.
 Heur mouder het ze al biester jong
 Verlostigd, — van dat tiedstip gong
 De hijle boudel heur al an;
 Dat zegt wat, kan 'k joe zeggen man!..
 Douw mos zij, amper zestien jaren
 Zuk deur en stoere winkel klaren, —
 Vrougtiedig opstaan, — heezebeezen
 En altied overal te wezen;
 Nijt al te goud, — nijt al te lelk
 Veur bijst, en peerd, en volk, en elk
 Te zörge mit ordentelkhaid,
 Dat zegt wat veur en jonge maid! —
 Als 's mörgens zij het vij heurt reeren,
 Dan is zij ook al oet de veren;
 Dan kikt zij na de melken-kelder,
 Of alles glad is, wit en helder;
 Want emmers as de maan zoo blank
 En tafel, tiene, karn en bank
 Als kriet zoo wit, — daar zörge ze veur; —
 En pas is 't warkvolk boeten deur,

*) Overgenomen uit de *Hauwliks-brief en zamenspraak* door Mr. S. Reinders.

De corrector heeft gemeend dit versje te moeten behouden. Voor den Groninger *kan* het als cacographie gebezigd worden; maar de reden, waarom hij het behouden wil, is om den niet-Groninger in staat te stellen iets van den tongval te zien, die zooveel eigenaardigs heeft en voor de kennis van 't Nederduitsch zooveel kan bijdragen. CORR.

Of dan an 't bounen, stubben, veegen;
 Ien stookbauw, keuken, allerwegen
 Is Stientje, — Hijl de boul beheert ze;
 De koffie zet ze, — bruggen smeert ze;
 En as het volk weer komt van 't land
 Is 't klaar, en zij weer bie de hand. —
 As 't koffie drinken daan is, man!
 Dan gait et weer van veur'n of an!
 Het rijf weer bargen, — schrobben, — schuren;
 De wigter naa heur werk touw sturen; —
 Nouw botter maken, — vuur anstoken; —
 Dan pankouk bakken, — eeten koken; —
 Gewasch, — geplasch, — gestriek, — gestop, —
 Genai, — gebrai, dat holt nijt op! —
 As dit is hijl, — dan brek weer dat; —
 Pijt krigt weer honger, — Geert is zat;
 En 't ijne is voel, as 't ander schoon is; . .
 't Is niks, as min 't maar eerst gewoon is,
 Maar veur een maagtje zin dat zaken,
 Dij ijn et leven muilek maken; —
 Zoo'n leven, kerel, scheelt al wat,
 Bie Jufvrouw wezen ien de stad! —

 § 10.

Stijl met vele verouderde woorden.

Mijn vader was een vroed kersten man en een dapper, drustig degen, die velertiere kundigheden bezat en geen vaar kende. In den volkswijg tusschen het Fransche en Engelsche diet, waarin wij Dietschen ook betrokken waren, vocht hij vromelijk, en toen hem het luchter been ontwee geschoten werd en de phisieken zeiden, dat zij het niet gansen konden, liet hij het been afzetten en toonde kume eenige pijn. Of hij schoon goed was,

reisde hij schrikkelijk in zijne abolge en andde beleedigen bloedig. Mijne ver moeder, zijne gezelnede, was behagel en fraai. Hare lieren waren bloeiend als rozen, en zij was altijd in samijt gekleed, terwijl zij met veel gesmijden en vingerlijns aan armen en handen begaad was. Zij was mij harde hout, bewees mij groote jonst en begiede, dat ik diegene was onder hare kinderen, die zij het meest beminde. Niet varing kon ik haar vererren, en ik darde spelen en loopen harentare wat en waar ik maar wilde. Dit was door van mijne moeder, en ik wenschte wel, dat zij wat kattijviger geweest ware. Ik was tot mijn lachter bang van aard, dervoe- ren ik voor het klinste hondekijn of hoekkijn, als voor een liebaard vruchtte. In de deemsterhede der nacht darde ik alleen in eene kemenade niet slapen. Ook bleef ik lang harde dorper en some van mijne gezelle- kijns loegen mij om mijne dorperheid uit. Dit ver- nooide mij van die kleine, bage ikkers. Mijne oogen werden ontploken, en al te hand besloot ik mij te ver- beteren. Bedien leerde ik saan schrijven; ik leerde in den bijbel en in het southerboek lezen en de jeesten onzer voorvaderen kennen. Ik schepte veel behagen in onze oude Dietsche serjanten, die zich in de nijdspelen beroemd gemaakt hadden. Onmare had ik bloot ver- dichte boerden; die achtte ik niet een twint, niet een kaf. Ik leerde ook paardrijden op een mekel ors van mijn vader, zoo groot bijna als een olband of elpen- dier, en zwaaide dan vromelike mijns vaders brand. Doch mijn vader verschied aan eene ziekte in de ge- waden, waarvoor de arzaters met al hunne engiene geene hulp wisten. Hij werd ter moude besteld, toen ik nog geen tien jaar oud was, en ik bleef met mijne moeder alleen achter.

§ 11.

Al te poëtische woorden in een eenvoudigen stijl.

De kroondrager en schepterzwaaijer van Frankrijk heeft gisteren avond, na het ondergaan der vlammschietende dagvorstin, een raad van staatsdienaren en van zijne twee vorstentelgen belegd, waarin gehandeld is, of men de krijgstoorts tegen Albion al dan niet ontsteken zou. Nadat de evenaar der beraadslaging lang gewiefeld had, heeft eindelijk de vredeolijvenschaal haar naar heure zijde doen overhellen, en met eenparige stemmen is besloten, dat men Belloon nog niet ontketenen en op de bloedaltaren van Mars, dien steden- en volkerenverdelger, nog niet offeren zoude. Wij durven voor de waarheid dezer blijmare en jubeltijding, die ons uit Galliëns koningszetel op de wicken eener duif met bliksemvaart overgebracht is, gerustelijk instaan.

§ 12.

Feilen in woordvoeging, woordschikking, enz., die den stijl duister maken, of dubbelzinnigheid veroorzaken.

1. Ninus en Semiramis hebben veel vroeger geleefd dan Cyrus of Cores, of welke andere Perzische Vorsten. — Ik weet niet recht, of dit boek door onzen Erasmus of Geert Gerritsz, of Reuchlin of Capnio geschreven is. — Helmers zingt zeer onwaar van de Ruyter: „Geen zee zag ooit uw vlag of heeft voor u gebeefd.” — Hij is een dwaas, die zijn hoop op eene wufte volkshoop stelt.

2. Nadat David den reus Goliath met een slingersteen ter aarde had geveld, liep hij op hem toe en hieuw hem het hoofd af met zijn zwaard. — Mijn vriend N.,

gisteren met zijne vrouw uit willende gaan, ontmoette zijnen broeder, die reeds naar hem op weg was om zijne vrouw af te halen. — Die God, welke den Hemel geschapen heeft, die het aardrijk met de vleugelen der liefde overschaduwet, zou die sommigen zijner bewoners tot eeuwige ellende geschapen hebben? Neen, God heeft den mensch tot zijne verheerlijking en tot zijne eigene gelukzaligheid geschapen.

3. Wij zien, zeide iemand, in de Punische oorlogen de Carthagers eindelijk geheel overwinnen; neen, zeide een ander, wij zien de Romeinen geheel overwinnen. Beiden hadden gelijk, even als het kind, dat zijn vader op zijn tachtigste jaar had zien doopen.

4. Wie was beroemder onder de veldheeren der oudheid dan Alexander, de zoon van Philippus, koning van Macedonië, die met zijne Macedoniërs het geheele Persische rijk vernietigde? Wie was beroemder onder de veldheeren der oudheid als Alexander, de zoon van Philippus, koning van Macedonië, die met zijne Macedoniërs de Grieken overwon in den slag van Cheronea?

5. Er zijn in de oudheid bijna geene volkeren geweest, welke de Romeinen niet overwonnen hebben. De Parthen waren slechts het volk, hetwelk Rome meer dan menige andere staat vreesde. — Spanje en Portugal zijn een land, dat van drie zijden de zee omringt. Ook zijn het gewesten, die de Pyrencën van Frankrijk scheiden. — Zij was eene vrouw, die verscheidene kinderen had en beroemd tevens was door hare kinderliefde. Nooit zag ik iemand hare ouders meer beminnen dan haar.

6. Te Parijs zijnde, hoorde ik daar een moord vertellen van zekeren burger, die mij met ijzing vervulde. — Het verlies van onzen vriend heeft ons hartelijk leed gedaan. — Het ongelukkig beleedigen mijns broeders van den heer . . . smart mij. Ik vrees, dat hij hem tot een tweegevecht uit zal dagen. — Welk boek hebt gij daar? Het is eene aangenaam geschrevene vaderlandsche geschiedenis, in den stijl van Walter Scott. — De En-

gelsche oorlogen waren voor onze vaders even nadeelig als de Fransche.

7. Hooft heeft Tacitus nagevolgd juist in dat korte, krachtige en spreukrijke van stijl, dat wij zoo zeer in denzelven bewonderen. In wien bewonderen? vraagde een ander. — Frans de eerste, koning van Frankrijk, verhief het graafschap Vendôme tot een hertogdom en pairie ten voordeele van Karel van Bourbon, en nam hem met zich om Milaan te veroveren, waar hij zich dapper gedroeg. Toen hij te Pavia gevangen genomen werd, wilde hij het regentschap niet aannemen, dat men hem opdroeg, en werd hij benoemd tot hoofd van den raad. Hij bleef onvermoeid in zijne pogingen om 's konings vrijheid te bewerken, en toen hij weêr vrij raakte, ging hij voort met hem trouw te dienen.

8. Bilderdijk zingt vrij dubbelzinnig:

Gy dichtkunst

Gy, hangende aan de borst op moederlijken schoot,
Mij zoeter dan de melk, die uit heure aders vloot.

9. Bij de Spartanen was het gebruikelijk, dat, wanneer zij een raadsheer verkiezen wilden, zij het volk op de markt verzamelden en vervolgens eenige mannen sloten in de naaste huizen, welke geen mensch zien konden, noch van anderen gezien worden. — Koning Aristodemus bood in den oorlog tusschen de Spartanen en Messeniërs zijne eigene dochter de Goden ten offer aan. Toen echter haar vrijer, om haar bij het leven te behouden, valschelijk voorgaf, dat zij niet vlekloos was, heeft ze in arren moede met eigen hand koning Aristodemus doorgestoken. — Theseus was een zoon van Egeus, Athenens negende koning, geboren uit Aethra, de dochter van Pittheus, den zoon van Pelops, en opgevoed in het kasteel van zijn moeders grootmoeder te Træzene.

10. Gezond, bloeiend, vrolijk, zeide ik hem, achtien jaren oud zijnde, vaarwel, ziekelijk, verwelkt en somber, met de doodskleur op het gelaat, zag ik den zestigjarigen grijsaard weder. Bevreemd zag ik hem mij

aanstaren en ik hoorde verwonderd een ander hem zeggen: dat is mijn vriend...., met wien ik in mijn studententijd menige grap gehad heb. — Hercules moest onder anderen ook eene snelle hinde met vergulden hoornen vangen. Slapende ving hij haar door middel van een uitgespannen net, of, gelijk anderen zeggen, onder het loopen haar grijpend.

11. Helaas, o mensch! wat poogt gij u tegen de slagen des noodlots te beveiligen door schatten, door rang en aanzien, door de bescherming van koningen en prinses, welke gij toch, zoo het Gods wil is dat ze u treffen zullen, niet ontwijken kunt?

12. Vondel zingt dubbelzinnig:

..... Welk een kracht en magt in kruiden
En planten steekt en wat ze uitwerken en beduiden,
Weet niemand meer dan ik.

13. Een ander:

De zon begint in 't oost te rijzen en te luistren.

14. Vondel zingt in den *Palamedes*:

Ziet toe, gij sneuvelt ligt, het is er slibberglad.

15. Dezelfde:

Gelijk een boschleeuw, geplunderd van haar jongen,
Den vijand volgt op 't spoor.

16. Dubbelzinnig is de volgende overzetting uit het Latijn: Ik ben alleen daar geweest; ik alleen ben daar geweest; zij heeft haar zelve gezien; zij hebben hem zelve gehoord; zij hebben hem ten minste gehoord; zij ten minste hebben hem gehoord, schoon zij hem niet gezien hebben.

17. „Door grootheid,” zegt de Engelsche schrijver Addison, „versta ik alleen niet den omtrek van een enkel voorwerp, maar de uitgebreidheid van een geheel gezigt.”

18. Wij leeren uit de geschiedenis der menschheid in het algemeen en uit onze eigene ondervinding in het bijzonder maar al te zeer, hoe dikwerf deugd en onschuld, onder de schijn van godsdienst, door dwee-

zucht en priesterhaat vervolgd en vertrapt werden. — De nakomelingen van Sem en Japhet en Cham hebben de wereld bevolkt.

19. Vondel zingt: „Kan men beter kroezen vijnen?” — Elders: „Hoe Gods wijsheid diep gaat waren door ons zeenen” enz. — Elders: „Gezegend met een lucht van nagelpôer.”

20. Dezelfde: Hier steekt niet Simons schelmsche hand, Maar Rafels Engelsch kunstpenseel, De koninklijke stad in brand.” — Elders: „En de Eng’len met duizend reijen In ’t Engelsch koor ten dans geleijen.” — Elders, van koningin Henriette Maria sprekende: „’t Gelukt nu Amsterdam te omhelzen met zijn wallen En wat’ren zoo een vrouw, die van haar Engentroon komt dalen over zee.”

21. Aartsbisschop Tillotson zegt: „De menschen zien met nijdige oogen op het goede, hetwelk anderen bezitten en denken, dat *hun* roem *hen* verdonkert en *hunne* prijselijke hoedanigheden *hun* in het licht staan; en daarom doen zij al wat zij kunnen om eene soort van nevel over *dezelve* te verspreiden, ten einde de heldere glans *hunner* deugden *hen* niet verduistere.

§ 13.

Ongebruikelijke of minder gebruikelijke woorden en stijl. — Gezochtheid, gemaaktheid enz.

1. Ja, het oordeel des *nakomelingsdoms* is dat der bevoegden alleen, dat van de echte priesters der *fraaiheid*. Het is *zamengezet* uit de juiste en onzijdige beoordeelingen van vele eeuwen en geslachten. De partijachtige oordeelstrijkingen vallen in vergetelheid, die der ware kunstvonnisvellers gaan van het eene geslacht tot het andere over.

2. Wanneer ik voor mijn *lezenaar* sta, zegt een geleerde, is het mij *onverschillig*, of *iet* in mijne nabijheid plaats hebbe, dat een ander magschien schierlijk zou aftrekken. Hetgeen ik schrijf is er niet gebrekiger om en eensgelijks bevoordert stilte mijn nadenken niet. Wijleer hield ik het zelfs voor uit der mate overtalig enz.

3. *Welklank* (?) is eene groote, *lovenswaardige* deugd in den stijl. Een *redevoerder* moet niet alleen krachtvol, maar ook *zachtvloeiend* spreken. Het is niet genoeg een stroom van woorden te bezigen, neen, onze woorden moeten ook schallendzoet zijn voor het oor. Anders wordt hetzelfde op eene pijnbare wijze gewond, en dit is eene gebrekkigheid. Zoo moet ook de stijl niet eenvormig zijn.

4. Een Gaskonjer deed een zijner vrienden *verstaan*, dat hij groote, *ongewone smart* in zijn regter oog had, en vraagde hem, of hij niet eenig herstellmiddel jegens dat ongemak wist. Ik had, wederwoordde de vriend, verstreken jaar eens eene krachtige tandsmart, waarop ik den tand mij liet uithalen en gezond werd. *Zorg* ook, dat het smartelijke oog u uitgehaald worde.

5. Aan u, lieve vriend, een paar woorden te schrijven vat ik voor een oogenblik de pen op. Iets van mij te vernemen moet gij toch verlangend zijn, gelijk zulks van u te doen ik niet minder ben. Mijnen vader heeft uw broeder onlangs geschreven, dat in een beteren staat dan voorheen uwe gezondheid zich thans bevond, schoon altijd u toch bijbleef eene zekere zwakheid, die van de ziekte een gevolg was, welke op des grafs rand u bracht voor twee jaren. Vrij redelijk is tegenwoordig mijner lieve vrouws en kinderen welbevinden. Moge dit zoo blijven en Gods, des Almagtigen, zegen op ons en onze huisgezinnen rusten! Uwen opregten vriend noem ik hiermede mij met alle achting.

6. Moge, WelEdel geborene Heer, mij oorlof geschonken worden, dat ik de pen in vloeibaar git doope en U voor eene korte spanne tijds onledig houde met eene zaak, die mij zeer ter harte gaat. Het zal door

de faam uwer aandacht zeker niet ontsnapt zijn, dat de oudste mannelijke telg mijner echtkoets tegenwoordig op Leidens Akademische voedsterschool met de melk der wijsheid gelaafd wordt en aan de voeten zit van pennehelden, die als flonkerlichten der eerste grootte aan Nederlands letterhemel schitteren. Intusschen, het leven op zulk eene kweekerij van Pallas heeft de uitgaaf geener geringe hoeveelheid penningen in zijn gevolg, en U draagt genoeg de bewustheid bij u om, dat dergelijke kosten niet in éénklank staan met den toestand mijner geldmiddelen, waarmede trouwens de Lukgodin niet uit der mate mijne kisten heeft gestoffeerd. Zoude U nu ook door uwen veel vermogenden invloed het uit het gebied der mogelijkheid op den bodem der werkelijkheid kunnen overbrengen, dat ik voor mijnen gezegden zoon straks, eens zekeren jaargelds, eener zekere beurs deelachtig werd, die ter plaatse van uwen woonzetel open is gevallen en in wier genot ik het mij tot een geluk zoude rekenen, dat de jongeling, de hoop mijner oudheid, gesteld werd? U zoude mij daardoor met de ketenen eener oneindige verpligting aan zich vastboeien en meer dan ooit zou ik fier zijn op de eer van mij te mogen noemen uwen zeer gehoorzamen enz.

§ 14.

Ongepaste, onjuiste woorden en stijl.

1. Zeker dichter zingt:

— — — — „De Mensch,

Stout op zijn vrijheid en een slaaf der blinde drift,
Met *onuitwischbaren erts* in 't *bruisend* hart gegriift.”

2. Dezelfde:

„De band, die 't zacht gemoed verbindt, bezielt, *ontvlamt*,”

3. Dezelfde:

„Nee, 't is een Furie, 't hoofd met slangenteelt *omgord*.”

4. *Betreden* wij steeds de *edele*, *schoone* voetstappen onzer vaderen, voetstappen, welke de tand des tijds niet heeft kunnen uitwisschen! Gorden wij, gelijk die vaderen, waar het regt, vrijheid en godsdienst geldt, dapper het harnas aan, en dat elks vervloeking hem bejegene, die, onder welk masker hij zich ook verkleede, eene der krachtigste pilaren van ons volksgeluk, namelijk de eendragt, poogt te ondermijnen en uit te roeijen!

5. Laat ons, sprak hij, het juk der slavernij *wit-schudden*, dat zoo lang reeds met looden zwaarte op onze hoofden gerust heeft! Laat ons de ketens *verscheuren*, laat ons de taaije banden verbrijzelen, waarin men zoo lang ons heeft geklonken! Laat ons vrij zijn, vrij gelijk onze vaderen waren, die, *tuk* op hunne regten, den troon der dwingelandij overwonnen, welken de beheerschers *over* Spanje op onzen bodem geplant hadden! Dat in onze borst eeuwig het vuur *zij* van liefde voor het vaderland! Zoo zullen wij ons edel doel verkrijgen, zoo zullen wij den hoogsten trap van luister eens verwerven mogen.

6. Zeker dichter zingt:

„Ik zie het koren, door den wind bewogen, bruisen,
'k Zie door den akker ginds het koeltje lieflijk ruischen,
Bekoorlijk is de reuk der bloemen hier in 't rond.”

7. Een ander:

„Het heir . . .

Ontziet hier geen gevaar, vreest nacht noch doodlijk wonden.”

8. Waarde Vriend! Ik was allerijsselijkst blijde, toen ik gisteren de tijding kreeg van mijne aanstelling tot ontvanger te . . . in Gelderland. Die post toch is schrikbarend voordeelig, en tevens heb ik altijd vreeslijk er na gehunkerd om in Gelderland te wonen, daar de natuur er zoo bijster fraai is en de lucht tevens zoo almachtig gezond. Men roemt ook allerontzaggelijkst de Gelderschen om hunne gulheid, vooral op kleinere plaatsen, waar de nieuwerwetsche beschaving nog niet doorgedrongen is. Kortom, ik ben dan maar eens gruwelijk

in mijn schik over mijne benoeming en ik twijfel niet, of gij zult in mijne vreugde deelen. — Mijne goede moeder had voor een paar dagen eene ijsbaarlijke hoofdpijn, zoodat zij den godganschen dag op bed moest leggen. Het is verdoemelijk onaangenaam, wanneer men aan die kwaal sukkelst. — Apropos, dat bruine paard van den ritmeester, dat gij zoo razend mooi vindt, is gisteren eensklaps overleden. Het *voegt* den eigenaar niet een ander te koopen. Vaarwel T. T. enz.

9. Zijne Majesteit, de Keizer hebben de genade gehad gisteren onze stad met Allerhoogst-Deszelfs Keizerlijke tegenwoordigheid te vereeren. Duizenden van inwoners waren zamengevloeid om Aller-Hoogst-Denzelven te aanschouwen en aan Aller Hoogst-Deszelfs voeten de betuigingen van hunnen onderdanigsten eerbied met de devootste submissie neder te leggen. Zijne Majesteit waren de innemendheid en goedaardigheid zelve. Aller-Hoogst-Dezelve verledigden zich om op de hulderijkste wijze het oor te leenen aan verschillende verzoeken, die Aller-Hoogst-Denzelven gedaan werden. Onder anderen verwaardigden zich Aller-Hoogst-Dezelve in genade acht te slaan op de bede, die een oud en braaf, maar behoeftig burger dezer stad om een klein pensioen tot Aller-Hoogst-Denzelven opzond. Zijne Keizerlijke Majesteit geliefden met Aller-Hoogst eigen handen het smeek-schrift diens braven mans genadig aan te nemen, hetzelfde met Aller-Hoogst eigen oogen te lezen en de smeekbede onverwijld toe te staan. Na den maaltijd op het raadhuis, die Zijne Keizerlijke Majesteit met Aller-Hoogst-Deszelfs tegenwoordigheid wel hebben willen vereeren, reden Aller-Hoogst-Dezelve naar den bijgeleggen Dennenberg, op welken Aller-Hoogst-Dezelve de genade hadden Gods schoone natuur met Aller-Hoogst welgevallen te aanschouwen en het uitgestrekte gezigt, dat men van den top diens bergs heeft, allergoedgunstigst te bewonderen.

PS. Het gerucht loopt hier rond, dat het aan het

jongste Prinsje te . . . genadig behaagd heeft, ten gevolge van buikpijn en na eene ziekte van maar weinig uren, Hoogst-Deszelfs geest te geven *).

10. Griekenland, met regt *prat* op haar krijgstroem en *tuk* op hare lauweren, heeft niet alleen groote veldheeren opgeleverd, maar ook mannen, alom *berucht* en befaamd door hun vernuft, hunne wetenschap en geleerdheid. — Met onbezweken hardnekkigheid hebben onze voorvaderen de *kracht* en heerschappij van Spanjes Koningen, heerschers van zoo vele landen, getrotseerd. Even standvastig bleven echter die Koningen jaren lang in hunne dwaze geloofsijver voortduren. — Socrates had geen bevallig uitwendig. Welk een edelen, sluwen geest, welk eene grootte van ziel verborg echter die zoo nederige en niet verwaten man onder dien ruwen bast! Zijn treurig afsterven vervult ons met eene diepe, innerlijke smart. Bedanken wij echter der Voorzienigheid voor hare gunst om zulke mannen van tijd tot tijd ten voorschijn te roepen.

11. Wat baat het met aardsche schatten begaafd te zijn, zoo men vergenoeging en tevredenheid ontbreekt? O, als men maar het daagsche brood heeft en ziekte mist, kan men volledig gelukkig zijn! Ik begeerde, dat men over die waarheid wat meer zijne denkbeelden liet gaan.

12. Men kan gerust van dien man zeggen, dat hij nimmer een schelmstuk verrigt of misdrijven uitgevoerd, maar integendeel vele brave en edele daden begaan heeft. Zijn brein was steeds vervuld met regtschapene gewaardwordingen en welke ook zijne meeningen in staatkundige zaken geweest mogen zijn, zij stroomden bij hem voort uit een deugdzaam, opregt hart. Ik besef dus niet, waarom men hem gevangen heeft gezet. — Hij is zeker zoo schuldeloos als Horatius, die in een zijner meester-

*) Dit is eene *karikatuur* van den kruipend laffen, geheel onvoegzamen stijl, dien men in 't Hoogduitsch aantreft.

achtige gedichten *zegt*, dat hem eens, niettegenstaande hij geheel weerloos was, in het Sabijnsche woud een wolf ontvlugtte. De gemelde dichter wijt dit daaraan, dat hij schoon en zuiver was van wandel.

13. De Staten-Generaal, die destijds, gelijk men weet, krachtens de Zeven Provinciën, het *bevel* over ons vaderland hadden, vertrouwden het *oppergezag* over de vloot toe aan de Ruyter. Deze moest met een vijftigtal masten, waarop eenige duizende zeemanschappen zich bevonden, de zee in steken en den vijand, waar hij hem ontmoette, aanranden. Onze landmagt was een vijftigduizend koppen sterk. De vestingen waren goed bemand en van leeftogt verrijkt. Met de gezondheid van den Prins was het echter netelig gesteld. Zij werd telkens zorgrijker.

14. In de Evangelische gezangen wordt tot Christus gezongen:

„Wij zijn verlost,
Maar 't heeft uw dood gekost.”

15. De ongelukkige had zich *onder de* schaduw der boomen nedergeleid. Hare wangen waren *bespat* van tranen, die haar bij beken uit de oogen *biggelden*, hare handen besproeid met stroomen bloeds, welke uit eene diepe borstwonde leekten. Zij *erkende* mij in het eerst niet, doch spreidde vervolgens naar mij hare armen uit en haakte brandend om mijne kniën te *omhelzen*. Welk eene verscheidenheid, helaas! thans en *wanneer* ik haar vroeger de maagdelijke rijen ten dans zag aanvoeren, en zij zoo tuk was op hare schoonheid!

§ 15.

Bovenmate lange of verwarde zinnen, gebrek aan zamenhang, aan gespierdheid of juistheid.

1. Wij lezen bij Caesar: „Toen Caesar, na de tiende keurbende aangesproken en vermaand te hebben, naar den

rechtervleugel vertrokken zijnde, de zijnen in het naauw en terwijl de krijgsharen op één en hetzelfde punt te veel zamengedrongen waren; de soldaten der twaalfde legioen elkander bij het vechten hinderlijk, ook al de hoplieden der vierde keurbende en den vaandeldrager gedood, het vaandel verloren en de hoplieden der overige keurbenden bijna allen gekwetst of gedood, onder hen den eersten hopman der zwaar gewapenden P. Sextius Baculus, een allerdapperst man, zich van veelvuldige wonden naauwelijks meer staande kunnende houden, de overige al trager en trager worden en sommigen door de nieuwelingen verlaten uit den strijd deinzen en de schichten ontwijken, de vijanden daarentegen noch in hunnen aanval van voren noch op de vleugels verslappen, kortom alles in den hagchelijksten toestand en geen enkel middel van uitkomst voorhanden zag, begaf hij zelf zich, na het schild aan een jong soldaat ontnomen te hebben, (daar hij zelf toch zonder schild gekomen was) in het voorste der slagorde, en de hoplieden hoofd voor hoofd aangesproken en de overigen vermaand hebbende, deed hij de gelederen op den vijand aanrukken en de kompagniën zich meer verbreedden, opdat zij des te beter hunne zwaarden gebruiken konden.”

2. Op zee koelden in het jaar 1691, zijnde een jaar, waarin niet bijzonder veel anders voorviel, de Franschen, wier dapperheid, zoo dikwerf geroemd, zich wel op eene waardiger wijze ten toon had mogen spreiden, hunnen moed door het plunderen van eenige onzer haringbuizen, noemend men bij ons buizen die schepen, waarmede wij varen ter haringvisserij, die, in tegenstelling van den walvischvangst, schoon deze laatste tot veel grootere visschen betrekking heeft, de groote visscherij genoemd werd; — welke aan arme visschers toegebrachte schade wij echter in de lente des volgenden jaars den Franschen duchtig betaald zetteden door de luisterrijke overwinning, die onze en de Engelsche vloten bij kaap Hogue, zijnde een voorgebte aan het kanaal gelegen, op de Fransche

vloot behaalden, welke koning Jakob II, wat vroeger door prins Willem III van Oranje, zijn schoonzoon, van den Engelschen troon, dien hij sedert den dood van zijn broeder Karel II bekleedde, gestooten, met een Fransch leger, dat Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, tot deszelfs hulp verordend had, naar Engeland terug zou brengen; — doch was ons evenwel in het laatstgemelde jaar 1692 de oorlogsgod minder gunstig te land dan op de baren.

3. U, die mij van kindsbeen aan hebt bemind en met de hartelijkste liefde hebt lief gehad, o gij mijne dierbare moeder, nimmer zal ik vergeten wat gij voor mij gedaan hebt, wat ik u schuldig ben!

4. Aldus bezat Engeland zijnen onsterfelijken Milton, bezat het pronkstuk van deszelfs dichtelijke schepping en vergat dat wonder zijner eeuw voor staats- en kerkgeschillen, totdat Addison den ontslapen zanger naast Homerus en Maro eene plaats aanwees en zijnen lof door geheel Europa deed weergalmen, dat hem nu met verrukking leest.

5. Een gedeelte van prins Willems leger, onder het bevel van Lodewijk van Nassau, sloeg in Mei 1568 de Spanjaarden, aangevoerd door den graaf van Aremborg, (Aremberg sneuvelde in dien strijd, maar, helaas, ook Adolf van Nassau, een andere broeder des prinsen) bij het klooster Heiligerlee in Groningerland.

6. Prins Willem I verzamelde een aanzienlijk heir, waarmede hij, gelijk het heette, niet tegen Filips van Spanje, (deze koning werd op dat oogenblik nog ontzien en voor onze wettige beheerscher gehouden. Men weet toch, dat hij eerst ten jare 1581 door onze voorvaders van zijne heerschappij over de Noord-Nederlandsche gewesten vervallen verklaard en plechtig afgezworen is) maar tegen Alva's dwingelandij in het veld rukte.

7. Laat u niet door dat schijnvermaak verleiden, ô jongeling! en van den weg der waarheid en der deugd, die alleen naar de oorden der eeuwige gelukzaligheid, naar de gewesten des hemels, naar de woonplaats der

engelen en gezaligden voert, aflokken, hetwelk slechts eene bedriegelijke, korte en voor bitter naberouw gekochte vreugde oplevert.

8. Naar de voorstelling der christenen zal de vreugde des hemels eene al de begrippen, die wij menschen, naar onze menschelijke ondervinding, van vreugde, blijdschap en genoegen hier op aarde vormen kunnen en die door de grootste dichters ooit bezongen mag zijn, te boven gaande, kortom, door geen oog geziene, door geen oor gehoorde, in geens stervelings gedachten opgekomenere vreugde zijn. — De daarover in den bijbel op enkele plaatsen, die het, als genoeg bekend en meermalen aangehaald zijnde, niet noodig is hier bepaaldelijk te noemen, door de apostelen op de krachtigste wijze gebezigde uitdrukkingen toonen zulks genoegzaam aan.

9. Eenige jaren vóór of, luidens het zeggen van andere Historiëschrijvers, op wier gezag intusschen niet zoo veel staat is te maken als op dat van Tacitus, dien voortreffelijken en om zijne menschenkennis en het korte, schilderachtige en spreukrijke van zijnen stijl onwaardeerbaren Historiëschrijver, dien onze Hooft, voor dat hij denzelven vertaalde, wel vijftig malen gelezen had, na Christus, had die inval van Germaansche volkeren plaats, waarvan wij gisteren gesproken hebben. Het is echter bij den nevel, die op de oude geschiedenis van Duitschland rust, het is, herhalen wij, bij dien nevel moeilijk te bepalen, welke juist die volkeren geweest zijn.

10. Zoo groot als menigeen dikwerf zich toont in voorspoed, zoo nietsbeteekenend schijnt hij vaak te wezen in ongeluk, zoo moedig als hij dikwerf is, wanneer het gevaar nog ver af schijnt te zijn, zoo zwak is hij, als hetzelve voor hem staat, zoo gezond velen zijn in de jeugd, zoo gering is de mate van hunnen welstand, als zij tot hooge jaren gekomen zijn.

Berispelijke pleonasmen en ellipsen in den stijl.

1. Hoe? zou de zwakke mensch in staat zijn zich tegen Gods wille te *kunnen* verzetten? Zou hij niet genoodzaakt zijn zich aan dien wil te moeten onderwerpen? ô Trachten *en streven* wij steeds en altijd ons *innig* in ons binnenste te doordringen van de waarheid: wat God doet, dat is welgedaan!

2. Cicero en Demosthenes mag men met recht beschouwen als de allergrootste aller staatsredenaars geweest te zijn. Ik zou wel eens willen zien, als dat iemand vermogt mij het tegendeel hiervan te kunnen bewijzen. Het is mij intusschen bij het lezen van Cicero komen te blijken, dat hij wel eens tusschenbeiden door wat veel pronk van woorden meer de bewondering van den grooten hoop, dan dien van lieden van oordeel zoekt te gewinnen. Een mijner vrienden, auteur van den u bekenden fraaien roman, welken ik echter wel wat korter te zijn gewenscht had, gedenkt hierover eene verhandeling te schrijven.

3. Vondel zingt:

Hier rookt een dorrep, ginder veer
Wil in 't verschiet een slot verflaauwen.

Elders:

De Venuzijnsche vogel, blank van pluim,
Gaat bruisen als een schip voor wind door 't schuim.

Elders:

Daar Diomedes noch Ulysses niet op vatten.

4. In onzen Statenbijbel lezen wij: niemand en kan twee Heeren dienen; Gij en kunt niet Gode dienen en den Mammon.

5. Gijlieden alle beiden verlangt en begeert dan, mijne vrienden, als dat ik u weer van nieuw iets melde omtrent den zoon van den zeeofficier der marine, die te mijnent in den kost is. Wat zal ik ulieden daarop

antwoorden en terugschrijven? De jongen, hij is en hij blijft een zonderling, waarvan men soms niet regt in staat is te kunnen zeggen, of dat hij zot, dan of dat hij wijs is. Ofschoon dat hij toch schier steeds bijna den ouderdom van zestien jaren bereikt heeft, zoo scheidt hij er nog desnietteenstaande een vermaak in om met de meest kleinste kinderen te spelen, terwijl hij daarna dan vervolgens, na als een dolleman geravot te hebben gehad, uren lang achtereen met strakke blikken in de lucht zit te staren en te staroogen en in de meest afgetrokkenste bepeinzingen verzonken schijnt te zijn. Soms is hij bij wijlen in het leeren vlug, dan evenwel weer onbeschrijfelijk dom, kortom, in één enkel woord, het is een jongen, in denwelken ik meermalen op een dag behagen schep, maar wien ik te gelijker tijde ook wel tienmalen tevens 's daags eene klap om zijne ooren zou willen geven. Van dit laatste onthoud ik mij echter af, daar immers toch onze nieuwerwetsche paedagogen het slaan ten hoogsten afkeuren en daar ik gaarne niet liefst onder de ouderwetsche schoolvossen en pedanten gerangschikt zou wenschen te willen worden. Ik neem hem dikwerf op mijne wandelingen met mij mede, doch alsdan is hij doorgaans stil en moeielijk om van uit zijne droomerijen op te wekken. De natuur, zij bekoort hem niet dan slechts maar luttel weinig, alhoewel hij desalniettemin bij sommige harer tooneelen, b. v. bij het ondergaan der zon, nogthans niet ongevoelig is. — Met zulk een aesthetisch gevoel evenwel verbindt en vereenigt hij dan echter dikwerf grofzinnelijke voorstellingen van eten en van drinken, van welke beide twee dingen hij (in het voorbijgaan en ter loops gezegd) een groot beminnaar en liefhebber is. Zoo riep hij onlangs geleden op een ongevoelbaar schoonen en fraaijen avond, toen wij te zamen van een dorp in de buurt weer naar de stad toe met elkander terugkeerden en de volle maan in luisterrijke pracht aan den gezichteinder omhoog verrees, in verrukking uit: „ô Mijnheer, zie, hoe fraai dat de maan

aldaar hangt, juist even gelijk als een pannekoek!" Dusdanige en soortgelijke wonderbaarlijke invallen heeft hij geduriglijk en herhaalde malen meer. Desniettegenstaande en in weerwil van dit eene en dat andere zoo is het toch een goed slag van een knaap, die buiten en behalve dat hij geen twistzoeker, alzoo ook dankbaar is tegen elk en een iegelijk, die hem de allerminste vriendschap bewijst. Geen een enkelen keer heb ik hem op eene onwaarheid mogen betrappen, en ik beeld mij in, hoe dat dit al eene groote deugd is. Doch ik moet voor dit oogenblik de pen neêrleggen. Zoodra als ik tijd heb zal ik op een nieuw mijn geschrift weêr hervatten.

6. De oud-Hollandsche dichter Spiegel zingt:

Dat wederstreeft geheel des menschen heillust tegen.

7. Vondel zingt:

Zij mint den vrijdom als haar ziel,

En na dien dier bevochten schat

Zoo kroont zij 't marktveld van de stad.

Elders:

Ze onthielden naauwelijks de handen af van mij.

Elders:

ô Goôn, aanschouwt ge omhoog al onze ellenden aan!

8. Bij Brandt lezen wij:

Wat mag het vleesch, door 't oog verleid,

Zich went'len in onreinigheid!

9. Prins Willem I die werd door Balthazar Gerards zoodaniglijk getroffen, dat hij bijna oogenblikkelijk zielloos en dood ter aarde nederstortte, terwijl dat hij nog maar slechts deze verzuchting tot God naar boven kon doen opstijgen: ô Mijn God, erbarm u over mij en mijn arm volk! Niet eeniglijk en alleen als het ware aan zich zelve dacht dus die vorst. Ik weet niet, wat of men voor een meer treffender bewijs voor 's prinsens regtschapenheid van karakter zou kunnen aanvoeren. Voor mij, ik heb nooit geene woorden gelezen, die mij in mijne jeugd meer geroerd hebben.

10. Te Amsterdam, waar er zich een aantal koop-

lieden bevinden, woonde er een koopman, die er handel dreef in tabak en andere koloniale waren. Een zoon woonde er bij hem in huis, en twee dochters van hem waren er reeds getrouwd. Deze koopman, toen er eens over gesproken werd, wat er de reden wel van zijn mocht, dat de tabak enz.

11. Gij hebt mij geschreven, lieve broeder, gij eerst-daags bij mij komen zoudt. Hoe heeft mij die tijding verheugd, want gij weet, ik van verlangen brand u na zulk eene lange afwezigheid te ontmoeten en hoe zelfs, een jaar geleden, ik op het punt was op reis te gaan u een bezoek te geven. Eene onverwacht opgekomen ziekte des broeders en zuster mijner vrouw verhinderde dit toen echter. Moge nu niets ons wederzien in den weg staan, maar wij *ons* gezond in de armen drukken! Vaarwel, mij noemend uwen enz.

PS. Denk er aan, gij mij beloofd hebt, gij uw jagthond meê zoudt brengen. Ook verlang ik, gij mij schrijft, of L. met u zal reizen dan M. Voor mij, ik geloof, gij met M. veel liever dan L. zult reizen.

12. Dit heb ik niet slechts gezegd, maar ik heb het zelfs niet gedacht. — Ik begrijp wel wat gij wenscht, niet dat hij dood was. — Hij heeft niet dan geweend, zoo bedroeft was hij. — Opdat gij u niet verwondert, dat wij u hierom zoo dringend verzoeken, weet, ons is ten hoogste aan die zaak gelegen.

13. Vondel zingt: „Hoe menig sterft een kind!” — Elders: „Vare ik niet veel liever door de vlooden met held Aeneas dan Ulysses.” — Elders: „Hippodamas, de vader, wien dit deerde en niet verduwde, bonst zijn kind in zee.” — Elders: „Gij, wien het noodlot dit toelaat en van Goden wordt aangezocht.” — Een ander dichter zingt op den dood van Vossius: „Gij waart degeen, in wien ik mij betrouwde, ô Vossius, en al mijn hoop of bouwde!” — Een ander: „Suzanna, pluk nu de laurieren, om dezen dichter mée te sieren.” — Brandt zegt: „Koenraad van Heemskerk was een zoon

van wijlen den geleerden raadsheer van Heemskerk en eener zuster van den Burgemeester Koenraad van Buningen." — Vondel zingt: „ô, Baak, wiens tong met honig is begoten en sap van duizend aardigheên!" — Dezelfde zingt op eene andere plaats: „Men meende, dat hij viel van boven neer, maar bleef nog hangen in de lucht.

14. Vruchteloos bouwden in 1787 velen hier te lande op Frankrijk, hetwelk zij waanden, dat aan den Pruisischen adelaar de vlerken wel knotten en wel binnen de grenzen van deszelfs rijksg gebied houden zoude. Frankrijk echter, dat geheel uitgeput van geldmiddelen was en de koorts der omwenteling reeds in de aderen woelde, repte geen vinger ter verdediging der Hollandsche patriotten.

15. Vondel zingt, met zinspeling op de namen van Christina Maria Alexandra, koningin van Zweden:

Zij scheidt haar naam uit Christus, den behoeder,
 Als een gezalfde uit die met hem regeert
 En zij haar kroon en scepter heeft vereerd,
 Maria zelf, de zuivere maagd en moeder.

16. Voor die met de breinziekte van eigenwaan en zothed besmet zijn, is vaak al het nieskruid van Anticyra geen voldoende geneesmiddel. Wiens beroep zulks meëbrengt of het lust, moge de kuur met haar beproeven. Helaas, goede lieden, hij, wie recht zot is, is met geen niezen of fniezen te genezen!

§ 17.

Ongepaste vermenging van figuurlijke en dagelijksche uitdrukkingen. — Gebreken in de figuurlijke taal.

1. Als wij de geschiedrollen onzes vaderlands *beschouwen* zullen wij een *vruchtbaren* schat van voorbeelden

ontwaren, hoe dikwerf uit angst en smarten de zon van vreugde en geluk voor hetzelfde is voortgesproten. En leeft Hij niet, dezelfde God, die voor onze vaderen het licht uit den zwaarsten tegenspoed deed opgaan? Is zijn arm verflaauwd, zijne liefde verkort? Neen, zoo ooit zijne hand tot onze verlossing zichtbaar is te voorschijn getreden, het is geweest in deze dagen! Wie was het, die onze wapenen met lauweren begunstigde? Wie deed in de harten van vorsten en volkeren die zucht ontbranden, die op eens de banden verbrijzelde, welke hen zoo lang geteisterd hadden en waaronder zij zoo lang gebukt hadden gegaan? Wie deed zulks, toen nog al de wonden onzer partijschappen blaakten, en bitterheid, haat en vijandschap in veler hoofden kookten?

2. Het ging te gronde in een oceaen van bloed en tranen, het verzonk, dat reuzengevaarte eener trotsche wereldheerschappij, en, gelijk een feniks, verhief zich uit deszelfs puin de dageraad eens beteren toestands.

3. Waarom moest gij zoo vroeg sterven, edele, beminnelijke maagd? Waarom, ô liefelijke bloem, sloot de dood zoo spoedig uwe hemelsche oogen, en deed u, die, helaas, zoo vroeg reeds op uwen stengel verwelkte, in den arm van het duistere graf nederzinken? Ach, het verdriet had u met zijne ijzeren vuisten ontklemd en knaagde, gelijk een worm, aan uwe teedere wortelen! De morgen zag u nog met de liefelijkste geuren en kleuren prijken, en, toen de avond daagde, laagte gij reeds in het lijkkleed gehuld. Helaas, helaas, de nacht des grafs strekte reeds zijne klauwen naar u uit, toen gij pas tien zonnen bereikt hadt!

4. Herinner u, toehoorders, het begin, den voortgang en de gevolgen dier zoo noodlottige omwenteling, die, terwijl zij eerst slechts eene kleine vonk was, thans met hare bruischende golven geheel Europa overstroomd heeft! Waar vroeger vrijheid, vrede en welvaart hunnen zetel gevestigd hadden, schieten nu de giftplanten van tweedragt, slavernij en verderf welig op. Zij zwaaien

alom hunnen scepter en hun heillooze brand verspreidt heinde en veer zijne vlammen in het rond.

5. Gelukkig hij, die, als de stormen des ongeluks rondom zijn hoofd bulderen en hunne vurige pijlen op hem afschieten, alle hem in den weg gelegde hinderpalen overwint, met onbezweken moed op zijne levensbaan voor den hemel blijft *voortrijpen*, en dankbaar voor elk bloempje, dat nog aan zijne voeten opluikt, het oog tot God opheffende, eindelijk de haven der rust mag binnenloopen, die ook voor den rampzaligste der stervelingen eens vriendelijk de armen open sperren, hem eens in al zijne wonden eene heelende balsem met weldadige hand gieten zal. O ure van vrede en rust! moogt gij spoedig voor mij oprijzen! O dood, moge uw zwarte vlek mij spoedig overschaduw en mij uit den stroom van Lethe de kelk der vergetelheid van al mijn geleden verdriet toereiken! O graf, laat mij ras aan uwen gapenden boezem rusten, gelijk de zuigeling, met betraande oogen in slaap gevallen, aan den blanken boezem der moeder rust, die het jongske vriendelijk aanlacht en zijne levenskiel dwars door klippen en banken veilig heenstuurt!

6. De ploeg des tijds had reeds diepe rimpels in zijn gelaat geplant. Dik en hoog, gelijk de sneeuw op den berg Soracte, (waarvan Horatius zingt) lag het sneeuw des ouderdoms reeds op zijne kruin gestapeld. In zijne oogen kookte en bruischte dat vuur van moed en geestkracht niet meer, hetwelk in vroeger dagen uit hetzelfde zijne zwarte vlammen schoot. De rozen der jeugd op zijne wangen waren verdoofd en lagen afgerukt van hare stengels. Vermoeid en krachteloos sleepte hij zijne, onder het juk der jaren gekromde schreden voort naar het graf, welks medelijdende hand hem, helaas, het eenige geneesmiddel voor zijne zielskwellingen kon aanbieden.

7. Ik vond de ongelukkige in den treurigsten toestand. Met het elpenbeen harer uitgeteerde, verwelkte, gele, taankleurige vingers woelde zij in den nacht harer

zwarte haarvlechten, tusschen welke reeds eenige vlokken der grijsheid verspreid lagen, en zij rukte zich wanhopend bosschen van die haren uit het hoofd. Zij was verstoend van droefheid. Beken van heete tranen biggelden uit hare oogen, deden het sneeuw harer wangen smelten en verdronken in hare ziltige plassen de weinige overgeblevene ontbladerde rozen en lelien, die nog op dezelve bloeiden. Akelige jammerklachten borsten uit de koralijnen deuren harer lippen en hijgend joeg het kille albast van haren boezem, gelijk de zilte baren der zee, op en neder. Zij erkende mij in het eerst niet en staarde mij met haar mat lijkenoog aan. Eensklaps echter bezielde zich het vuur van dat oog. De luide tranen in hetzelfde verstormden. Vlammenstroomen bruischten uit hare blikken te voorschijn en dreigden mij in lichter laaije brand te zetten en tot asch te verteren. Heel haar gelaat werd door den toorn in gloeiend scharlaken gedost. Ellendige, donderde zij mij toe: (en die donder harer taal vergezelde met harmonische welsprekendheid de stomme bliksemstralen harer blikken), ellendige, gij waagt het nog u mij te vertoonen, nadat gij het gebouw van mijn levensgeluk tot in deszelfs diepste wortelen vergiftigd hebt! enz. enz.

8. Het is (zegt zeker schrijver) hoog noodig de drijfvederen te kennen, waaruit zoo vele gewichtige gebeurtenissen *gesproten* zijn. — Een ander zegt: „Van het ongenoegzame onzer bronnen spraken wij reeds. Zij bieden ons weinig *bouwstoffen* aan tot samenstelling van het geheel.” — „Zien wij (zegt een der grootste geleerden van onzen tijd) op het weinige, dat nog gedaan is aan de Noordsche mythologie, zoo gevoelt elk, dat hier slechts enkele aren te lezen, geene volle korenschooven te zamelen zijn. Niet dan uit zulke aren en hare korels heb ik getracht eenig voedsel te erlangen *en gevolgen te trekken*.” — „Een treurspel moet zoo zijn ingerigt, zegt Fontenelle, dat *de zaden* van deszelfs *ontknooping* reeds in het eerste bedrijf liggen opgesloten.”

9. Vondel zingt van de aartshertogin Isabella Klara Eugenia:

„O christelijke lamp,
Zie neer in onzen damp,
Verzacht uw Neerlands wee,
En steek, is 't mogelijk, eens het bloedig zwaad in sché!”

Elders:

„Den vloed eens dwing'lands op zijn stalen degen stuiten.”

Elders:

„Het bloed, dat de kroon aan Baltische oevers spande.”

10. Toen zij dit hoorde, werd zij diep bedroefd. Parelen vloten uit hare oogen, en zij zag mij aan met een blik, waarin de geheele bitterheid harer ziel gegraveerd was. Ook het meest steenen hart zou door die blik tot medelijden gesmolten zijn.

11. Zeker schrijver zegt: Velen hebben ons wel eene vluchtige schets der geschiedenis van dit volk gegeven, maar nooit dat historisch gebouw geheel opgetrokken. Ook het door hen vroeger gebouwde werd dan door lateren weêr in een anderen vorm gegoten.”

12. Gelijk het gevoel van waarheid en deugd, dat elke menschelijke borst doorstroomt, *onwilwischbaar* is, zoo is het ook het gevoel der schoonheid, uit dezelfde bron *gesproten*. En gelijk waarheid en deugd wel voor een tijd lang als ballingen verstootten kunnen worden, maar eindelijk in het hart, dat zijne ledigheid niet langer dragen kan, *op nieuw bloesems en vruchten voortbrengen*, zoo wreekt ook de nakomelingschap de regten der miskende schoonheid. Zij zet haar de kroon weer op het hoofd, die men haar had afgerukt en doet de zon harer heerschappij voor elkeen weer verrijzen, van elkeen weer eerbiedigen.

13. „Om kort te gaan, (zijn de woorden van een Engelsch dichter) het ambt, dat gij bekleeden zult, vereischt al de bekwaamheden van een voorzigtigen stuurman, en al die dreigende stormen, welke, gelijk zwanegere wolken, boven onze hoofden zweven, zullen, zoo-

dra maar het oog des verstands ze met voorzigtige hand aangrijpt, in een vruchtbaaren regen van geluk op het volk neerdruppelen." — „Nee, mijn hart, zegt Othello bij Shakespeare, is tot steen geworden. Ik sla er op en de hand doet mij zeer.”

14. Ik ontwaakte door het heldere geluid der gevleugelde stemmen, die voor mijne kamer op den grond rondhuppelden of in de lucht omzwierven. Spoedig kleepte ik mij aan en liet mij een glas Rijnschen Bacchus geven, waarbij ik een stuk ceres met boter en kaas at, die de wandelende zuivelvaten der bijgelegene weiden hadden opgeleverd. Daarop ging ik wat door den arbeid der stieren wandelen, die zich uitstreckte tot aan het blauwe zout, waarop een aantal achterstevens dobberde en dat door geen minnaar van Flora bewogen werd.

15. Gloed der droefheid — dag des grafs — floers van licht — leeuw in de dichtkunst — rozen des voorhoofds — zon van tegenspoed — golvend hart — wraakzucht, hongerend naar bloed — ontbladerde boomen, die lijken van het woud — koper en fluweel der lokken — meel der grijsheid — tulpen op zijn levenspad plukken — speer der liefde — zwaard des doods — adder des gewetens — sluijer der liefde — pijp des vredes — condor der lucht — drek hoop des raads — herkauwende smart — Frankrijk zich-zelf bij het haar trekkend — de nacht, zijne lantaarnen opstekend enz. enz.

16. Ja, mijne heeren, (zeide hij) de toestand onzer geldmiddelen is hagchelijk. Het staatsbankroet grijnst ons reeds in het verschiet aan, opent voor ons zijnen vervaarlijken muil en strekt naar ons zijne grimmige klauwen uit. Getuigt het, getuigt het, ô budgets der jaren, hoe 's lands schuld steeds meer dreigend het hoofd verheft, en als de Faam bij den Latijnsche dichter, met hare voeten onzen bodem beroerend, het hoofd tot in de wolken steekt! Elke nieuwe post op ons budget roept ons met opene keel toe: offert, ô offert toch op de altaren der zuinigheid, of het verderf zal

zijn dolk tegen u wetten en, gelijk een dief des nachts, in uw staatsgebouw inbreken!

17. De voorgelezene woorden, toehoorders, hebben hun aanzijn te danken aan den profect Jezaias. Zij vinden zich opgeteekend in het boek, dat fier met den naam dier orakelstem op het voorhoofd prijkt. Gij behoort, o woorden, tot de merkwaardige geschiedenis van Sanheribs vruchtelozen optogt tegen Jeruzalem en draagt in uwen schoot eene voorspelling aangaande den toekomstigen bloei van Juda's rijk, voorspelling, die haren mond hier moge openen, als verhief zij, ter vermaning en waarschuwing, ook zijne stem tegen ons.

§ 18.

Feilen tegen de welluidendheid van de zoogenaamde maat in den stijl, gelijk b.v. gemaakt worden door eene stroeve of eentoonige verbinding en herhaling, door opeenstapeling van infinitiven en participiën, door rijm, versmaat enz.

1. Zeker iemand zingt:

Zoet is 't te wand'len 's nachts in 't maanschijns scheem-
rend licht,
Schoon ook, 'k ontken 't hier niet, 't maan-voor 't hel
zonlicht zwicht.

2. 's Spaanschen Voogds trots werd door dees daad fel gekwetst en hij koelde zijn wraakdorstbrand daarover op de barbaarschste en tevens slaafschtgezinde wijze. Krachtens eens schoonschijnenden voorwendfels maakte hij zich van 's rampzaalgen persoon meester, en liet hem toen onder kathedraalskerkklokgebrom, bij middernachtlijken pektoortslichtschijn, ter dood brengen.

3. In 's Latijnschen bards Horatius dichtkunstleer bewonderde 'k vaak 's mans vernuftsäär en kernrijke

krachtspraak. Nam elk diens poëts nut geschrijf slechts in acht, niet zoo ligt waar 't mooglijk, dat 't schoonheidsgevoel des lezers op 't barbaarscht gekwetst werd.

4. Hendrik Laurentz. Spieghe! zingt meer puntig en pittig dan welluidend:

De aard' teelt, voedt en neemt weer al wat men tast en ziet,
Merkt: iet werd niet uit iet, tot iet komt niet het iet.

Dezelfde dichter zingt:

Doch dwingt hen sterker dier, 't zwakst moet 't dan over-
geven.

5. Keerkringkreits, nachtschaâuwfloers, krachtsontwikkeling, sloopschrijversschrijft, kerkklokkklank, staats-huishoudkunstleer, oudheidkundelievend, godgeleerdheidminnend, godsdienstvoorschrift, daadwerkelijk, strandrotskruin, reddedet, weddedet, trachedet, schuddedet, zettedet enz. enz.

6. Zelden, mijn vriend, heb 'k 'n boek doorblaârd, dat op mij eenen verheveneren, treffenderen indruk maakt en mij in eene gemoedelijkere, benijdenswaardigere zielsgesteldheid gebracht heeft, dan juist 't gemelde. Men kan ook geen vaderlandlievenderen en gemeenbestbeminnenderen schrijver dan dien dezès boeks aantreffen.

7. Hij hoopte, dat de oproermakeren tot hun plicht terug te keeren zouden kunnen gedwongen worden. — 'k Geloof, dat weinigen Hoofts beschrijving van den moord te Naarden ongeroerd zullen hebben kunnen hooren lezen. — Wij rekenen het dien schrijver als eene deugd aan niet meer hebben bepalen te willen. — De, dezen middag, krachtens hoog bevel, afgekondigd zullende worden moeten verordeningen, zullen wellicht weinigen smaken. — Wij willen thans de noodzakelijk door ons behandeld te worden dienende zaken maar 't eerst afdoen. — Helaas, die door de ondeugd door en door ontaarde en om nieuwe misdaden te begaan ligt te verleidene en over te halene jongeling! Ik twijfel er niet aan, of die om zijn braaf karakter van elk niet

anders dan met achting zullende kunnen worden aangezien man, zal ten uwent wel vriendelijk bejegend worden. — Ik heb dat in den diepgeleerden, met al die vroeger te Amsterdam plaats gehad hebbende gebruiken door en door bekenden Wagenaar gelezen.

8. Op opperste Jupijn, op opperhoofd der Goôn! — O overmoed, ô trots, ô uw ontzinde drift! — Hier wijkt de ondraagbre last van onuitwisschbre zorgen. — U, u, ô Brederôo, ô adelijke spruit!

De door de diepste en door de duizelingwekkendste geleerdheid ook de geleerdsten verbazende Jakob Grimm zegt ergens enz.

9. Onder de Hollandsche dichters, welke door juistheid en nauwkeurigheid van uitdrukking bij uitstek uitmunten, verdient Staring, welke steeds die woorden kiest, in welke zijne denkbeelden volkomen sluiten, eene eerste plaats. Staring is juist iemand, die die voortreffelijkste van de eigenschappen van een goeden schrijver, die men met een onduitsch woord korrektheid noemt, in eene zeer hooge mate bezit. Alle bevoegde regters zullen aan 's mans gedichten, als ze ze eens gelezen zullen hebben, die lof toekenen.

10. Het is mij aangenaam geweest een brief van de hand van den zaakgelastigde van uwen broeder te mogen ontvangen. Het is mij toch daaruit gebleken, dat uw broeder nu geheel hersteld is van de ziekte, die hem voor een paar maanden zoo hevig aangetast heeft en hem op den rand van het graf gebragt heeft. Het strekte mij tevens tot genoegen van den heer B. te Leiden te hooren, dat gij springlevend zijt, en dat uwe vrouw welvarend is, en dat uw oudste zoontje zulk een gezond, vrolijk en schrandere kind is. Ik kan u ook, wat mijn gezondheidsstaat en die van mijn huisgezin aangaat, niets als goed mededeelen. Ik zend u eerstdaags het boek terug, dat ik van u nu reeds drie maanden te leen heb, maar dat ik nu eerst uitgelezen heb. Ik had toch om zulks eerder te doen geen tijd gehad, daar ik zoo

vele andere dingen te doen had. — Vele groeten van den vriend van uwe jeugd, mijnheer C., welke sedert een paar dagen hier aan huis logeert, en met welken ik menig genoegelijk uurtje slijt. Dezelve heeft mij gezegd, dat gij denzelven korts geleden geschreven hadt, dat het u eene groote gerustheid was, dat dat proces met uw buurman, dat zoo lange jaren aanhangig geweest was, nu eindelijk afgedaan was, en dat hetzelfde met kosten en al door u gewonnen geworden was. De hemel beware in het vervolg u en alle brave lieden voor processen! De verdrietelijkheden toch, die dezelve na zich slepen, zijn ontelbaar. De ondervinding heeft mij zelve dit ook al geleerd. Meld mij eens, of uw zoontje dat versje van buiten heeft geleerd, hetwelk ik voor denzelven onlangs gemaakt heb en hetwelk gij nog al aardig gevonden hebt. Hiermede vaarwel!

11. Hooft zegt in zijne vertaling van Tacitus: „De tempelzeden bezoedeld. Overspel in de groote huizen. De zee vol ballingen. De klippen geverwd met bloed. IJslijker in stad gewoed.” — De zon, die stralenbron, stroomt nog altijd van dezelfde glansen, die zij in het begin der wereld over bosschen en beemden uitstortte. — Hoe liefelijk scheen over het slapende veld de zilveren maan! De sterren, die men in het azuur des hemels zag staan, werden door haren luister verdoofd. — De nacht in 't starrenkleed verdreef des zonlichts glansen, en reeds vertoonde zich de ster van den vallenden nacht, gelijk Ossian de avondster noemt, in 't onbesmet azuur, in 't donker blauw der lucht, toen jeugdige Adelheid, nog in haar rozentijd, een maagd van achttien jaren, uit het paleis van haren vader te voorschijn trad om 's avonds frissche koelte en balsemgeur te smaken.

§ 19.

Dezelfde feilen, doch meer voortkomende uit gebrekkige woordschikking of stroeven zinnbouw.

1. De geringe uitgestrektheid van ons land, de onbekendheid onzer taal, gevoegd bij het in onbruik raken van het Latijn, deze en verschillende andere redenen snijden ons maar al te zeer de gelegenheid om den roem terug te erlangen, die Holland vroeger in de wetenschappen had, af.

2. Genie zegeviert over alles. Zoo brak de beroemdste vlootvoogd onzer voormalige glorierijke republiek, de Ruyter, reeds in zijne kindsche jaren al de hinderpalen, die zijne geringe afkomst hem gesteld had in den weg, door.

3. Thans blijkt (in dien trant sprak de dappere Fries Ripperda tot de burgerij van Haarlem, toen die stad in 1572 door de Spanjaards belegerd werd) hoe kwalijk men op lieden, die slechts schoorvoetend tot de goede zaak zijn overgegaan en met vollen ren weêr naar den vijand, zoo ras maar zijne trom op het uiterste der grenzen gehoord wordt, toejagen, bouwt.

4. Zoo ons lot medebrenge (zeide dezelfde Fries) in die eeuw te leven, in welke men den eed voor spel houdt en zoo lichtvaardig aan een verbond, met stadhouder en staten gemaakt, den schop mag geven, moest men ten minste zijne eigene welvaart niet hebben vergeten, noch hetgeen aan die van Mechelen, Zutphen en Naarden is wedervaren, noch de gruwelen, die de Spanjaards gepleegd hebben op andere plaatsen.

5. Die naar vrijheid joken, (zeide een oud-Nederlandsch staatsman) dienen dan eerst over vrede te handelen, als zij 's vijands heir hebben overwonnen, of hunne krachten tegen de zijnen hebben vereffend.

6. „Ik, (zegt X.) geëerde lezer! terwijl, nadat 'k lang gearzeld heb, tot het besluit om dit boek, waar-

aan ik jaren lang bezig geweest ben, in het licht te geven, ik gekomen ben, vind het nuttig en noodzakelijk eerst u over 't geen mij om hetzelfde te schijnen aanleiding gaf, te onderhouden, schoon slechts met een enkel woord."

7. Uit, mijne heeren, het vertoog zijner hoogheid kan u blijken, hoe (zegt Egbert Leoninus bij Hooft) het Nederduitsch geslacht nooit in gelijken last, nooit de staten geroepen waren tot eene beraadslaging van zulk een gewicht als thans. — Ik ben bij uwen broeder gekomen, om hem te verzoeken om mij te veroorloven, om de boeken, die hij mij had gegeven, nog eenige weinige dagen te mogen houden, in welke bede hij echter meende geene vrijheid te hebben, om te kunnen toestemmen.

8. Geene taal kan (oordeelt Adelung), zoo, wat haar uiterlijk voorkomen betreft, zij niet met dien fijnen smaak, welke uit den kring der grooten en edelen des volks uitgaat, bearbeid wordt, den graad van volkomenheid, voor welchen zij vatbaar is, erlangen.

9. Het is niet te ontkennen, dat wij Hollanders, daar wij, doordien wij (die dit voor het overige onzen voorouderen te danken hebben) in een land wonen, hetwelk door deszelfs moerassigen, op vele plaatsen aan de zee ontwoekerden bodem, dikke lucht, veelvuldige misten, nevels en regen, geringe natuurschoonheden en wat dies meer zij, zoo de kunst het niet verfraaid had, juist niet bijzonder geestopwekkend zou zijn, uiterlijk soms iets logs, flegmatiëks en schijnbaar ongevoeligs bezitten, door buitenlanders wel eens met een glimlach worden aangezien.

AANTEEKENINGEN

EN

TAALKUNDIGE OPMERKINGEN.

§ 1.

Het scherp uitspreken der *sch* in *menschen*, *wenschen* en soortgelijke woorden heeft iets zeer onwelluidends voor elkeen, wiens ooren door onze wel eens wat dikke lucht niet verdikt en, gelijk men 't zou kunnen heeten, gebéotiseerd zijn. Waarom zegt men niet *mensen*, *wensen*, even als men *mensch*, *visch*, *bosch* enz. als *mens*, *vis*, *bos* enz. doet klinken? Met Bilderdijk en anderen intusschen de middel- en slot-*sch* te veroordeelen op grond, dat de *ch* in jongeren tijd bloot achter de *s* gevoegd zou zijn, om aan te toonen, dat de *s* (welk letterteekenen voorheen ook vaak voor *z* moest dienen) niet als *z* moest worden uitgesproken, houdt geen steek. De *sch* is oulings nooit eene bloote *s*, maar eene *sk*, *sc* of *ssc* geweest. In het Gothisch was het *sk*, in het oud-Hoogduitsch, Frankisch-Duitsch of Allemannisch *sk sc* of (*c* als *k* uitgesproken), en enkel ook reeds *sch*, in het Angel-Saksisch *sc*, in het oud-Noordsch of IJslandsch *sk*, in het Middel-Hoogduitsch (Hoogduitsch uit de twaalfde en twee of drie volgende ceuwen) *sc* en *sch*, in het oud-Friesch *sk*, *sc* en *sch*, in het tegenwoordig Deensch en Zweedsch ook doorgaans *sk*. Zie duizenden van voorbeelden bij Grimm op de zeshonderd bladzijden, die hij bloot over de letterklanken en letterverbindingen in al de oudere en nieuwere talen van den Duitschen stam heeft. Onze vroegste, bepaaldelijk gezegde Vlaamsche en Hollandische schrijvers uit de dertiende en veertiende eeuw, b.v. Maerlant, Stoke enz. hebben ook *sc* en *ssc*, b.v. *russcen* (ruischen), *Duutschcen* (Duitschen), *Roemske* (Roomsche, Romeinsche), *menssco*, *malao*, *assco*,

briescen enz., in welke woorden de *c* als *k* of als *ch* klinkt, en die dus moeten worden uitgesproken: *menske*, *malsk*, even als zij *scoon*, *scerf*, *scaap* schreven. Men vindt echter bij hen ook reeds veel de *sch*, vooral op het einde der woorden. Rask noemt dus in zijne Friese Spraakleer onze scherpe uitspraak der *sch* met regt de oude, ware, en vergelijkt haar met der Grieken $\sigma\chi$. Hoe zouden echter de Grieken die letterverbinding uitgesproken hebben? Is dat zeker? Nog tegenwoordig, voor het overige, hoort men in Groningerland dikwijls aan de *sch* den klank van *sk* geven, en van *mensken*, van *uit visken gaan* enz. spreken. Wij wraken dus het scherpe geluid der *sch*, ook meer midden in of aan het einde der woorden, juist niet als onorganisch en met den ouden aard der taal strijdig, maar welluidendheidshalve, en nemen geenszins in onze hersenen te beweren, dat wij de Hoogduitschers en Engelschen moeten volgen, die zelfs in het begin der woorden de *sch* tot eene soort van *sj* of *shj* gemaakt hebben, en hun *Schaf*, *sheep* (ons *schaap*) als *sjaaf*, *sjieß* uitspreken. Dit is der Oudheid wat al te erg in den baard gevangen. Dit is wat al te ver van den ouden, orthodoxen *sk*-klank afgeweken. — Dat de *ng* al zoo zeer een enkel lettergeluid uitdrukt, als wel een dubbel, heeft onze groote ten Kate vóór een groote honderd jaren reeds opgemerkt, en op eene jammerlijke wijze worden dus de voorschriften der welluidendheid bij ons vertrappt, wanneer men in de uitspraak de *g* van de voorafgaande *n* scheurt en op den koop toe aan de laatstgemelde al die keelrogcheling of reuteling geeft, die zij — helaas, ik zeg het zuchtend — in onze taal bezit en die zelden door een vreemdeling goed geleerd kan worden. Bilderdijk mogt dus tegen die harde uitspraak der *ng* te regt, als een grimmige Jupijn, donderen en bliksemen. Ook de Hoogduitschers schreeuwen even luid tegen dat gebrek, ofschoon bij hen de *g* minder uit de keel behoeft geschraapt te worden, dan bij ons, en meer naar der Franschen *g* trekt. Vergelijk over hunne *ng* Adelung in het eerste deel van zijn *Umständliches Lehrgebäude u. s. w.*, en spreek, om kort te gaan, de *ng* bij ons min of meer zóó nit, als onze Gallische en Overkanaalsche of Britsche bureau de hunne doen in *long*, *song* en soortgelijke woorden, waarbij de Franschen evenwel aan de *n* nog wat meer neusklank geven. Dit toch brengt hunne *Nasensprache*, gelijk schimpenderwijze deze in vele opzichten anders fraaie taal door de Hoogduitschers wel eens genoemd wordt, zoo mede. — Bilderdijk — in 't voorbijgaan gezegd — spreekt daarom misschien in eene zijner Jere-miaden en dichterlijke galuitgietingen, waarin het onder anderen niet zeer *malsch* luidt:

*Verfoeilijk Fransch, alleen den Duivel waard,
Die met uw aangeprijns zich meester maakt van de aard!*

van Fransch neusgehuil, en wil bij ons geheel niet van iets nazaals in de *n* hooren, waarover echter de hoogleeraar Kinker, in zijne meesterlijke beoordeeling van Bilderdijks Spraakleer, den grooten dichter allergeestigst heeft doorgestrekten. — Doch laat ons niet van honk dwalen. — Dat de Friezen, in de uitspraak der *v* en *z*, den aan die letters in de beschaafde taal bij ons eigen zoeten en welluidenden klank wel eens verdonkeren en er eene *f* en *s* voor in de plaats stellen, is bekend en moet te meer *opvallen* (zou men met een Germanismus zeggen kunnen) in een dialekt, dat anders zoo aangenaam voor het oor is. Is dat ten minste niet het Boerenfriesch? Zou hun, den Nederduitschers, die wat harde *v* uit het hoogere Germanje aangewaaid zijn, waar onze zachte Hollandsche, in den trant der Franschen uitgesproken en wat van de *w* hebbende *v* ook schier eene zeldzaamheid is, daar de meeste Hoogduitschers de *v* half als *f* doen klinken, ja, ik deswege onlangs (*horribile dictu!*) door een Hoogduitschen taaljakobijn en reformérenden Septembriseur voorgeslagen vond om de *v* in het Hoogduitsche alphabet maar eenvoudig te guillotinéren, dat is, af te schaffen, als toch van hare zusters de *f* in klank nagenoeg niet verschillend? Voor het overige, ofschoon in het zoo even genoemde Friesch-Boersch, b.v. in de gedichten van Gysbert Japicx, en zoo ook in het oude Friesch, de *v*, alsmede de *z*, als *letterteekens*, aan het begin der woorden, maar zelden voorkomen, zoo zegt evenwel de geleerde Epkema, dat de klanken zelve, door die letterteekens of letterfiguren uitgedrukt, wel degelijk in den gemelden tongval aanwezig zijn, want dat de *f* en *s* nu eens zachter, dan scherper moeten worden uitgesproken. Hij poogt voorts het ontbreken dier letterteekens als gepast en met de Oudheid overeenkomstig te verdedigen, op welke verdediging intusschen misschien wel wat zou vallen af te dingen. Dit hier aangestipte omtrent het Friesch laat ik echter ter beoordeeling aan de Halbertsma's, de Hettema's en dergelijke betere kenners dier dialekten dan ik ben, gereedelijk over, terwijl ik hierbij nog voeg, dat de *f*-achtige natuur der Hoogduitsche *v* velen onzer Overrijnsche taalbroeders zeer hindert in het goed uitspreken van het Fransch. *Vous, votre, vouloir* enz. klinken in menigen Hoogduitschen mond, tot welk schoon meisjesgezig die mond ook behooren moge, als *fous, fotre, fouloir*, iets, dat wel eens tot dubbelzinnigheden aanleiding kan geven, waarbij een Franschman het meesmuilen moeijelijk laten kan. — Aan het weglaten der sluitende

n (b. v. *hoore*, *spreke*, *zegge*, in plaats van *hooren*, *spreken* enz.) bezondigt men zich in Gelderland en Groningen niet, des te meer in de provincie Holland, zoodat, luidens het oude, dikwerf opgedichte vertelseltje, eens aan een predikant, die aan dat euvel erg hinkte, door een spotter of spotster een doosje met *n*'s werd te huis gezonden. Vele Amsterdammers onderwijl zien met hun beroemden vroegeren stadgenoot ten Kate dat opslikken der *n* eer als een fraaiheid, dan als een gebrek aan, hetgeen ik echter niet toestemmen kan. Vooreerst toch wijl het tegen den aard onzer taal strijdt, in welke wij nu eens vooral te goeder of kwader uur verplicht zijn elk woord gaaf uit te spreken, en niet, zoo als de Franschen doen, de helft van hare letters al pratende op te eten; ten tweede wijl het, dunkt mij, iets verwijfde en gemaakts aan onze uitspraak geeft en in de werkwoorden het Hollandsch te veel naar het Deensch doet gelijken. Bij de Denen toch gaan de verba niet op *en*, maar op *e* uit, en deze onze Scandinavische taalneven zeggen dus *laere*, *lese*, *melde*, *prise*, *sende*, *skjelde*, *stemme*, waar wij *leeren*, *lezen*, *melden*, *prijzen*, *zenden*, *schelden*, *stemmen*, gewoon zijn te zeggen. De Zweden, die in hun zonneland heldere vokalen beminnen, hebben daarvoor *a*. Ook vaak de Oud-Friezen, schoon die aan mist en nevels geen gebrek zullen gehad hebben. — Intusschen te sterk op de slot-*n* te klemmen is misschien nog leelijker dan haar geheel in den loop te laten. Kortom, *medio tutissimus ibis*, (de middelweg is de veiligste). Genoeg echter, bloot als een staaltje, over deze en de overige door mij aangeroerde gebreken, bij welke men nog een paar dozijn andere soortgelijke kakophoniën zou kunnen opnoemen. Zoo ik nog eens een wat uitvoerig geschrift over de declamatie of *uitgalming*, zooals men in Brabant zegt, mag uitgeven, hoop ik over zulke feilen in het breede te spreken.

§ 2.

Bij hetgeen ik tot lof gezegd heb der tegenwoordig het meest gevolgde spellingwijze, denke men niet, dat ik voor alle gebreken, die dat stelsel mogen aankleven, blind ben, of dat ik het gevoelen van Grimm geheel zou durven wraken, als hij, in het eerste deel van zijn grammatikaal reuzenwerk over alle Duitsche talen, te kennen geeft, dat hem onze tegenwoordige spelling deels te geleerd, deels niet consequent genoeg voorkomt. Wat ten minste het eerstgemelde punt van gisping aangaat, werkelijk rust het onderscheid tusschen het gebruik van sommige enkele en dubbele vokalen (een onderscheid, dat evenwel ook door

de volgelingen van Bilderdijk niet wordt aangetast) op gronden, die al veel uitpluizing en de hulp der oud-Duitsche dialecten noodig hadden, terwijl intusschen, gelijk ten Kate erkent, die enkele en dubbele vokaal-spelling bij onze oudste Nederlandsche schrijvers van ongeveer de jaren dertienhonderd tot zestienhonderd toe niet eens in acht wordt genomen, ja, zelfs Vondel ze maar onvolledig en half werktuigelijk in eere houdt. En wie kan in de tegenwoordige *beschaafde* uitspraak het verschil hooren tusschen *kolen* (b. v. *steenkolen*) en *koolen* (*bloemkoolen*, *roode koolen* enz.), ten gevolge van welke onderscheidene uitspraak het eerste met eene enkele, het tweede met eene dubbele *o* geschreven zou moeten worden? Wel is mij dit onderscheid merkbaar, als ik de gemelde woorden op zijn plat-Geldersch uitspreek, en b. v. voor *steenkolen* *steenkóalen* zeg; maar welk beschaafd oor zou met dien Deenschen

óa- of [^]aa-klank *) (men kan hem ook bij den klank der Fransche *o* in *encore*, *mort* en soortgelijke woorden vergelijken) gediend zijn? Of wie zou de hardlange *e* en *o* thans onder fatsoenlijke lieden uit durven spreken met het geluid, hetwelk ten Kate aan die letters gegeven wil hebben, welke taalkenner, in het voorbijgaan gezegd, onze hardlange *e*, ik begrijp niet regt hoe, bij der Franschen *ai*, der Hoogduitschen *ä* vergelijkt? Is, herhaal ik, al dat verschil van klank in de *beschaafde* uitspraak van het Hollandsch niet zoo goed als geheel verdwenen? Ja, moet men zelfs zoo ook al niet fijn toeluisteren om het onderscheid tusschen de tegenwoordige *ei* en *ij* te hooren, zoo die letterklanken ten minste geuit worden door den mond van een beschaafd sprekenden redenaar, die b. v. *mijn*, *zijn* niet op zijn plat-Geldersch of Groningsch en naar der vaderen wijze als *mijn* en *zijn* doet klinken? De Amsterdammers zijn in dezen het meest onbesneden en hardhuidig van ooren, zoodat zij dan, ook in het schrijven zelfs, *ei* en *ij* ligt verwarren. Reeds ten Kate klaagt daarover in zijn tijd. Wel mag men dus misschien, wat het stuk der zacht- en scherplange *e* en *o* betreft, en zoo ook al voor een deel wat het onderscheid tusschen *ei* en *ij* aangaat, vragen: rust hier ons spellingstelsel niet op de geleerde, te verouderde, te luttel door de beschaafde uitspraak meer geschraagde gronden? Doch die vraag zullen intusschen de Spel-Separatisten niet doen, want juist dat zwakste gedeelte van den muur laten zij onaangestast, terwijl zij het hoofd te bersten stooten op veel sterker steenwerk. Zij

*) Met het kapje boven deze *aa* is bedoeld, den klank aan te wijzen, die tusschen *a* en *o* in ligt.

willen toch b. v. *vloetjen*, *gloetjen* enz. enz. zonder *j* geschreven hebben, maar waarom dan ook niet *trouwen*, *vrouwen*, *uoen* enz. zonder *w*? De *w* behoort evenmin, gelijk B. erkent, in de laatste, als de *j* in de eerste woorden. Zij zuchten steen en been, als men *mogt*, *magt*, *klagt* enz. met eene *g* schrijft; want, zeggen zij, de *g* is op het einde der woorden, vooral als zij voor eene *t* geplaatst wordt, te zwak van klank. Het moet eene *ch* zijn, en zoo deden, voegen zij er met een vroom gezigt bij, onze vaderen ook; maar waarom dan evenzeer niet *sloecht*, *droecht*, *laacht* enz. gespeld, of waarom niet *broodt*, *doot*, *loot* enz. met eene *t* of *dt* op het einde? Doet de uitspraak ook hier niet veeleer eene *t* dan eene *d* hooren, welke laatste letter, uitluidend (*auslautend*) zijnde, gelijk men het tegenwoordig in Duitschland noemt, te flauw van klank is? Is het zoo ongerijmd, dat men zich ten aanzien van soortgelijke punten in de tegenwoordige spelling, deels naar de afleiding (zoo als *mogt* en *magt*, als afkomstig van *mogen*), deels naar de vorming des meervouds (gelijk *brood* met eene *d* om den pluralis *brooden*), deels naar de welluidendheid of wat dies meer zij, geschikt heeft? Zijn al die punten in Siegenbeeks Verhandeling over de spelling niet met verstand, oordeel en bedaarde wikking van het voor en tegen beredeneerd, en kan men daarin met den scherpzinnigen Kinder niet vrij wel en zonder knagende conscientie berusten, als men maar zorgt om jonge lieden de woorden goed te leeren uitspreken?

§ 3.

Ik heb in de Kakographie eenige voorbeelden bijgebragt van gebreken, die, wat de invoeging of niet-invoeging der *s*, *e* of *en* in composita, de vorming des meervouds, de verbuiging van substantieven en adjectieven, de geslachten enz. enz. betreft, niet zelden door minkundigen, door den een wat plomper en grover, door den anderen wat minder in het oog loopend, gemaakt worden. Ten aanzien intusschen der inlassching van *s*, *e* of *en* in koppelingen of composita, is het gebruik dikwerf weifelend, en schoon b. v. niemand *maanschijn* voor *maneschijn* zal zeggen, zal deze soms *doodbed*, gene *doodsbed* schrijven, anderen geheel verkeerdt *vrijheidslievend* in plaats van *vrijheidlievend*. In Duitschland hebben zelfs sommigen de geheele inlassching der *s* in composita willen verbannen, iets hetwelk ongerijmd is, daar het tegen alle vroeger taalgebruik strijdt en ook die *s* enz. in verband schijnt te staan met het onderscheid tusschen eigenlijke en oneigenlijke compositie (of, zoo als Bilderdijk haar in zijne Spraakleer gelieft te

heeten, innige en uiterlijke), een onderscheid, waarvan het grondbeginsel van de oudste tijden aan in alle Deutsche talen heerscht, schoon het in de toepassing van lieverlede waggelend en onzeker is geworden. Het geheele stuk der compositie of aaneenkoppeling van woorden, in welk stuk de talen van den Germaanschen of Teutonischen stam zulk eene treffende overeenkomst met het Grieksch en ook daardoor haren met het laatste gemeenschappelijken oorsprong ten toon spreiden, is door Grimm met onbegrijpelijk veel scherpzinnigheid en eene inderdaad duizelingwekkende philologische geleerdheid ontwikkeld. Hetgeen hij zegt over de zoo even genoemde eigenlijke en oneigenlijke composita, over de verbindingsvokaal, die men oudtijds in de eerste soort aantroof en waarvan zich nog hier en daar misschien de sporen in de tegenwoordige taal vertoonen, zijne vergelijking der Deutsche talen, zoo te dezen als in andere opzigten, met het Grieksch, het Latijn en de zoo-genaamde [Romanische talen (Fransch, Italiaansch, Spaansch en Portugeesch) en wat tot het geheele onderwerp van compositie al verder behooren moge, dit alles is voortreffelijk en zeker vroeger nooit zoo naauwkeurig, zoo grondig en zoo nieuw oorspronkelijk uiteengezet. — Ik heb in mijne zoo even aangehaalde *Gronden van Nederlandsche Woordafleidkunde*, of liever *Woordvorming* (een geschrift, niet voor taalgeleerden geschreven, maar bloot voor het groote publiek, en dus maar zoo wat van boven afgeschept, gelijk men het noemt), van de compositie in ons Nederlandsch een overzicht gegeven en daarbij deels met eigen, deels met de door Grimm geleverde bouwstoffen en naar zijn voor alle Deutsche talen geldend bouwplan, op onzen vaderlandschen grond getimmerd.

Omtrent onzen tweërlei vorm van het meervoud, dien op *n* of *en*, of op *s*, is het soms moeijelijk te bepalen, in welke woorden de laatstgemelde, die op *s* namelijk, geldig is, alsmede welke woorden geen meervoud aannemen. Men kan, wat het eerste punt betreft, intusschen met zekerheid stellen, dat in twijfelachtige gevallen het meervoud op *n* altijd de voorkeur verdient, gelijk er dan ook, met uitzondering van maar enkele woorden, geene substantieven zijn, die, als zij het meervoud op *s* maken, niet tevens ook dat op *n* hebben; — *vaders* b. v. en *vaderen*, — en gelijk schier alle éénlettergrepen en eene menigte anderen voor de *s* als teeken des meervouds schuw zijn. Het is dus een Groningsch provincialismus, wanneer men van *arms* of van *neefs* spreekt. — Over het algemeen schijnt de pluralis op *s* een wat heterogeen en misschien wel voor een deel door de Franschen (wier meervoud op *s* uitgaat) gesterkt beginsel in onze taal, gelijk dan ook noch

de Hoogduitschers, noch de Denen en Zweden in echt Germaansche woorden het meervoud op *s* kennen, terwijl integendeel de Engelschen, wier oorspronkelijk Deutsche taal het meest van alle Deutsche talen en veel meer nog dan de onze verfranscht of verromaniseerd is, bijkans al hunne woorden in den pluralis op *s* doen eindigen, (*books, wives, dogs, horses* enz.), ja, dit vóór verscheiden eeuwen reeds deden. Ik moet hierbij echter opmerken, dat het Angel-Saksisch, de Germaansche stammoeder van het Engelsch, een meervoudigen *s*-vorm wel kent, die tevens ook in het oudste bij geschrift bekende Duitsch, het Gothisch of Mesogothisch, niet vreemd schijnt, schoon onder eene wat andere gedaante vermomd. En in zoo ver zou men dus misschien kunnen begripen, waarom Grimm den pluralis op den *s* sterken vorm noemt. Hoe dit zij, zeker is het, dat onze oudste Nederlandsche schrijvers uit de dertiende eeuw, even als wij, weinig van woorden met eene meervoudige *s* weten, en dat die *s*, hoewel hun niet onbekend, toch later zich nog wat meer bij ons schijnt vastgenesteld te hebben, schoon zulks, ik herhaal het, maar in weinig woorden plaats heeft en onze doorgaande vorm van het meervoud *n* of *en* is *). In de dertiende eeuw gaan de substantieven bij ons ook nog veel op *e* uit, en enkel ook wel op *r* (als nog in vele Hoogduitsche woorden). Zoo zei men wel b. v. *kinder*, als meervoud van *kind*, welk *kinder*, even als *kalver*, van *kalf* enz., men ook thans nog wel in Gelderland hoort zeggen, en waaruit zich de tegenwoordige, schijnbaar onregelmatige meervoudsvormen *kinderen, kalveren, raderen, kleederen* enz. laten verklaren, zonder dat men tot Bilderdijks veel te spitsvondige uitlegging in dezen de toevlugt behoeft te nemen. *Kinderen* namelijk is niets dan het Hoogduitsche meervoud op *r*, met bijvoeging van onzen pluralisvorm

*) In sommige gevallen kan, dunkt mij, naar dat men den pluralis op *s* of *n* maakt, zulks tot een niet ongepast middel van zinsonderscheiding strekken. Zoo b. v. schrijf ik *wapenen*, als het zwaard, spies of wat dies meer zij moet beteekenen, maar *wapens*, als het voor wapenborden of wapenschilden gebezigd wordt. De Hoogduitschers gebruiken voor het eerste hun *Waffen* en voor het tweede hun *Wappen*, terwijl de Denen voor het eerste in het meervoud *Våaben* en voor het tweede *Våabener* zeggen. Verg. Lange-Abrahamson, *Dänische Sprachlehre*, bl. 329. — Ik beken echter, dat bij ons het maken van zulk een onderscheid tusschen *wapenen* en *wapens* meer te wenschen, dan in zwang is.

op *en*, en dus *kind-ER-EN*, even als het verkeerd door ten Kate in bescherming genomen *begeertens* pleonastisch *begeerte-N-s* is. Over dit geheele onderwerp der vroegere en latere vorming van ons meervoud ware eene fraaije verhandeling te schrijven, indien men maar op lezers rekenen konde. Hebben wij (om dit hier in 't voorbijgaan te zeggen) met de Engelschen het wat Fransch schijnende meervoud op *s* in sommige woorden gemeen, zoo geven wij, even als zij (en reeds hunne Stamvaders de Angel-Saksen hebben het gedaan), ook wel aan vrouwelijke substantieven, bij sommige woordschikkingen den genitivus op *s*, en zeggen b. v. *moeders liefde*, *zusters beeldenis*, gelijk de Engelschen van *Queens beauty* (*Koningins schoonheid*) spreken, uitdrukkingen, die den Hoogduitschers vreemd in de ooren klinken. In den stijl toch van deze onze land- en taalburen is *die Liebe der Mutter*, of met omzetting, *der Mutter Liebe*, goed, maar *Mutters Liebe* zou niet gedoogd worden. Des te beter bij de Denen, bij wie en in het enkel-, en in het meervoud, en in alle geslachten de genitivus altijd op *s* eindigt, gelijk deze onze taalneven tevens in hunnen stijl den gemelden tweeden naamval, als hij niet omschreven wordt, nooit achter, maar (liefst echter met aangehecht lidwoord) steeds vóór den eersten plaats en, zoo als men dit bij Lange-Abrahamson zien kan. Hoogst treffend is de overeenkomst, die in éen aantal grammatikale eigenschappen en stilistische eigenaardigheden het Deensch met het Hollandsch heeft, en die, even als het samenstel van de letterklanken, zoo duidelijk doet zien, dat het niet tot de Opper- en Hoog-, maar tot de Nederduitsche tongvallen behoort, tongvallen, welke zich over de Nederlanden, over het geheele Noorden van Duitschland, over het oude Scandinavië (Zweden, Denemarken, Noorwegen) en over Engeland en laag Schotland uitstrekken, en vooral niet minder grijs van dagen zijn, dan de tongvallen in het Zuidelijke en Oostelijke Duitschland, uit welke laatste dialekten het tegenwoordige beschaafde Hoogduitsch zijne hoofdkleur ontleend heeft. Het zij mij vergund te verwijzen naar mijne reeds vóór lange jaren ten dienste van min geletterden geschrevene *Schets van een Overzicht der Duitsche taal of der Germaansche taaltakken*, een boekje, dat tegenwoordig voor veel uitbreiding, vermeerdering en ook verbetering vatbaar zou zijn.

Wat die substantieven betreft, die in onzen stijl of geen enkel-, of geen meervoud gedoogen, veel hangt hier van het gebruik af, en dit is, bij onze eigen schrijvers zelfs, wel eens waggelend, ik laat staan, dat het in de Duitsche talen, tegen elkaar vergeleken, niet zeer uiteen zou loopen. De Hoogduitscher zal b. v. zijn *Leiden (das)*, ons *leed*,

lijden, ramp, ongeluk, meermalen in meervoud bezigen en spreken van *die Freuden und Leiden des Lebens*, van Göthe's *Leiden des jungen Werthers* u. s. w. Wij Hollanders zouden zulk een meervoud voor *contrebande* verklaren, gelijk wij even min een vrijgeleibrief zouden schenken aan *hopen, noodlotten* en soortgelijke, niettegenstaande de Hoogduitschers van *Hoffnungen, Schicksale* enz. gewagen. *Ongeluk* integendeel (*Unglück*) zou men aan gene zijde van Rijn en Eems weêr niet ligt vermeervoudigen, wat ons in ons *ongelukken* en den Denen in hun *Ulykker* volkomen vrijstaat. Voor ons enkelvoudig *broek* heeft de Deen alleen den pluralis *broeken* (*Buxer*), even als *geld* (*Penge*) en *slagen* (*Prygl*) van 's gelijken bij hem niet dan in het meervoud gebruikt worden. Zie Abrahamson. Ook de Hoogduitschers hebben voor het zoo pas gemelde kleedingstuk, dat de Franschen kieschkeurigheids-halve een *troisième* en de Engelschen *the inexpressibles* noemen, kortom, dat de Denen, gelijk wij zeiden, *Buxer* (ons Geldersch *bokse*) heeten, alleen het meervoud *die Hosen*; want die *Hose* zou eene waterhoos beteekenen, die zeker met eene broek weinig te maken heeft. — En waarom zeggen wij, schoon nog maar zeer enkel, wel *vreugden*, maar nooit *blijdschappen*, wel *tegenspoeden*, maar nooit *voorspoeden*, of noemen het een provincialismus, als men van het meervoud *ouders* ook een enkelvoud wil maken? *Verba valent usu*, de woorden gelden wat het gebruik wil. Dit zien wij ieder oogenblik in de talen. Zoo bekreunden zich onze voorouders — men zie maar eens onze Staten-bijbelvertalers — luttel om het onderscheid tusschen *levend* en *levendig*, hetwelk wij tegenwoordig niet uit het oog willen verloren hebben. En met regt. Het bevordert toch de zinonderscheiding, en de Franschen verstaan om dezelfde reden iets anders door *vivant*, dan door *vif*; hetgeen intusschen niet wegneemt, dat zij enkel nog wel eens het laatste ook in de beteekenis van het eerste nemen, b. v. in de spreekwijze: *Il faut le prendre mort ou vif* (men vange hem dood of levend). Dat de Hoogduitschers doorgaans *lebend* en *lebendig* niet onderscheiden, hieraan is geen twijfel, daar men in het Hoogduitsch b. v. van *lebendige Geschöpfe* spreekt, en Schiller in zijne overfraaije, door Tollens bij ons vertaalde Ballade "*die Bürgschaft*" den versregel heeft:

Springt murmelnd hervor ein lebendiger Quell,

dat eigenlijk *lebender* diende te zijn. Wij ten minste spreken van *levend* water, doch ook Voss van *ein lebender Born*. Zonderling (in het voorbijgaan gezegd) en door ten Kate reeds opgemerkt is bij de Hoog-

duitschers de val van den accent of klemtoon in het woord *lebendig*, dat door hen, geheel tegen den aard der Duitsche talen aan, *lebendig* uitgesproken wordt, even als wij zeer verkeerd vroeger *ordentlijk* zeiden en nog wel eens zeggen. Bij Grimm kan men den oorsprong dier verkeerde accentuering van *lebendig* vinden aangewezen. Minder bekend misschien aan sommigen hier te lande is het, dat wij ook aan het woord *vijandig* doorgaans een verkeerden klemtoon geven, daar wij het *vijandig* uitspreken, terwijl het eigenlijk *vijandig* zijn moest. Gelijk toch *levendig* een deelwoord is van het werkwoord *leven*, met bijvoeging van den uitgang *ig* (*lev-end-ig*), zoo is *vijandig* op dezelfde wijze en doordien oudtijds de deelwoorden ook wel op *and* uitgingen, van het verouderde werkwoord *vijen*, dat is, haten, waarvan nog *veede* of *veete*, in den zin van haat en wrok. Kortom, *vijand* (Deensch *Fiende*, drielettergrepig, Hoogd. *Feind*) is *vij-end*, gelijk *viend vri-end* (van *vrijen*, d. i. beminnen, liefhebben) is, en *Heiland*, d. i. *heilend*, van *heelen* (genezen, gezond maken), in het Hoogduitsch *heilen*, afstamt. Doch dit alles is te overbekend om er bij stil te staan. Men gevoelt nu echter, dat wanneer wij *vijandig* zeggen en de middelste lettergreep lang maken, wij eene schier even groote, evenwel wat natuurlijker en verschoonlijker *) pekelzonde begaan, dan de Hoogduitsche met hun *lebendig*, en dat daarom een versregel, als b. v.

't *Vijandig* hart wrokt tegen God en mensch.

de quantiteit of lengtemaat in den grond evenzeer op de toonen trapt, als omgekeerd Vondel haar de handen kust (zou ik bijna gezegd hebben, om in deze zotte persoonsverbeelding te blijven), wanneer hij in den *Gysbrecht van Amstel* zingt:

En bont het zwaert op zij' om in dien schijn te gaen
Ons vijanden bespién en letten, hoe men 't maeckte.

Ook zal dezelfde mond, die met averegtsche accentplaatsing *vijandig*

*) Verschoonlijker en natuurlijker 1) wijl de etymologie van *vijandig* veel minder aan elk in het oog valt dan die van *lebendig*; 2) wijl men door den zwaarderden klank der *a* in den uitgang *and* ligter in de strikken des Boozen, wat de zonde eener verkeerde accentuatie betreft, kon geraken, dan door de luchtige en zwevende *e* in *end*.

zegt, toch doorgaans naar regt en regel van *vijandin*, en niet van *vijandin* spreken.

In de Kakographie heb ik ook verschillende feilen tegen de geslachten der naamwoorden gelascht, want op dat stuk zijn, blijkens mijne veeljarige ondervinding, zelfs bekwame jongelieden zeer zwak, en het is b. v. niets vreemds hen aan *wind*, *wijn* en soortgelijke woorden het geslacht der schoone sekse te zien geven. Misdaad van gekwetste majesteit inderdaad in de grammatika! Vergeeflijker is het, dat zij, wat het gebruik der persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden betreft, van de geslachtsbepaling bij toepassing, gelijk men haar noemt, dikwerf weinig weten; want wie heeft reeds zoo vroeg alles gelezen, hetwelk door ten Kate, Huydecoper, Kluit, Bilderdijk enz. enz. daarover gezegd is, en waaraan vroeger schrijvers zich ook niet eens altijd bekreunden? Zegt toch niet zelfs Hooft ergens: „Het boeremeiske verbeet *zijn* leed en klaagde het meer *zijner* ziele dan *zijn*en oogen,” in plaats van *haar* leed, *harer* ziel, *haren* oogen? En worden niet de Hoogduitschers eerst thans wat kiescher en netter op dat stuk, ofschoon het door Bilderdijk aangehaalde voorbeeld „*Das Mädchen gab seinem Liebhaber einen Korb*” bij onze burens daar ginds in de bergen nog zoo geheel zeldzaam niet zij? Vergelijk intusschen Grimm en anderen. In de *Kindermärchen*, door de gebr. Grimm uitgegeven, wordt nog altijd na het woord *Mädchen* en soortgelijke, niet *haar*, maar *zijn* gebruikt. — Dat jongen lieden het onderscheid tusschen *de sneeuw* en *het sneeuw*, *de pekel* en *het pekel* enz. enz. enz. luttel bekend is, is hun niet euvcl te duiden. Ook wel kundigeren slaan daar geen acht op, en Weiland heeft er daarom welligt niet eens van gesproken in zijne spraakleer. In vele dier regelen over de geslachtsbepaling heerscht vrij wat willckeurigs. Waarom b. v. mag ik wel, wanneer *voorspraak* van een mannelijken persoon genomen wordt, dat woord als een substantief van het mannelijk geslacht verbuigen, en integendeel niet *Min* of *Zon*, als zij Cupido en Phoebus beteekenen, ofschoon beide godheden evenzeer tot het heeren-geslacht behooren? Kluit toch gispt Hooft, die Phoebus, den Zonnegod, bedoelende, van *des Zons* spreekt. Ik wil evenwel hiermede tegen wijlen den Leidschen professor niet te velde trekken en onderwerp mij aan de meerderheid. — Met regt noemt men net en sierlijk in onzen stijl de vervrouwelijking der namen van landen en steden, die, met opzigt tot de voornaamwoorden, plaats heeft, wanneer men die landen en steden als handelende en sprekende personen invoert, gelijk Vondel in zijn treurlied op de verjaring van Barneveldts rampzalig en geheel onverdiend uiteinde zoo treffend van *Europa* zingt, dat *zij zucht en verdoofd zit*:

. om 't ploffen van dat hoofd,
 Dat hoofd, dat heilig hoofd, dat spring- op springloet schutte,
 Dat Nassaus glori stutte enz.

Schoone, echt dichterlijke regels, waarbij het mij vergund zij mijne Aanteekeningen op dat gedicht in mijnen „J. van den Vondel in eenige zijner kleinere gedichten opgehelderd (Gron. 1838)” aan te halen, in welke aanteekeningen ook Vondels uitdrukking „wij klaagden 't aan onze oogen” door de zoo even bijgebragte plaats uit Hooft wordt toegelicht! — Dat onze stijl door die grammatikale persoonsverbeeldingen meer of min met dien der Engelschen overeenstemt, is in mijne Aant. op het eerste deel van Blairs *Lessen over de Redekunst, of over Stijl, Welsprekendheid en Dichtkunst* aangestipt. Ook de Denen laten, volgens Abrahamson, op de woorden *mensch, vrouw* en *kind*, hoezeer die op zich-zelf van het onzijdig geslacht zijn, toch naar gelegenheid van zaken de mannelijke en vrouwelijke voornaamwoorden *hen* en *hun* (*hij zij*) volgen. — Kluchtig voor het overige is het te zien, hoe men in onzen tijd soms eensklaps aan een woord, in plaats van mans-, (om het boertend dus te noemen) vrouwenkleederen aantrekt, ofschoon het die voorheen nooit gedragen hebbe. Zoo b. v. aan het woord *godsdienst*, dat nu *du dernier bon ton* is in de declinatie tot een *zij* te maken, terwijl het *voornier*, even als nog bij de Hoogduitschers, een *hij* (*de godsdienst, des of van den godsdienst*) was, ja, de oud-Hollandsche dichter Rotgans, als hij in het vierde boek van zijn *Wilhelm de derde* haar verpersoonlijkt, ook zelfs dan nog in eene noot aan den voet der bladzijde nederig verschooning er voor vraagt, dat hij, tegen het gebruik der beste schrijvers aan, den godsdienst onder eene vrouwen-gedaante heeft ingevoerd en in het vrouwelijk geslacht (met opzigt, te weten, tot de daarbij gebruikte voornaamwoorden) beschreven heeft. Nu, ik heb er vrede meê, dat men niet meer van *den*, maar van *de* godsdienst spreke. Alle schilders toch stellen haar als eene vrouw voor, en ook de Franschen zeggen, in navolging der Latijnen en hunner andere Romanische taalbroeders, *la religion*. Daarenboven de tweede naamval, *des godsdiensts*, is van klank alles behalve oorkittelend *). Dat men echter die metamorphose des gemelden woords van een man in eene vrouw op grond van de etymologische vorming wil doen plaats hebben, is tamen gewaagd, gelijk door onzen scherpzinnigen Kinker, naar mij voor-

*) Het *Nederlandsch Woordenboek* heeft *godsdienst* weer mannelijk gemaakt.

staat, in zijne beoordeeling van Bilderdijs Spraakleer reeds is opgemerkt. Ei, men wachte zich toch om louter en alleen op grond van 's laatstgemelden dichters vaak nog alles behalve bewezen theorie der geslachtsbepaling het eene of andere woord willekeurig van geslacht te doen veranderen. Anders loopt men gevaar 'om met hem zelfs het woord *leer* mannelijk te maken en van *zijn*, *mijnen*, *uwen spraakleer* te snappen, waarbij het mij is, of men mij bij de haren omhoog trekt. Goede Hemel, wie heeft ooit in de Deutsche talen van *den leer* gehoord? Klinkt het niet even barbaarsch alsof men in het Latijn van *hic doctrina* sprake?

Bij de beschouwing der geslachten komt ook het punt der gemeenschlachte naamwoorden in aanmerking, gelijk wij b. v. *zuigeling* of mannelijk of vrouwelijk moeten bezigen, naarmate het of op een knechtken, zoo als onze Bijbelvertalers wel eens zeggen, of op een meisje slaat. Iets, dat ook met *echtgenoot* het geval is, voor welk woord echter, wanneer het eene vrouw beteekent, tegenwoordig zeer gepast *echtgenootE* gebruikt wordt, gelijk die vervrouwelijkende *e* reeds bij wijlen door Hooft en Vondel in zamenstellingen met het gemeenschlachte *genoot* wordt te baat genomen. Met gepastheid, zeg ik, bezigt men *echtgenootE* van eene vrouw. Immers die aangestaarte *e* bevordert de duidelijkheid en men loopt geen gevaar, dat men in de Haarlemsche Courant mannen in de kraam ziet komen, zoo als nog onlangs gebeurde, toen of de schrijver, of de drukker vergeten had achter het woord *mijn* eene *e* te voegen en er dus gelezen werd: „Heden beviel mijn echtgenoot (gevolgelyk mijn man) voorspoedig van een welgeschapen zoon.” Mogten sommige zoogenaamde Aristarchen het movéren (gelijk men het in de Latijnsche Grammatika's noemt) van *echtgenoot* tot *echtgenootE* gispn, als bij onze vaders min gebruikelijk, ei lieve, waarom schrijven die heeren dan ook niet *gemaal*, *slaaf*, *gezel* enz. in plaats van *gemalin*, *slavin*, *gezellin*, gelijk men thans algemeen doet? *Gezel*, *slaaf* en eene menigte andere woorden zijn toch oorspronkelijk even gemeenschlchtig als *echtgenoot*. Dit kan men van Huydecoper in het breede leeren. Het ware zelfs te wenschen, dat men ook van *gade* of *egade*, hetwelk even goed voor een man als voor eene vrouw genomen mag worden en, van vogelen gebruikt, reeds vóór een derdehonderd jaren door Kiliaan *) in zijn Woordenboek als gemeenschlchtig wordt

*) Het zou eerst sedert den tijd van Jufvrouw van Merken zijn, (gelijk, op het gezag van Bilderdijk, in het Woordenboek, door het Instituut over Hooft uitgegeven, ergens gezegd wordt) dat *ega* en *gade* ook voor een man gebruikt worden.

opgegeven, *gadin* kon maken, wanneer men er de vrouw uit een echt-paar mede bedoelde. Zoo toch noemen de Hoogduitschers *der Gatte*, en de echtgenootę (die bij hen ook wel *Ehegenossin* heet) *die Gattin*. Hoe minder van die gemeenslachtige naamwoorden in eene taal, des te beter voor de klaarheid des stijls, vooral ook in gevallen, als de lid-en voornaamwoorden ons niet te hulp kunnen komen. Is het niet een gebrek in het Engelsch, dat *a friend* zoowel *eene vriendin* als *een vriend* kan beteekenen? Iets dat, volgens Abrahamson, ook meer of min het geval is met het Deensche *Ven* (*vriend*), waarvan wij nog ons *vennootschap* hebben. Zoo zijn bij de Denen *Fiende* (*vijand*) en *Gjest* (*gast*) ook mannelijk en vrouwelijk beide, al naar den persoon, die door die woorden wordt aangeduid. En voor ons *schrijver* en *schrijfster* (in het Hoogd. *Schriftsteller* en *Schriftstellerinn*) moet bij de Franschen het ééne woord *auteur* dienen, want b. v. Mevrouw van Stael zaliger wordt zoo wel *un auteur* genoemd, als de heer de Chateaubriand. De eerste is *une femme auteur*, de tweede *un homme auteur*. Hetzelfde geldt van *poète*, *peintre*, *traducteur* enz. in het Fransch. Men late dus hen, die *echtgenoot* van *echtgenoot* onderscheiden willen, gerust hun gang gaan. Ik voor mij doe het bijkans altijd.

Wat de adjectieven betreft, feilen onder anderen ook over het onderscheid tusschen b. v. *een groot* en *een groote man* komen in de Kakographie voor. Het al of niet gebruiken der *e* in sommige bijvoege-lijke naamwoorden na het onbepaalde lidwoord bevordert zeker soms de zinsonderscheiding en is taalregel bij ons geworden, schoon oudere schrijvers er weinig van wisten en er ook in andere Deutsche talen, b. v. in het Hoogduitsch, geen acht op wordt geslagen. *Ein grosser Mann* blijft *ein grosser Mann* in alle beteekenissen. In den grond is het dus eene van die spitsvondige, doch nuttige willekeurigheden, waarvan onze grammatica wemelt en die ongelukkig ook spaak loopt 1) bij vrouwelijke adjectieven; 2) achter het bepaalde lidwoord; 3) in de verbuiging des adjectiefs. Ik moet toch zoowel eene kermisreuzin, als de echtgenoot van Hugo Grotius eene groote vrouw noemen. *De groot man* zal niemand in het hoofd krijgen te zeggen, en *eens grooten mans* laat ons ook in het onzekere, of wij een man, groot van geest, dan van gestalte, bedoelen; want de dood van Goliath, den langen, onbesneden Philistijn, en die van Socrates waren beiden de dood eens grooten mans. Ten Kate zelf, hoe stout hij anders op dit, gelijk op meer ander opperfijns in onze taal en stijl stoffen moge, oppert dan ook die bedenkingen en weérlegt ze maar zeer flauwtjes en *sotta voce*, zoo als de Italianen zeggen. Zoo snoeft hij mij ook te veel (en hij

heeft er niet geheel ten onrechte om bij Bilderdijk door de spitsroeden moeten loopen) op dat onderscheid tusschen *tien last*, b. v. en *tien lasten*, waarin hij de groote fijnheid van zinonderscheiding onzer voorvaderen wil hebben opgemerkt. Intusschen zijn dergelijke verkortingen van het meervoud in substantieven van maat of gewigt niets vreemds in de Duitsche talen, zoo als Grimm door een aantal voorbeelden bewezen heeft. Ook gaat ten Kates gemelde regel (dien ik voor het overige in eere wil gehouden hebben, als door nette schrijvers thans bij ons gevolgd) alweêr dikwerf niet door. Ik kan toch wel bij voorbeeld zeggen: *ik ben u tien gulden schuldig*, in plaats van *tien guldens* (als ik bloot de geldswaarde en niet tien enkele guldens bedoel), maar niet: *ik ben u tien dukaat schuldig*. *Dukaat* voor *dukaten* zou geheel stroef zijn.

Het soms onverbuigbare van vooraanstaande genitieven, (waarop een paar Kakographiën (doelen) in meer een vereischte van welluidendheid, dan in het grammatikale der taal logisch gegrond. Men behoeft niet echter niet bloot voor eene soort van anglicismus te houden. Is toch bij de Engelschen die onverbuigbaarheid zeer gemeenzaam, zij heerscht vooral niet minder sterk in het Deensch, ofschoon evenwel niet in het oud-IJslandsch, gelijk men dit laatste in Rask, *Veiledning til det Islandske eller gamle Nordiske Sprog*, zien kan. Trouwens, in die oud-Scandinavische dialect schijnt de vooraanzetting van den tweeden naamval minder plaats te hebben. De tegenwoordige Hoogduitschers zeggen als wij: *König Heinrichs Thaten. Friedrich von Schillers Werke*. — Dat onverbuigbare van dergelijke in den tweeden naamval staande substantieven herinnert mij de door Weiland aangeprezen verbuigingloosheid der zoogenaamde stoffelijke adjectieven, die ook alleen, ofschoon voldoende genoeg, uit een oogpunt van welluidendheid zich verdedigen laat, daar anders noch de oud-Duitsche dialecten, noch het Hoogduitsch haar wettigen, en men bij onze vroegere schrijvers *ijzerine*, *silverine*, *guldine*, waarvoor men nu onverbogen *ijzeren*, *gouden* enz. wil geschreven hebben, ieder oogenblik kan aantreffen. Wien 't lust, vergelijkte Kluit op Hoogstraten. En dit zelfde geldt van de comparatieven, die men ook bloot welluidendheidshalve en als de woorden van wat langer adem, wel doet niet te declinéeren. Immers dat onverbuigbare tot allen uit te strekken, gelijk ten Kate wil, is volstrekt onnoodig, zoo als door wijlen den taalkundigen Groninger predikant Lambertus van Bolhuis in zijne aanmerkingen op Klaas Stijl te regt is opgemerkt. Ik herhaal, alles is in dezen slechts vereischte van euphonie en geene eigenlijk gezegde grammatikale noodwendigheid. De laatste zou juist het tegenovergestelde vorderen, weshalve dan ook de Hoogduitschers, die in

veel van hetgeen de declinatie betreft, eene strengere spraakleer dan wij volgen, en ten gevalle hunner ooren deze dame minder naar hunne pijpen kunnen doen dansen, dan zulks bij ons wel plaats heeft, maar zelden comparatieven niet verbuigen zullen. Klopstock heeft zulke langstaarten, als *erhabenere*, *heuchlerischere* enz. dikwerf maar al te veel. Daarentegen werpen de Duitschers welluidendheidshalve in de comparatieven wel eens de *e* weg, b. v. *edlere*, *volkommnere* voor *edelere*, *volkommenere*, waarover Adelung ons kan inlichten. Comparatieven, als *vergetener*, *geprezener* en soortgelijke worden door ten Kate met regt afgekeurd. Waarom echter ook niet van sommige verleden deelwoorden als *beminnender*, *hatender* en soortgelijke gesproken? Deze zijn even verwerpelijk.

Wanneer onze tegenwoordige deelwoorden of lidwoorden moeten gebezigd, wanneer zij weggelaten kunnen worden, is ook soms vrij onzeker. Merkwaardig is het te zien — en er ware eene dikke verhandeling over te schrijven — hoe in de Deutsche talen het lidwoord van lieverlede is ingeslopen, hoe het oudste ons in geschriften bekende Duitsch, het Gothisch, Gottisch, of Meso-Gothisch, niet dan nog slechts het bepaalde lidwoord, en ook dezen nog maar zuinigjes gebruikt, hoe in het oude Hoogduitsch (Frank-Duitsch en Allemannisch) uit de zevende, achtste en volgende eeuwen dat gebruik al meer en meer toeneemt, en zich zoo ook in het Saksisch, Angel-Saksisch, Oud-Noordsch, Middel-Hoogduitsch en Middel-Nederlandsch of in het Hollandsch en Vlaamsch uit de dertiende eeuw en vervolgens vastzet, en thans algemeen in de Deutsche, gelijk in de meeste overige Europésche talen (Poolsch enz. uitgezonderd), gevestigd heeft, schoon evenwel allen op ver na niet even menigvuldig zich van lidwoorden in den stijl bedienen. — In mijne aantekeningen op Blair is aangestipt, dat de Engelschen almede het stoutst het lidwoord weglaten. Wij en de Denen komen aan die zeeploegers vrij nabij. De tegenwoordige Hoogduitschers zijn schroomvalliger. Dikwerf is het in onzen stijl tamelijk onverschillig, of men aan het substantief al dan niet zulk een livereiknecht geve, en alles hangt af van de meer of minder bepaalde voorstelling, die zich een schrijver omtrent het voorwerp, door zulk een naamwoord uitgedrukt, op het oogenblik des schrijvers bezig is te maken. Ik heb in de Kakographie op eenige dier gevallen, voor en tegen, gezinspeeld. Bij het gebruik der lidwoorden doen zich intusschen nog meer vragen voor, wier beantwoording niet zeer gereed voor de hand ligt. Wij hinken toch nog maar al te dikwerf in het grammatikale op twee gedachten, en het is er ver van af, dat wij voor praktikaal gebruik onze taalregelen zoo

uitgepluisd zouden hebben, als de Franschen, die in dat opzigt alle natiën van Europa overtreffen, de hunne. Taal en stijl is den Franschen ziel en zaligheid, en ook al meê daarom mogt hun landgenoot Buffon te regt zeggen: *le style, c'est l'homme*. Ik spreek hier voor het overige van praktikale taalkennis. In diepere theoretische en in de linguïstiek staan de Duitschers op hooger trap, schoon deze laatsten ook hier, even als in vele andere takken van wetenschap, wel eens wat of muggeziften, of te metaphysisch in de lucht bouwen en soms een erbarmelijk proza schrijven. — Wanneer moet men b. v. het lidwoord — en wij kunnen er de bezittelijke voornaamwoorden bijvoegen — voor verschillende substantieven herhalen? Ook dan, als bloot of de geslachten, of de naamvallen, of de getallen verschillen, terwijl intusschen de vorm van lidwoord of dezelfde, of ten minste nagenoeg dezelfde blijft? Moeten wij herhalen b. v. „de mannen en *de* vrouwen.” „Ik zag er de moeder en *de* dochter.” „Mijn vader en *mijne* moeder waren aanwezig.” „Ik heb daar een jongen en *een* meisje ontmoet.” „Uw zoon en *uwe* dochter zijn daar zoo even voorbijgegaan” enz.? Moeten wij hierin of de angstvallige strengheid der Franschen, of de meerdere vrijheid der Engelschen tot rigtsnoer nemen, van welke twee natiën de eerste het niet zou wagen b. v. te schrijven *les hommes et femmes, le père et mère*, terwijl de tweede in haar *the men and women, my father and mother* geen steen des aanstoots zal vinden? Ik voor mij houde zoowel in taal en stijl, als in het staatkundige, van eene gematigde vrijheid, en zie dus geen bijzondere reden om ons, wat dit punt des lidwoords en der bezittelijke voornaamwoorden betreft, door de Franschen in kluisters te laten slaan, die noch door onze voorouders, noch door het dagelijksch gebruik tot hiertoe gedragen zijn. Daarenboven dergelijke weglatingen des lidwoords laten zich zeer wel door de grammatikale figuren, die men *Zeugma, Syllepsis* en dergelijke noemt, verdedigen. Intusschen ik spreek slechts van gematigde vrijheid, wil dus de herhaling des lidwoord en van het voornaamwoord volstrekt niet overal verworpen hebben, en geloof ook, dat men in dezen, zoo als in vele andere opzigten, onderscheid moet maken tusschen een meer of minder deftigen stijl. Tevens schijnt het gebruik wat grootere vrijheid tot het weglaten van den onbepaalden, dan tot dat van het bepaalde lidwoord te verleen.

Ten aanzien van de verbuiging der lidwoorden kan men ook nog verschillende vragen gemakkelijker doen dan beantwoorden. Velen declinëren b. v. het lidwoord *een* altijd geregeld, anderen schrijven soms in den mannelijken accusativus *een* zonder verbuiging, of gebruiken,

met wijlen onzen beroemden van der Palm (en evenzeer met ten Kate en Bilderdijk), ook in den eersten naamval, *een* zoowel bij vrouwelijke als mannelijke substantieven. Wat geldt hier? Mijns bedunkens de middelweg. Dwaas is het, de verbuiging des artikels te sterk en op zijn Hoogduitsch te drijven, in welke taal het eene doodzonde ware *einer, eine, ein, einen* enz. met elkaar te verwarren, en waar men zich, zelfs in eene maar eenigzins deftige versmaat, niet veroorloven zou *ein Frau* voor *eine Frau* te schrijven; eene vrijheid, die de Franschen evenmin of in verzen of in proza zouden gedoogen, maar welke in onze poëzij volkomen vrijstaat, ja, die *eene* en *eenen*, als te slepend, liefst verwerpt. Ik noem deze Hoogduitsche strengheid, waardoor en door soortgelijke men zich in onze jongere Grammatika's wel eens wat zeer heeft laten verbluffen, voor eenen Nederlandschen stijl ongepast, 1) wijl zij het gezag van een aantal onzer oudere schrijvers niet voor zich heeft; 2) wijl de zacht-korte, toonlooze slot-*e* bij ons zoo flauw wordt uitgesproken, dat het in een beschaafden Hollandschen mond bijna gelijk klinkt, of men *een vrouw* dan *eene vrouw* zegge; 3) wijl het streng declinëren van het lidwoord *een* en deszelfs uitrekken in den vierden naamval tot *eenen* een stijl, die los en levendig zijn moet, loom, traag en slepend maakt, en aan onze uitspraak eene pedante, van den dagelijkschen spreektrant geheel afwijkende kleur geeft. Wie toch zal in den gemeenzamen omgang zeggen: „In heb daar *eenen* jongen man gezien, of (want ditzelfde is ook op de bezittelijke voornaamwoorden toepasselijk) „hebt gij *uwen* broeder, *uwen* vader en *uwe* moeder nog ten *uwen* huize?” — Er leefde vóór eenige jaren te *Groningen* een zeer achtenswaardig predikant, die ook onder zijne vertrouwdste vrienden zoo sprak, maar wiens puristische spreektrant het relletje was van geheel de stad *). Kortom, men zeile tusschen de

*) Onze oudste Nederlandsche schrijvers Maerlant, Stoke, enz. enz. declinëren: *een, een* (enkel *eene*) *een*. De mannelijke accusatief is vrij regelmatig *eenen*. In 't oud-Hoogduitsch en middel-Hoogduitsch de het lidwoord *een* in den nominativus vaak flectieloos. Dat onverbuigbare in den eersten naamval hadden ook, volgens Grimm, de Hoogd. possessieven *mijn, zijn, uw* enz. In het Deensch is *en, et* (ons *een*) in alle casus zonder verbuiging. De tegenwoordige Hoogduitschers intusschen dulden alleen maar in het neutrum van lidwoord *een* en in dat der bezittelijke voornaamwoorden eenige afkorting. Alles zamengenomen, ligt het, met uitzondering evenwel van sommige vaststaande naamvalvormen, niet in den aard onzer taal zich aan eene zeer strenge

Scylla en Chrarybdis door, *schrijve*, ten minste in een netten stijl, regelmatig *eene*, doch late in het *uitspreken* die *e* of niet of maar flauw hooren, en verkorte zoo ook dikwerf den accusatief *eenen* tot *een*. Zoo krijgen en de regelmaat der taal, en het ligte, vloeiende en welluidende der uitspraak hun regt. Wil men eens zeer plegtstatig en hoogdravend schrijven en spreken, zoo late men en artikelen, en substantieven, en adjectieven, en pronomina met volle zeilen en tuigaadje van alle casusteekenen, die zij bij ons nog bezitten mogen, in zee steken. Men hechte dan tevens op zijn oud-Hollandsch hier en daar de *e* aan het substantief, declinére nog op der vaderen, naar die van het Hoogduitsch trekkende wijze, gebruike zoo min mogelijk de latere, van de Franschen al te veel ontleende taalkrukken *van*, *aan* enz., late, waar het kan, den genitivus na het verbum en adjectief volgen b. v. „zich des menschen ontfermen,” „des jongelings waardig” enz., (wijzen van woordvoeging, die meer den schijn dan het wezen van Latinismen hebben, daar zij toch reeds in het Gothisch voorkomen) in één woord, men *schrijve* en *spreke* dan in dien onderwetschen trant, van welken ik in no. 41, op bl. 23, een staaltje gegeven heb. Daarbij store men zich niet aan neuswijze kritieken, zoo als ik er onlangs eene van een zoogenaamden schoolopziener in zekere courant las, welke man tegen de aanstaarting der *e*, die men zich in eene Koninklijke aanspraak achter een paar substantieven veroorloofd had, woedend te velde trok, en zijne alleroppervlakkigste, denklijk alleen uit Weiland geputte taalkennis pedant en waanwijs genoeg te luchten hing. Trouwens, bij al den geest en het vernuft, in het gemelde bekende dagblad niet zelden uitblinkend, en bij de gezonde en gegronde staatkundige redeneringen, die men er

declinatie of der artikelen of der possessieven te binden, en uit het ligt heenglijden der uitspraak over de tweeeërlei artikelen laten zich dan ook die menigvuldige zamentrekkingen en aansluitingen (*Anlehnungen* noemen ze thans de Hoogduitschers) verklaren, die men bij onze vroegste schrijvers aantreft, en waaraan wij b. v. ons 't voor *het*, ons *het* voor het oude *dat*, ons *ten*, *ter* voor *tot der* of *tot den* enz. enz. te danken hebben. Nog zij hier opgemerkt, dat in het Hoogduitsch de zoogenaamde uitluidende stomme *e* of slot-*e* niet zoo stom en toonloos is, als bij ons en bij de Franschen, ja, dat b. v. in de provinciale dialecten *eine* soms bijna als *einé* klinkt. Daardoor is de synaloepha of zamensmelting der slot-*e* van een woord met de beginvokaal van een volgend dan ook geen noodwendig vereischte in Duitsche verzen, gelijk zij bij ons en bij de Franschen zulks altijd is.

soms in aantreft, is het wel eens alles behalve zeer gelukkig en ook alles behalve zeer liberaal in aanmerkingen en bespiegelingen, tot letterkundige en wetenschappelijke onderwerpen betrekkelijk. Het zou naar sommiger gesnap te oordeelen, alle geleerdheid wel tot louter praktikale beunhazerij maken willen en de Akademiën tot niets anders dan tot kweekscholen der meest alledaagsche en oppervlakkigste broodstudie. *Quod Deus avertat clementissimus!* — Ten Kate, voor het overige, is telkens in de weer met dat gemelde onderscheid, hetwelk hij, wat heel onze declinatie betreft, tusschen 1) den hoogdravenden, 2) den deftigen, en 3) den gemeenzamen stijl wil gemaakt hebben, een onderscheid, uit een rhetorisch oogpunt beschouwd, gansch niet verwerpelijk en ook al weër blijken dragend van die scherpzinnigheid en schranderheid, welke in 's mans onsterfelijk werk ons telkens met bewondering vervullen. En zoo zou men dan ook ten aanzien van de verbuiging des bepaalden artikels *de*, *het*, al naar dat stijl en welluidendheid zulks medebrengen, schrijven kunnen, b. v. of "ik heb het *de* moedige mannen," of "*aan de* moedige mannen," of "*den* moedigen mannen gegeven;" "ik ben *de* vrouw," of "*aan de* vrouw," of "*der* vrouw," of "*der* vrouwe mijn leven schuldig;" "ik heb het *de* vrouwen, *aan de* vrouwen," of "*der* vrouwen gezegd." "Der vrouwen!" Is dat goed in den dativus of derden naamval van het meervoud? Weiland wil zulks (zoo als ook onze groote oud-Hollandsche dichter en historieschrijver Hooft in zijne Taalkundige Waarnemingen) en verwerpt *den* vrouwen. Ik herinner mij dus, hoe een *soi-disant* taalkenner mij grimmig aankeek en waande het te *Keulen*, gelijk men het noemt, te hooren donderen, toen ik ergens *den* vrouwen in den dativus pluralis had geschreven. En toch, lieve lezer, u de vrijheid latende om den netten Weiland te volgen, en dit zelf ook dikwerf of gedaan hebbende of nog doende, moet ik oprecht bekennen, dat "*den* vrouwen" beter oud-Hollandsch en in 't gemeen beter Duitsch is, dan "*der* vrouwen. Sla toch Melis Stoke, .sla Maerlant en andere onzer oudste schrijvers op *), raadpleeg het tegenwoordige Hoogduitsch en andere

*) Ten Kate geeft dus ook (I, 395) terecht uit Stoke *den* of *aan den* op als den derden naamval des meervouds in alle geslachten, schoon hij, wat de tegenwoordige declinatie van het bepaalde lidwoord betreft, doorgaans bloot dien dativus pluralis opgeeft met voorgevoegde praepositie, in welk geval het natuurlijk *aan de* is. In verbuigingen, analoog met de declinatie van *de*, declineert ten Kate dikwerf in den dativus pluralis met aangehechte *n*. *Deze* b. v. heeft bij hem *dezen*

Duitsche talen en tongvallen, telkens zult gij *den* aantreffen. De zoo-geenaamde uitluidende of slot-*n* (vroeger *m*) is een karakteristiek ken-teeken van den dativus pluralis in alle geslachten. Niemand behoeft er dus een ander overdwars om aan te zien, als deze eens gelieft te schrijven (in een deftigen stijl te weten) „ik gun het *den* vrouwen, *den* maagden, *den* dochteren, *den* jufferen, *den* moederen enz. enz.,” hoewel het bij dit alles te wenschen ware, dat al dergelijke waggelende punten in onze taal door het gebruik eens vooral regt op hunne voeten gezet werden. Anders dient de Minister van het Onderwijs nog met eene resolutie tusschenbeide te komen. Dit geldt ook van den dativus pluralis van *wie*. Is die in het mannelijke *wie* of *wien*, en hoe in het vrouwelijke? Ook hier roept de een „oms hot, en de ander haar. Weiland geeft *wie* op. Ook ten Kate, naar 't vragende *wie* bij hem ten minste te oordeelen. Velen schrijven echter *wien* (b. v. „de mannen, *wien* ik dit zeide”). En als 't voor de heeren komt, (gelijk wij hier de taalregters boertend noemen) zal dit laatste zich ook zeer goed verdedigen laten. Doch genoeg, zal menigeen uitroepen, van deze spitsvondigheden, van deze grammatikale muggeszifterijen, van deze *Sylbenstechereien*, zoo als de Hoogduitschers zeggen, van die *minutiae*, *quisquiliae* en *spinae Grammatices*, als men ze wel in het Latijn noemt. Nu ja, het zijn kleinigheden, lezer, zoo gij wilt, maar klein en groot zijn relatieve begrippen, en zoo de grootste vernuften van ouder en jonger tijd zich met het uitpluizen van dergelijke taalbeuzelingen wel onledig hebben willen houden, zoo men over eene enkele letter van dit of dat Latijnsch handschrift dikwijls stroomen inkt vergoten heeft en in kerkelijke zaken wel eens stroomen bloeds over veel dwazer haarkloverijen, zie ik niet in, waarom wij dáár, waar het onze Hollandsche taal betreft, ook niet wat zouden mogen mikroskopiseren,

(dus: „ik heb het *dezen* vrouwen gegeven”). Aan *de mijne* geeft hij in den gezegden naamval des meervouds *de mijnen*, *aan de mijnen* of *den mijnen*. *Die* daarentegen blijft bij hem in den vrouwelijken dat. plur. *die*. Grimm geeft, voor oud en nieuw Hollandsch beide, *den* op als mannelijk, vrouwelijk en onzijdig, gelijk ook het pronomen *die* in alle geslachten des meervoudigen derden naamvals bij hem *dien* heeft. Onze Hooft intusschen verbuigt in zijne Taalk. Waarn. den vrouwelijken artikel in den dat. plur. *de* en *der*. Bilderdijk is een voorvechter van *den* (Sprl. bl. 98). Ook Verwer. Geen Hoogduitscher zou in zijn hoofd krijgen om te schrijven *ich habe es der Frauen gegeben*, maar *den Frauen* („ik heb het *den* vrouwen gegeven”).

dat wil zeggen, ook op schijnbare nietigheden wat naauwkeurig den blik vestigen. Te meer, wijl van het kleinere het grootere in den stijl afhangt en b. v. de Franschen, die zekerlijk onder de hedendaagsche volkeren het meest door fraaiheid en tooverkracht van stijl uitmunten, voor praktikaal gebruik ook het fijnst van allen hunne moderne grammatica uitgepluisd hebben. Grieken en Latijnen kunnen wij stiller stemme voorbijgaan.

Stiller stem, zeide ik daar met eene van Hooft ontleende soort van genitivus absolutus (op zich zelf staanden genitief). Dit herinnert mij, hoe ik in de kakographie ook een paar voorbeelden van die spraakwending heb bijgebracht, die mij wat al te gewaagd schenen. Ofschoon wij toch een aantal van dergelijke uitdrukkingen bezitten, die volkomen bij ons door den grooten taalijker (om hem zoo eens te noemen), het gebruik namelijk, gewettigd zijn, kunnen wij echter niet bij analogie ook elk ander adjectief, participium en substantief even absoluut of op zich zelf staande gebruiken. Wij zeggen b. v. *mijns bedunkens*, *mijns achtens*, *zijns ondanks*, *gelukkiger wijze*, *behoudener eere*, *onverrichter zake*, *roemrijker* of *onsterfelijker gedachtenisse*, *stormender- of vechtenderhand*, *blootsvoets*, *staandervoets*, *ziender ooge*, *heelsheids* enz. enz., doch ik zou in het Hollandsch niet zoo ligt zeggen durven hetgeen ik eens in eenige door mij opgestelde Hoogduitsche dichtregelen durfde en mogt zeggen:

*Riesenhaft rafft sich der Wahnwitz empor; geschwungenes Dolches,
Sturmt er durch Feuer und Blut frech und verderbend dahin.*

Die op zichzelf staande tweede naamval *geschwungenes* (of *geschwungenen*) *Dolches* voor *mit geschwungenem Dolche* ware bij ons moeilijk te vertalen. Evenmin zouden wij den genitivus absolutus kunnen verhollandschen, die Voss in zijne vertaling van Homerus bezigt, als hij van Thetis zingt:

Eilendes Schwungs entstieg sie der finstern Flut, wie ein Nebel.

In één woord, de Hoogduitschers hebben aan die taaleigenaardigheid meer uitbreiding gegeven dan wij er tot dus ver aan geven mogten, en misschien ook, bij eene minder naauwkeurige declinatie dan de hunne, er aan geven kunnen. Dit laatste toch is al ligt de reden, dat ook de Denen, gelijk ik uit Lange-Abrahamson (bl. 303) meen te zien, dergelijke absolute genitieven niet bezigen. Bij onze oud-Nederlandsche

schrijvers komen er soms vrij stoute voor b. v. *belokener deure*, *beslotener grave*, enz. voor "met beloken, dat is gesloten deur, met besloten graf." Men heeft wel eens gemeend, dat die in de lucht zwevende tweede naamvallen inkruipsels waren uit de Romanische in de Duitsche talen, wat door Grimm met het hoogste regt wordt geloocchend, die ook uit allerlei oud-Duitsche talen en dialekten voorbeelden daarvan bijbrengt. Hoe een zoo bekwaam taalkenner als onze oud-historie-schrijver en dichter Hooft er aan komt, om in zijne Taalkundige Waarn., No. XVIII, het adjectief of participium in *stormenderhand*, *langzamerhand* enz. aan te zien voor een comparativus, is mij onbegrijpelijk. Ten Kate gispt er hem dan ook terecht over. Elkeen weet toch, dat de uitgang *er* hier niet dan de oude vorm van den tweeden en derden naamval in het vrouwelijk geslacht is, zoo als de Hoogduitschers dien nog wel bezigen en ook wij hem hebben in uitdrukkingen, als daar zijn "te *goeder ure*" en soortgelijke. Doen zoo ook het bepaalde en onbepaalde lidwoord *de* en *een*, alsmede de voornaamwoorden *deze*, *die*, *mijn*, *zijn*, *haar*, *welke*, ja, de meeste overige den vrouwelijken genitivus en dativus niet op *r* uitgaan (b. v. *eener*, *der*, *dezer*, *mijner*, *uwer*, *dier moeder*)? Voor het overige bevorderen dergelijke spraakwendingen, als het gezegde *onverrigter zake*, *stormenderhand* enz., de korthed van den stijl, weshalve het den Hoogduitschers niet unvel te duiden is, dat zij ze meer en meer pogen in te voeren. Voss vooral, van wien ik zoo even sprak, schept ze telkens in zijne vertalingen van Homerus en andere dichters. Ook komen zij bij overzettingen uit het Grieksch bijzonder te stude, daar het Grieksch van eene dergelijke soort van absolute genitieven mede niet wars is. Dit laatste geldt insgelijks van sommige, *à la grecque* zoo wat gevormde zamenstellingen of composita, als *bloedbevelekt*, *mosbewassen* enz. (voor "bevelekt met bloed, bewassen met mos"), welke bij de vleet in het nieuwere Hoogduitsch gefabrieke worden, niettegenstaande Adeling in zijn tijd er eene grove klok van eene keel (om met Vondel te spreken) tegen opzette. Welk laatste ook Bilderdijk ten onzent gedaan heeft. Met onregt evenwel in een zekeren zin. Ofschoon toch die composita, wel is waar, bij onze vroegere schrijvers zelden voorkomen, strijden zij evenwel niet tegen den aard der Duitsche talen in het gemeen, gelijk zij dan ook in de meeste, bijzonder in die der Engelschen en Scandinavische Germanen, reeds onheugelijk lang in gebruik zijn geweest. Tevens bevorderen zij de korthed en het schilderachtige van den stijl. Doch het is onnoodig te herhalen, wat daarover in mijne Aanteekeningen op het eerste Deel van Blair gezegd is, waar ik ook

uit Bilderdijk zelven een paar voorbeelden van dergelijke composita heb aangevoerd, daarbij voegende, dat het dien dichter ging, als Napoleon, grooter, doch tamelijk heerschzuchtiger gedachtenis, die de suiker en de koloniale waren aan anderen verbood, maar zijne eigene kopjes er des te meer mee vulde. Intusschen daar het gebruik nog geen consentbillet tot den invoer dier soort van zamenstellingen bij ons gegeven heeft, durf ik ze jongen lieden niet aanpreken, en ik heb ze dus in de kakographie half en half met eene zwarte kool geteekend.

Ik sprak daar zoo even van onzekere, nog als leuterig riet, gelijk Hooft in zijne minnezangen het noemt, heen een weêr slingerende punten onzer grammatika. Hiertoe behoort almede de vraag, of men adjectieven als substantieven gebruikende, die bijvoegelijken, ook in het enkelvoud, als zelfstandigen declinêren moet. Ten Kate — en zoo ook de zoeven gemelde Hooft — zegt ja, bekent echter, dat de Oudheid hier niet bestendig is. Klaas Stijl zegt van 's gelijken ja, vooral als er nog een adjectief vóór gaat (b. v. de opregte vrome), schoon hij evenwel wat verward daarover spreekt en Bolhuis eenigzins duister met hem. Evenwel wijlen deze laatstgemelde kundige Groningsche predikant zegt elders neen, en dit laatste doet, meen ik, ook Weiland, gelijk dan het doorgaande gebruik tot op onze dagen toe het adjectief, hoe wel als substantief genomen, toch in het enkelvoud als adjectief bleef verbuigen (b. v. „ik heb eenen geleerden,” niet „eenen geleerde” gezien). Zelfs in het meervoud heeft men nog lang in zulke gevallen de adjectivale declinatie behouden, ten minste men zal in onzen Statenbijbel doorgaans niet *de wijzen, de goeden, de braven*, maar *de wijze, de goede, de brave* enz. geschreven vinden. Intusschen van dit laatste gebruik is men nu reeds sinds geruimen tijd afgeweken, of het adjectief mogt op een onmiddellijk voorafgaand substantief slaan. Wat echter de verbuiging des enkelvouds betreft, hier is het nog meer eene *lis sub judice*, schoon evenwel een zwerm van huidige schrijvers, optrekkende onder de vanen van Bilderdijk en anderen, meer en meer naar de declinatie in den trant van die der substantieven begint over te hellen. Men zou echter ter verdediging van die schrijfwijze in de Hoogduitschers slechte advokaten vinden, daar in de taal onzer Overrijnsche en Overeemsche bureu het adjectief, om het even of het al dan niet als substantief ten tooneele trede, denzelfden rok behoudt, en den Duitschers het hart van schrik in den boezem popelen zoude, als men schreef: *ich habe einen Gelehrter, einen Oberster gesprochen*, in welker voege wij intusschen te werk gaan, als wij zeggen: „ik heb een geleerde, een overste gesproken,” en dus den accusatief aan den

nominatief "geleerde, overste" gelijk laten. Bij de Denen schijnt, volgens Lange-Abrahamson (bl. 121), het adjectief, als substantief genomen, in de declinatie het kostuum van het laatstgemelde meer of min aan te trekken. Hoe dit zij, in onzen stijl wil ik tegen de substantievische declinatie van zulk een adjectief, ook in den singularis niet aantribbelen, want waarom zulks minder in het enkelvoud toege- laten dan in het meervoud? Evenwel wil ik zulks vooral toegepast hebben op adjectieven, die door de bank als substantieven gebruikt worden, b. v. *een overste, een geleerde, een doofstomme, een wijze, onze naasten* enz. enz. Minder eigenaardig toch vind ik de declinatie met substantievische kleur in adjectieven, die slechts voor een oogen- blik de rol van substantieven spelen, als ik zeg: "A verbrast al zijn geld en goed. Gisteren nog bij dien spilzieke, verkwistende en brood- dronkene komende, vond ik hem enz." Hier zou ik voor dat "spil- zieke enz.," ofschoon het in een substantieven zin genomen wordt, liever, ten minste even goed, "spilzieken enz." schrijven. Het staat mij voor, dat Huydecoper en Lelyveld ook zoo dien middelweg bewan- deld willen hebben, wat het gebruik van het meervoudige *vele, eenige, sommige* en soortgelijke woorden betreft, waaraan zij, als aan substan- tieven, de *n* willen hebben gegeven, zoo ze geheel op zich zelve staan, doch die letter onttrekken, als er een kort voorafgaand substantief onder- verstaan kan worden, b. v. "Het gevoelen der raadslieden was ver- schillend. Eenige meenden enz." Ten Kate schijnt zoo iets ook te bedoelen, (I. 380) gelijk hij ingelijks, naar gelang van zaken, *deze* in het meervoud met of zonder *n* gebruikt wil hebben. Of men (om dit in het voorbijgaan aan te roeren) *wij zelve*, of *wij zelven* diene te schrijven, hangt, naar het niteenlopend gebruik te oordeelen, ook nog voor den regter.

Terwijl ik hier van pronomina spreek, of van daarmede ten minste in betrekking staande woorden, herinner ik mij een paar voorbeelden van gebreken opgegeven te hebben omtrent het gebruik van het weder- keerende *zich*, waarin wij een geheel ander gr̄adbeginsel volgen dan de Latijnen. Terwijl toch in de taal van Latium, nit kracht der zoo- genaamde *retransitio*, gelijk de Grammaticus Priscianus het noemt, *zich* altijd wederkeert tot den persoon of de zaak, die aan het hoofd van de redenering of van den zin staat, wordt het bij ons slechts tot den onmiddellijk vóórgaanden persoon of zaak betrokken. Caesar mogt dus al in eene door Huydecoper aangehaalde plaats in goed Latijn zeg- gen: "Ariovistus gaf voor, *non sese Gallis, sed Gallos sibi bellum intulisse*," wij zouden zeer slecht en onverstaanbaar Hollandsch spre-

ken, als wij dit letterlijk vertaalden: "Ariovistus gaf voor, dat niet hij den Galliërs, maar de Galliërs *ZICH* den oorlog hadden aangedaan," daar toch voor het Latijnsche *sibi* (ons *zich*), terugkeerende tot Ariovistus, wij *hem* moeten schrijven. De Denen zullen echter wel eens geheel op zijn Latijnsch zeggen: *Peder bad Povel at laane sig en Rigsdaler* (letterlijk: "Pieter bad Paul te leenen *ZICH*, d. i. hem, een rijksdaalder"). Intusschen kan het somtijds in onzen stijl — en dit is ook wel in het Latijn het geval — vrij onzeker zijn, of men *zich* dan *hem* of *haar* hebbe te bezigen, b. v. "wanneer zij de zaak op zich zelve beschouwen, dunkt hun enz." Moet hier *zich-zelve* of *haar-zelve* staan — Ik spreek hier van *zich*, voor welk woord (in 't voorbijgaan gezegd) Grimm wil, dat men in de Neêrduitsche dialecten eigenlijk *zik* zou hebben moeten zeggen, daar de Hoogduitsche *ch*, naar ons taaleigen, doorgaans in *k* overgaat (b. v. *machen*, *sprechen*, *brechen* enz., bij ons *maken*, *breken*, *spreken*), en wij niet, als onze bureu uit het bovenland, *ich*, maar *ik* zeggen. Voor Grimms meening zou pleiten, dat het oudste in schrift bekende Duitsch, het Gothisch, hetwelk nog al vrij Neêrduitsch van kleur is, werkelijk *sik* (even als *ik*) heeft; doch tegen haar, dat de Denen, hoe Neêrduitsch anders in het gebruik der *k* voor *ch*, *sig* schrijven. Ook in het zeer oud-Nederduitsch der *Wachtendonksche* Psalmen, waarover men onder anderen onzen doorgeleerden Halbertsma in den Overijs. Alm. van 1838 raadplege, vindt men het wederkeerende *sig* (enkel bij von der Hagen *sic*) geschreven. Het is voor het overige zonderling, dat heel het gebruik van *zich* later bij ons verdwenen schijnt en eerst in de zeventiende eeuw weêr algemeen in zwang is gekomen. Ja, zelfs nog bij eenige schrijvers uit die eeuw vindt men het maar van tijd tot tijd gebezigd. Of weet elkeen niet, dat wij b. v. in onzen Statenbijbel nog ieder oogenblik uitdrukkingen aantreffen, als b. v. "hij verwonderde *hem*, hij nam tot *hem* het kindeke, zij zeide in *haar-zelve* enz, enz.," voor "hij verwonderde *zich*, hij nam tot *zich*, zij zeide in *zich-zelve* enz?" En kent men het nog wel in 't Friesch? Gelukkig, dat thans in onzen stijl *zich*, in onderscheiding van *hem* en *haar*, algemeen is ingevoerd; want vele dubbelzinnigheden of lamme omschrijvingen worden hierdoor vermijd. Eilieve, is het toch geen gebrek in het Engelsch, dat het een woord voor *zich* mist en zich met *one's self*; *him-self* enz. redden moet? Dat wij al verder *zich* weêr van *elkander* onderscheiden, heeft ook zijn nut, schoon dit verschil noch in ons vroeger taalgebruik, noch in den dagelijkschen omgang veel steun vindt, en de Hoogduitschers het ook bloot als facultatief beschouwen. Zie Adelung.

Deze onze taalbroeders hebben tevens maar één woord (namelijk *ihre*) voor ons *hunne* en *hare*. Terwijl wij toch van vrouwen sprekende, zeggen: Zij beminnen *hare*," maar van mannen; "zij beminnen *hunne* kinderen," zeggen de Hoogduitschers van beiden: "*Sie lieben IHRE Kinder*," het vrouwelijke van het mannelijke geslacht in dezen niet onderscheiden kunnende. Ook dit onderscheid echter tusschen *hunne* en *hare*, en zoo ook tusschen *hen* en *haar*, is bij ons eerst van later tijd, en, hoe goed en fraai, vrij willekeurig. In onzen Statenbijbel zelfs zal men nog meestal, zoo niet altijd, *haar*, *hare* aantreffen, dat voor het mannelijke en vrouwelijke beide dienen moet. Ook ten Kate wil in den gemeenzamen stijl *hare* nog zoowel aan mannelijke als vrouwelijke substantieven tot gelei geven, en Grimm heeft dus geen ongelijk, wanneer hij ons *hun* en *hunne* als eigenlijk niet organisch beschouwt *). — Men ziet ook weêr hier, welk een aantal van regelen wij uit onze tegenwoordige spraakleer zouden moeten wegwerpen, indien wij alleen het vroeger gebruik als wetgever erkennen wilden. En daaruit mag men leeren, dat Bilderdijs stormloopen op het door Huydecoper voorgeslagen en door Weiland aangeprezen onderscheid tusschen *zijn* en *deszelfs*, en wat dergelijke nieuwigheden meer zijn, een aanval van weinig beteekenis is. Wat zegt het toch, dat onze oudere schrijvers op dat onderscheid geen acht sloegen? Sloegen zij acht op het verschil tusschen "een groot en een groote man," op het gebruik van *dan* na comparatieven, op de verscheidene schrijfwijze van *nog* en *noch*, op het verschil tusschen *hem* of *haar* en *zich*, en hoeveel andere thans gevolgde en naar billijkheid gevolgde regels? Teregt evenwel mag men met Bilderdijk het te veelvuldig bezigen van dat *deszelfs* in plaats van *zijn* laken en het eene dwaasheid heeten, wanneer men b. v. gaat zeggen "de man heeft *deszelfs* leven voor het vaderland gewaagd." *Deszelfs* laat zich, mijns erachtens, slechts met gepastheid gebruiken of 1) duidelijkheidshalve, of 2) bij leven- en redeloze voorwerpen, schoon het ook daarbij nog niet noodig is, of 3) enkele keeren tot afwisseling.

*) Grimm wil zoo ook aan ons pronomen *hij* geen genitivus toegekend hebben, ofschoon wij daarvoor *zijns* zouden houden. Wel integendeel erkent hij *haars* als tweeden naamval van *zij*. Hoe wonderpreukig dit ook schijne, schijnt het toch door de declinatie van het oudste Hoogduitsch bevestigd te worden, zoo die ten minste naauwkeurig door dien grooten geleerde is opgegeven, wat ik ter beoordeeling diergenen, die meer dan ik hunne studie van al die oude dialecten gemaakt hebben, overlate.

Wat toch dit laatste betreft, afwisseling is eene groote deugd in den stijl, en ik verheug er mij dus altijd over, wanneer wij voor ééne en dezelfde zaak meer dan ééne uitdrukking hebben. Ik zou mij daarom voor de schatten van Potosi en Golconda ons zoetvloeiend en zoo kort *ze* niet laten ontrooven, daar wij het zoo heerlijk tot verpoozing van *hen*, *haar* en *deszelfs*, zoo in het enkel- als in het meervoud, gebruiken kunnen. Hoe kreeg de oud-Hollandsche taalkenner Verwer het in zijn hoofd, over dat zoo nietig, maar allerbruikbaarst wordeke het doodvonnis te vellen, en waarom spreekt Weiland er niet van in zijne spraakleer? Het is toch uit een zoo echt adellijk, oud-Duitsch en oud-Hollandsch bloed geteeld, als het trotsche en sesquipedaalste woord maar durft denken. Dit heeft ten Kate duidelijk genoeg aangetoond.

Wint voor het overige onze stijl het in duidelijkheid van dien onzer voorvaderen door die nieuwe, bij hen onbekende vormen van pronomina, als daar zijn *zich*, *hunne* enz., waarvan wij zoo even spraken, hij (*dezelve*) heeft in andere opzigten eene kreuk gekregen, doordien wij ons enkelvoudig voornaamwoord *du* hebben laten verouderen en dus altijd ook een enkelen persoon met het meervoudige *gij* moeten aanspreken. Wel doen dit de meeste volkeren van Europa, doch doorgaans in den gemeenzamen spreek- en schrijffrant beleefdheidshalve. In den hoogdeftigen of wel in den zeer vertrouwelyken stijl *tutoyéren*, gelijk de Franschen het noemen, zij nog altijd, welk *tutoyer* de Duitschers *dutzen* heeten. Ook deze laatsten, hoezeer zij van kruipzucht omtrent alle hunne *gnädige Herrn*, en uit trotschheid omtrent hunne minderen, schier niet weten, hoe zich, wat het gebruik der pronomina betreft, in allerlei bogten te draaijen en te wringen, zoodat zij zelfs met *sie*, dat is met het meervoud van den derden persoon, geregeld een enkelen aanspreken; zelfs die supracomplimenteuze Duitschers hebben echter hun enkelvoudig *du* niet geheel op de mistvaalt geworpen, maar gebruiken het nog altijd zoewel in den gemeenzamen, vertrouwelyken omgang, als in de poëzij en den deftigen redenaarsstijl. En dit is ook nog het geval bij de Denen, Zweden en Engelschen. Eilieve, waarom is *du* of *dou* dan bij ons thans nog maar alleen in de platte volkstaal hier en daar te vinden? Onze oudste Nederlandsche schrijvers hebben het nog, (schoon zij ook in het enkelvoud reeds veel *gij* te baat nemen) ja, eene eeuw of drie vier later kan men het enkele keeren nog bij Vondel, Huygens, Hooft, Cats enz. aantreffen. Het onnoozel kleine wordeke lag destijds echter op het grijpen, en toen nu de Statenbijbelvertalers besloten het in hunne overzetting niet meer op te nemen, blies het den laatsten adem treurig uit. Doch in mijne

Aant. op Blair is hierover reeds het eene en andere aangestipt, weshalve wij er thans een speldje bij willen steken. Kort en aardig zijn de benamingen, die de Hoogduitsche taalkundigen aan het gebruik der verschillende voornaamwoorden geven, waarmede men bij hen te lande een enkelen persoon, naar gelang van beroep, omstandigheden en wat dies meer zij, zoo al kan aanspreken, namelijk met *du*, *ihr*, *er*, *sie*, *wir*, *man* enz. Geschiedt het met *du*, zoo heeten zij het *einen* (d. i. iemand) *dutzen* (*tutoyer quelqu'un*), met *ihr*, *irzen*, met *er*, *erzen*, met *sie*, *siezen*, met *wir*, *wirzen*, met *man*, *manzen*. Mij valt daarbij een loopje te binnen van een schoolmeester, die telkens zijne jongens met *wir* (ons *wij*) aansprak, b. v., als hij in een thema fouten ontdekte: *ei, da haben wir wieder etwas dummes gemacht!* (kijk, daar hebben we weêr, dat is, daar hebt gij weêr, eene domheid begaan). Zoo zeide hij bij eene soortgelijke gelegenheid tot een jongen lummel: *(ei, wir sind doch Esel!* (ei, wij zijn, dat is, gij zijt, toch een ezel). *Sie*, antwoordde droogjes de knaap, zich houdende alsof hij het woordje *wir* in zijn waren grammatikalen zin opnam: *Es ist sehr möglich, Herr Praeceptor!* — Ten slotte, men weet, dat sommigen bij ons voor *gij* of *ge* nog wel eens *je* bezigen, hetwelk eene zoo wat op Franschen trant verzachte uitspraak van *ge*, gelijk *jij* van *gij*, is. Dit *je* heeft echter thans iets plats en past dus niet te best in een deftigen stijl, schoon het bij Cats, Vondel en Hooft in liedjes en minnezangen niet zelden voorkomt, en zelfs later, ten tijde van ten Kate, de Godheid nog wel op den kansel met *je* werd aangesproken. Ten Kate rumoert daar echter sterk tegen en de beroemde Petrus Francius niet minder. Jammer, dat dit klein woordje in zulk een slechten reuk of liever klank bij ons staat. Het is toch anders regt zoetvloeiend, inderdaad duizendwerf meer dan dat uit de keel geschraapte *gij*, hetwelk een der hardste, onmuzikaaalste en het minst voor den zang geschikte woorden is, die onze voorvaderen in hunne hooge wijsheid goedgevonden hebben te scheppen. En intusschen aan die *vermaalde*, zou Hooft zeggen, das is, vermaledeide, misgeboorte hebben wij ook nog ons onschuldig en oorstreelend *du* opgeofferd. Helaas! wij roepen met de woorden uit den *Baeto*:

*Wien zit de wreetheid in 't gebeent'
Zoo diep nu, dat hy niet en weent?*

Doet men *gij* nog den langen, bijna had ik gezegd oud-Pruissischen, staart *lieden* na zich slepen, zoo wordt dit roghelend dwergwoordeke

des te leelijker. Dat Bilderdijk ergens met een etymologischen *salto mortale* dit enkel nog wel eens aangestaart wordende *lieden van liefde* wil afleiden, weet men, en ook dat die uitlegging, hoe schijnbaar vernuftig, kant noch wal raakt. Wat zou *gijlieden* of *gijluiden* toch anders zijn dan *gij menschen*," weshalve men dan ook, zoo als ten Kate teregt reeds opmerkte, beesten nooit met een *gijlieden* zal aanspreken?

Op deze en gene punten, tot het gebruik onzer demonstratieven, interrogatieven en relatieven, *wie, die, wat, welke*, enz. betrekkelijk, waarop sommige kakographiën doelen, vindt men nog bitter weinig in onze grammatika's, zoodat, gelijk ik in de noot op bl. 22 zeg, de minste jongelieden, al weten zij ook door het gebruik het kaf van het koren te schiften, de redenen kunnen opgeven, waarom het eene kaf, het andere koren is. Men zie eens, hoeveel naauwkeuriger die punten in andere talen behandeld zijn, geve evenwel aan verschillende schrandere opmerkingen, bij ten Kate voorkomende, grooten lof. — Het ontbreekt ons nog aan eene uitvoerige, volledige grammatika, want Weiland is te beknopt en Bilderdijks spraakleer mag bloot eenige aanmerkingen over dat onderwerp heeten, die bij veel scherpzinnigs veel gewaagds en onbewezens bevatten, gelijk voor een deel reeds door den heer Kinker zoo duidelijk en grondig, als vernuftig en geestig is in het licht gesteld *). Merkwaardig in onzen stijl is het veelvuldig gebruik van het onzijdige voornaamwoord *wat*, hetwelk wij met de oud-Saksen, Engelschen en Denen vaak bij voorwerpen van allerlei geslacht bezigen, b. v. „wat man, wat vrouw, wat kind is dat?” Over de hoogst zonderlinge vereeniging van het voorzetsel *voor*, met dat vragende *wat*, b. v. „wat voor een man is hij,” eene bijvoeging, die in vele Deutsche talen wordt aangetroffen, heeft Grimm met gewone geleerdheid en scherpzinnigheid gehandeld en onderzocht, wanneer zich de inlassching der gemelde praepositie het eerst heeft begonnen te vertoonen. — Ten

*) Sedert de eerste uitgave van dit werk is de hier aangewezen leemte in onze letterkunde verholpen, door de *Hollandsche Spraakleer* van dr. W. G. Brill (Leiden, 1846); later gevolgd door eene *Hollandsche Spraakleer, ten gebruike bij Hooger Onderwijs* (Leid., 1849), en ten vervolge daarop de *Leer van den Volzin* (Leid. 1852). Deze werken vormen een stel, dat uitmuntend mag heeten. Andere spraak-kunsten, zoo als die van G. C. Mulder (Nijmegen, 1852), en van J. van Beers (Antw., 1853), zoowel als die van prof. Lulofs zelven, hebben ieder hare eigenaardige verdiensten.

Kate zegt van dat zonderlinge *wat voor een*, wat zijn oorsprong betreft, niets. Hij wil het voorts wel in den gemeenzamen stijl gebruikt hebben, maar in den deftigen *welk een*; iets, dat zich hooren laat. — Van het Engelsche gebruik om het voornaamwoord *that* met woorden van allerlei geslacht te verbinden, b. v. *the man, that* enz., vindt men ook bij onze oud-Nederlandsche schrijvers nog wel voorbeelden. Zoo las ik onlangs in de *Beatrÿs*, door den heer W. J. A. Jonckbloet uitgegeven, bl. 11:

*Hi seide: Lief, en verveert u niet,
Hets u orient, DAT ghi hier siel.*

(Vergelijk daarbij de Aant. van den zeer bekwamen Uitgever en den door hem aangehaalden Huydecoper en Reizius).

§ 4.

Aangaande de werkwoorden hebben sommige kakographiën betrekking tot alledaagsche feilen van eerstbeginnenden, b. v. *hadt* voor *had*, *deed* voor *deedt* enz., feilen, waarmede echter ook nog wel eens kundiger jongelieden hun geweten, of liever hunne opstellen bezwaren. Min plumpe en wat fatsoenlijker stijlfouten spruiten voort of uit de verarring van ongelijkvloeiende en gelijkvloeiende conjugatie, of uit die van bedrijvende, onzijdige, lijdende en wederkeerende werkwoorden, of uit eene laakbare vermenging van het scheidbare en onscheidbare der verba composita, of uit eene ongepaste tijdsopvolging, wat men in het Latijn *consecutio temporum* noemt, enz. enz. — Ten aanzien van het eerste punt ligt bij menigeen en bij mij zelven mogelijk de zonde nog wel eens aan de deur, te meer daar sommige onzer verba wat amphibisch van aard geworden zijn en men niet regt weet, of zij in het gelijkvloeiende element leven. Huydecoper heeft dit met al zijne scherpzinnigheid en belezenheid vaak niet kunnen uitmaken, en zoo moet men het dan maar met een *promiscue dicitur* voor lief nemen. Hoe hooger men in de oudheid opklimt, hoe meer ongelijkvloeiendheid of, zoo als de Duitschers het thans noemen, sterkte van conjugatie, men aantreft, en hoe meer men van de waarheid van ten Kates en Grimms stelsel overtuigd wordt. Vergelijk echter den kundigen van den Bergh, *Bespieg. enz.*, bl. 74. Vandaar b. v. praeterita, als *wrak, waf, besief, riek, heit, wiek, scied, moel, loed, woed, loey, begar, baly, darsch, sliep, bick*, enz. voor *wreekte, weefde, be-*

sefte, raakte, heelte, waakte, scheidde, maalde, laadde, waadde, lachte, begeerde, belgde, dorschte, stapte, bakte, die thans in onzen stijl of geheel niet, of bijna niet meer voorkomen, en slechts hier en daar nog onder het volk of onder onze burenen en afgescheurde landge-nooten, de Vlamingers, als uit het graf verzezen schimmen omspoken. Zoo toch vond ik, gelijk hier boven gezegd is, in een Belgisch blad het participium *gekwoleu* voor *gekweled* en het (niet te verdedigen) im-perfekt *prak* voor *preekte* *). Nu, die vormen zullen wij wel niet overnemen, maar of men *joeg* of *jaagde*, *vroeg* of *vraagde*, *beweegde* of *bewoog*, *geweeft* of *geweven*, *woei* of *waaide* enz. enz. hebbe te zeggen, daarover kan men lang kibbelen en plukharen. Immers de ongelijkvloeiendheid van sommige praeterita is bij ons nog niet zoo tot de volkstongvallen verwezen, als bij de Hoogduitschers, waar vormen

*) Dat *prak* schijnt van *prekén* gemaakt te zijn, als *sprak* van *spreken*. Doch *spreken* is een echt-Germaansch woord, hetwelk altijd ongelijkvloeiend van conjugatie geweest is. *Preken* intengendeel, uit *prediken* verbasterd, komt van het Latijnsche *praedicare* en kan, als van oorsprong dus een bastaardwoord, geene ongelijkvloeiende conjugatie bezitten. Almede zag ik in een Zuid-Nederlandsch blad *gepleten* voor *gepleit*. — Zonderlinge taalvormen en spraakwendingen komen uit den vloed der in het Nederlandsch geschrevene stukken, waarmede de Vlaanderens thans overstromd worden, opborrelen. De stijl onzer geweene broeders (jammer voor onze taal, dat zij zich van ons afge-scheurd hebben!) wordt dagelijks beter; schoon, ondanks het razen en tieren, hetwelk sommigen hunner op het Fransch doen, de Fransche kleur telkens doorblinkt en vooral hun proza niet zelden klinkklaar Fransch is in Vlaamsche woorden. Men treft voor het overige dikwerf zeer gepaste woorden in het Zuid-Nederlandsch aan. Zoo las ik onlangs het bij ons verouderde *ruggelen*, in de beteekenis van *aarzelen*, dat is, schoorvoetend zijn om iets te doen, welk *ruggelen* (letterlijk zooveel als: den rug achteruittrekken) ik boven ons *aarzelen* daarom verkiezen zou, wijl het niet zoo plat van oorsprong is. *Aarzelen* toch is, gelijk men weet, eigenlijk zijn a... of achterste achteruittrekken; even als het Fransche *reculer* oorspronkelijk *tirer son c-l en arrière* betce- kent. — Kiliaan heeft nog *ruggelen*. — Voor ons oud-Hollandsche «eene gezondheid op iemand instellen,» of, gelijk men het in de moe-dertaal noemt, eene conditie of *toast* proponeren, was de niet onaardige uitdrukking gebezigd «een roemer voorstellen.» «Sterk geeuwen» heette «scheurmonds geeuwen.»

als *jug*, *frug*, *schonk*, *stach* enz. voor *jagte*, *fragte*, *schenkte*, *steckte* in den beschaafden stijl niet regt meer geldig zijn, gelijk ten minste Adelung beweert. Deze taalkenner, die evenzeer wel eens oudere vormen voor barbaarsch houdt, als Grimm soms omgekeerd in den vroegeren aard der Duitsche talen eene hoogere mate van fijnheid en voortreffelijkheid meent te ontdekken, schat het getal der nog ongelijkvloeiend gebruikt wordende werkwoorden in het Hoogduitsch op een paarhonderd, die echter, zegt hij, telkens verminderen zullen, zoodat er over eene eeuw naauwelijks een honderd meer overig zullen zijn. *Credat Judaeus Apella!* Intusschen zijn zijne aanmerkingen over den oorsprong dier door hem onregelmatig genoemde werkwoorden niet van verstand ontbloot; eene eigenschap, waaraan het over liet algemeen dien nuchteren, poëtisch gevoel missenden en daarom bij vele lateren in Deutschland met den nek aangezien, doch evenwel kundigen en schranderer spraakkunstenaar volstrekt niet ontbreekt. Adelung is een naar de door hem voor waar gehoudene gronden strikt logisch redenevende, praktische grammaticus in den Franschen trant, en Bilderdijks uitvaren tegen hem is in sommige opzichten even ongerijmd, als dat tegen ten Kate. Met Grimm is hij echter in genie en geleerdheid op geen dag te vergelijken, doch wie is zulks? Bij Grimm is, om zoo te spreken, de taal een tooverpaleis, aanvankelijk door Feën opgetrokken en door beschaving eer verleelijkt dan verfraaid *); bij Adelung is zij oorspronkelijk eene hut van barbaren, die slechts langzamerhand tot een fatsoenlijk burgerhuis geworden is. — *Medio tutissimus ibis.* — Op verwarring van *activa*, *neutra* en *reciproca* kan men jongelieden ook dikwerf betrappen. Met dat al maakt het een onderscheid in dezen, of iets in proza dan wel in poëzij geschreven is. Zoo kan men Vondel vergeven, dat hij het woord *zinken* soms actief gebruikt, b. v. „een lijk in het graf *zinken*” voor *doen zinken*, of wat de Duitschers noemen *senken*. Deze toch vormen indiervoege door vokaalwijziging of *Umlaut* vele bedrijvende werkwoorden. Van *sinke* b. v. *senken*, van *dringen*, *drängen*, van *drukken* *drücken*, van *erlahmen* *lähmen* (doen verlammen), van *nutzen* *nützen*, van *saufen* *säufen*, *ersaufen* (ver-

*) Op dien grond misschien noemt de doorgeleerde Massmann in zijne uitgaaf eener oud-Gothische uitlegging van het Evangelie van Johannes (*skeireins aivaggeljons thairh iohannen*) het Grieksch, Hebreeuwsch en andere dergelijke talen, tegen dat Gothisch overgesteld, *linguae barbarae* (!) Zie bl. 120, 179. *C'est un peu fort*. Of beteekent hier *barbarae* bloot exotisch?

zuipen), van *liegen legen*, van *schwanken schwenken*, van *blinden blenden* (blindmaken), van *dampfen dämpfen*, van *hangen hängen*, *henken* (doen hangen), van *lauten läuten* (doen luiden), van *hitzen heitzen*, (heetmaken) van *blauen bläuen* (blaauwmaken, blaauwslaan), van *springen sprengen* (uiteen doen springen), van *ertrinken ertränken*, van *säugen säugen* (d. i. zogen) enz. Wel maken wij ook zoo van *liggen leggen*, van *zuigen zogen*, van *vallen vellen*, (dat is doen vallen, b. v. een boom), van *drinken drenken*, van *zitten zetten*, van *zingen zengen* (*zengen* is eigenlijk een sissend, pieperig geluid doen maken, als bij 't schroeijen wel plaats heeft), van *dampen dempen* (zoo veel als in damp uitlooven), van *kranken krenken* (krank, d. i. zwak maken), van *springen sprengen*, of het gebruikelijker *sprenkelen* (eigenlijk vochtdroppelen uiteen doen springen) enz., doch die bron borrelt bij ons toch niet zoo mild op als bij onze Overrijnsche en Overeemsche taalbroeders. Wij nemen dan echter andere fonteintjes te baat. — Een steen des aanstoots kan ook de vraag over het al of niet scheidbare der praepositien en andere taaldeelen in de conjugatie der zamengestelde werkwoorden zijn, b. v. of men moet zeggen: „ik aanbad” of „ik bad aan.” Wij inboorlingen zullen ons aan dien steen nog al zoo ligt den voet niet kwetsen, maar voor vreemlingen is dezelve een waar struikelblok; zelfs voor vreemdelingen, die tot de volkeren van Duitschen tongslag behooren. De Teutonische talen toch loopen hier zeer uiteen. In de eene is de scheidbaarheid veel grooter dan in de andere. Volgens Lange-Abrahamson (bl. 415) worden b. v. in het Deensch de voorzetsels in de conjugatie veel minder van het verbum gescheiden, dan bij ons en de Hoogduitschers; want terwijl wij zeggen: „hoeveel brengt dat in, „heel de toren stortte neder,” „zij bragt brieven mede,” „hij nam zich dat voor,” „hij blijft lang uit” enz., zeggen de Denen liever: „hoeveel inbrengt dat, „heel de toren nederstortte,” „zij medebragt brieven” enz. De Hoogduitschers, zeg ik, trekken nog al doorgaans met ons ééne lijn. En toch, zou niet aan een Hoogduitschen taalkenner (en zoo ook aan een Deenschen) het bloed in de aderen stollen, als men op zijn Hollandsch ging schrijven: *ich setzte dieses of das Buch über* voor *ich übersetzte das Buch* (*jeg oversaetter den Bog*)? Hoe, gebruiken de tegenwoordige Belgen, gebruiken onze Statenbijbelvertalers niet sommige verba composita onscheidbaar, die wij thans scheidbaar bezigen? Zoo las ik nog onlangs in een Zuid-Nederlandsch blad: „De Duitsche geleerden aanzien die zaak.” — Over het algemeen schijnt de scheidbaarheid minder geweest te zijn in de oud- dan in de nieuw-Duitsche talen. Doch het is hier

de plaats niet om over dit onderwerp, dat eene geheele verhandeling zou vorderen, uit te weiden. Anders zou ik hier aanstippen over sommige, wel eens ten onregt als germanismen aangeziene spraakvormen, gelijk daar zijn: "ombloed van rozen," "omgroeid van eiken," "omvloten van golven" en soortgelijke. Ik zou zelfs geene reden weten, waarom wij de schoone uitdrukking in Schillers heerlijk gedicht *Der Spaziergang*:

"Seine Felder unruhn friedlich sein ländliches Dach,"

wat dat *omrusten* betreft, niet letterlijk zouden kunnen vertalen. — Zeer dobberend is bij ons de stijl ook nog in hetgeen men op zijn Latijnsch *consecutio temporum* noemt, en, helaas, hoe dikwerf heb ik zelf hierin als een dronkeman gewaggeld! Men weet, dat de Latijnen op dit stuk zeer keurig zijn, en die 't niet weet, kan er Vossius, Sanctius, Scheller en anderen over raadplegen. Wij Hollanders zijn nog een eindweegs verwijderd van die fijnheden, die dan echter ook in onze taal welligt moeilijker te betrachten zijn. Sommige tijdsopvolgingen intusschen stuiten elkeen en daarvan heb ik enkele voorbeelden in de kakologie aangevoerd. Zoo ook van het verkeerd gebruik des perfectums in plaats van het imperfectum, waartoe Latinisten, Neêrduitsch schrijvende, ligt vervallen kunnen. Gelijk toch in de taal der Romeinen de volmaakt verleden tijd de hoofdrol speelt, zoo vervult de onvolmaakt verleden die in onze en in de Deutsche talen in het algemeen, vooral ook in het Deensch. Geen wonder! Het geheele perfectum, zoo als wij dit met *zijn* of *hebben* gewoon zijn te maken, begint zich, volgens ten Kate (*Gemeenschap tusschen het Gottisch en Nederduitsch*), eerst in de achtste eeuw te vertoonen. Immers het Gothisch heeft, om het verledene eener handeling aan te duiden, nog maar blootelijk (wel te verstaan in het actief) het imperfectum, gelijk het ook het futurum mist. Vreemd was het mij daarom onlangs in een Hoogduitsch boek te lezen, dat tegenwoordig in sommige Opperduitsche volksdialekten doorgaans alleen de vorm des perfectums genomen wordt. — Ligt verwacht men voorts *zijn* en *hebben* in het vormen des perfectums, en trouwens niet altijd is in dezen het gebruik eenparig, terwijl men tevens bij sommige onzer werkwoorden beurtelings beide gemelde hulpkrukken onder den arm nemen kan, om in hunne lamme conjugatie op voort te strompelen. Zegt men toch niet vrij onverschillig: "ik heb gevolgd, en ik ben gevolgd," ja, hoort men in den volksmond nog zelfs wel niet somwijlen "ik heb daar of daar geweest,"

dat evenwel thans in den beschaafden stijl voor eene grove feil wordt uitgekreten? En te regt. Hoewel toch onze Engelsche en Deensche taalneven, gelijk mede onze Fransche burenen regelmatig „ik heb geweest (*I have been, jég har vaeret, j'ai été*)” schrijven, ja ook onze oudste Nederlandsche auteurs dit van 's gelijken doen, conjugteert men bij ons nu echter, even als bij de Hoogd. en Italianen, reeds sedert eeuwen het perfectum van *zijn* niet meer met *hebben*, maar met *zijn* zelf, hetgeen mij ook natuurlijker voorkomt. Natuurlijker voorwaar, dan dat, — om op iets anders over te springen — wat het stuk der modi betreft, Weiland ons als vorm van den subjunctivus regelmatig de *e* opdringt, *ik bemin, ik had* b. v. als indicativus, *ik beminne, ik hadde* als subjunctivus. Ei lieve, waar vindt men dat gebruik streng in acht genomen? En bezigen alle vroegere schrijvers die aangelaschte *e* niet zoowel in de aantoonende als aanvoegende wijze? Is tevens die *e* niet een allergebrekkeligst huismiddeltje om beide wijzen van elkaar te doen onderkennen? Blijft de medicijn toch niet zonder werking, waar het geldt b. v. om den indicativus „wij of zij beminnen” van den subjunctivus „wij of zij beminnen” te onderscheiden? Blijven de uitgangen der conjugatie niet dezelfde, of men zegt: „wij en zij beminnen elkander,” en „ik weet niet, of wij en zij elkander beminnen,” schoon intusschen de laatste zinsnede eene subjunctieve beteekenis bezit en men in het Latijn dus daar ook den vorm des subjunctivus bezigen zou? Neen, op enkele uitzonderingen na, bezitten wij tegenwoordig geen afzonderlijken uitgang voor den gemelden modus. Het al of niet aanstaarten der *e* is bloot werk van welluidendheid, en zoo er nog iets is, dat grammatikaal den subjunctivus aanwijst, is het alleen, gelijk Bilderdijk te regt, geloof ik, heeft opgemerkt, de veranderde woordenschikking. Eene andere zaak is het bij de Hoogduitschers. Die nemen hun zoogenaamden *Umlaut* of vokaalwijziging te baat. *Ich hatte* b. v. indicatief, *ich hätte* subjunctief. Doch ook die *Umlaut* laat hen nog honderd malen in den steek. Kortom, de *hedendaagsche* Duitsche talen zijn in al die vormen van conjugatie lam, kreupel en gebrekkig. Met de Romanische is het hier en daar iets beter gesteld, hoewel toch over het algemeen allen den hoed moeten afnemen (men veroorlove mij de wat burleske personificatie) voor de zoo naauwkeurige als welluidende uitgangen, waarmede het Grieksch en Latijn wijzen, tijden en personen onderscheidt.

Andere kakographische voorbeelden hebben betrekking tot het gebruik van den zoogenaamden infinitivus rectus en obliquus, tot het verkeerdt al of niet inlasschen van *om*, tot onze quasi participia futura passiva,

als b. v. *een te lezen of te hooren verhaal* enz., (door Bilderdijk hevig aangetast, door Kinker manhaftig en glorierijk verdedigd), tot de vraag, wanneer men bij de vorming des perfectums in sommige gevallen den daar meer onorganischen infinitivus, gelijk Grimm hem noemt, wanneer men het participium gebruiken moet, b. v. „ik heb willen schrijven,” „ik heb getracht te schrijven,” waarin het gebruik bij ons al weër op twee gedachten hinkt, enz. enz. Dit alles zijn punten, die door onze taalkenners, als ten Kate, Huydecoper, Lelyveld en een aantal anderen vroeger reeds meer of minder uitvoerig behandeld zijn, maar waarover hier en daar een nieuw licht kan verspreid worden door de fakkel, welke de bovengenoemde Hoogduitsche geleerde in de donkere holen van alle oud- en nieuw-Duitsche talen en tongvallen ontstoken heeft. Van het langdurig proces over *laten wij* of *laat ons* gevoerd, en ten voordeele van het laatste door de meerderheid des publieks uitgewezen, behoeft men misschien in geene revisie te komen.

Omtrent de kleinere rededeelen, als voegwoorden, bijwoorden, voorzetsels, telwoorden enz. komt weinig in de kakographie voor, of het moet zijn wat het verschil van spelling betreft tusschen *nog* en *noch*, *na* en *naar*, *doch* en *toch* enz., thans algemeen in zwang en ter zinsonderscheiding nuttig, schoon onzen vaderen onbekend. Sla toch maar onzen Statenbijbel op, en zie of gij niet altijd, wat ook die woorden beteekenen mogen, alleen *doch*, *noch* en *na* geschreven zult vinden, gelijk ook nooit *toen*, maar altijd *doe*, welk laatste in den grond de ware etymologische schrijfwijze was. En blijven de Hoogduitschers niet altijd *doch* en *noch* voortschrijven, terwijl ook hun *nach* zoowel ons *na* als ons *naar* beteekent? Meer in den aard der taal gegrond is het verschil tusschen ons *maar* en *doch*; ten minste men gevoelt, dat men het eerste tegen het tweede verwisselen kan. Ligter het tweede tegen het eerste; ja, het onderscheid is in dit geval meestal zoo gering, dat ik, die vroeger tegen *doch*, om zijn *dog-*, dat is, hondachtige geaardheid en roghelend keelgeluid, een verschrikkelijken weërzin had opgevat, in mijne uitgaaf van Blair bijna alle *dochs* uit hun ambt gejaagd en de veel welluidender *maars* er voor op het regeringskussen gezet heb; eene pekclzonde, waarover ik later, toen die persoonlijke afkeer van het arme *doch* bij mij geweken was, vrij wat knaging in mijne conscientie gevoeld heb. Op de regering van *behalve*, *uitgenomen* en zulke soort van voorzetsels, waarmede men het Hoogduitsche *ausser*, het Engelsche *but*, het Latijnsche *praeter* en *praeterquam* vergelijken kan, over het onderscheid tusschen *ten*, *ter*, *te* en wat dies meer zij, is ook hier en daar gesin-

speeld. Jammer maar, dat ons taalgebruik in vele dezer stukken nog niet zeer vast staat.

§ 5.

Enkele Kakographiën komen er ook voor van eene verkeerde woord- of woordenschikking. De beschouwing der verschillende woordenschikking in verschillende talen is hoogstbelangrijk, en de talen van Europa in dat opzigt tegen elkaar te vergelijken, gelijk b. v. Jenisch gedaan heeft, beloont wel de moeite. In mijne Aanteekening op Blair is er, gelijk ik hierboven reeds zeide, iets van aangestipt, dat tot eene breede verhandeling zou kunnen uitdijen. Meer en meer wordt in onze tegenwoordige Nederlandsche woordplaatsing het beginsel van geleidelijke duidelijkheid heerschend, b. v. om bij elkaar behoorende uitdrukkingen niet, als in het Latijn, gelijk een knipper- of tippelspel dooreen te werpen, maar zoo dicht mogelijk bijeen te zetten, zelden accusativi vooraan te plaatsen, daar anders die naamval zich zoo moeilijk van den nominativus onderscheiden laat, enz. enz. De Hoogduitschers veroorloven zich in dezen meer vrijheid en kunnen dit ook doen door hunne wat naauwkeuriger vormen van declinatie. Ten gevolge dan ook van de gewoonte, die wij van die geleidelijke, den Franschen nagebootste duidelijkheid hebben, dunken ons woordschikkingen, als die, welke ik uit Voss aangehaald heb, stijf en niet aanbevelingswaardig in onzen stijl. Men denke deswege niet, dat ik ze in het Hoogduitsch geheel afkeur, of dat ik den treffelijken Voss er om door de spitsroeden heb willen jagen. Het is evenwel waar, dat velen in Duitschland zelf zich in 's mans gewrongen constructiën niet hebben kunnen vinden, zoo als ik in Blair daarvan het een en ander gezegd heb. Klopstock echter in zijne anders zoo heerlijke Oden haspelt de woorden nog veel erger dooreen, welke dichter (gelijk ik onlangs ergens las) van den anderen kant niet eens gedoogen wilde, dat men in proza den tweeden vóór den eersten naamval plaatste, ja, dadelijk een boek knorrig uit de hand wierp, als hij daarin b. v. „dier moeder teedere liefde,” in steê van „de teedere liefde dier moeder” geschreven vond. Nu, ten Kate verwerpt zoo iets als gemaakt en stijfklinkend, wat ik hem in onrijm over het algemeen wel wil toegeven, mij echter deze en gene uitzonderingen voorbehoudende. De Denen plaatsen bijna altijd den genitivus vooraan, gelijk men bij Lange-Abrahamson zien kan. Niet veel aanbeveling verdienen zoodanige woordschikkingen, als b. v. in het begin van no. 1 op bl. 37 voorkomende, waarbij men niet regt

weet, of een adjectief of participium tot een eersten nominativus, dan wel tot een volgenden accusativus behoore. Ze zijn goed in het Grieksch en Latijn, kunnen ook nog vrij duidelijk soms in het Fransch zijn; doch zijn, grammatikaal genomen, in het Hollandsch en Hoogduitsch (minder misschien in het Deensch), altijd dubbelzinnig. Gelukkig, dat de zin zelf nog al dikwerf het verstand des lezers te hulp komt. Trouwens, hoe dikwerf moet die zin ons bij het onbuigbare onzer adjectieven en participiën, hetzij ze verbindend, hetzij betrekkelijk geplaatst zijn, uit den nood redden! Elke bladzijde zoude anders van onverstaanbaarheden wemelen. Als Vondel b. v. den gestorven Hugo de Groot: „den mond van 't heilig regt, door Themis zelf beweend” noemt, begrijpt elkeen, dat *beweend* op den mond en niet op heilig regt slaat, maar is het grammatikaal duidelijk? Draagt *beweend* eenige liverei, dat is, heeft het eenig naamvals- of geslachtsteeken, waaraan men zien kan, van welk substantief het de knecht is? In dat opzigt zijn de Deutsche talen alles behalve vooruitgegaan. Oudtijds toch hadden in haar de adjectieven en participiën, ook wanneer zij absoluut en relatief of als praedicaat achter het werkwoord stonden, nog eenig kenmerk van getal en naamval, evenalsof men nu, wil ik maar eens stellen, van een man zeide: „ik heb hem *beminden*,” van eene vrouw, „ik heb haar *beminde*”. Tegenwoordig echter blijft *bemind*, om het even, of het op man, vrouw, of kind, op een of op meer personen sla, altijd onverbuigbaar, en zoo ook *groot*, *goed* en alle verdere adjectieven in zinnen als b. v.: „hij, zij, het is groot, zij zijn groot enz.” De Deenen evenwel onderscheiden hier nog eenigermate geslacht en getal, b. v. *Fruen er artig*. *Barnet er artig*. *Pigerne ere artig*. (De vrouw is aardig of beleefd, het kind is aardig, de meisjes zijn aardig). — Wij trokken zoeven in bedenking, of de Deutsche talen wel gewonnen hebben door de gemelde onverbuigbaarheid en of de woordrangschikking er nog niet meer gebonden door geworden zij. Ditzelfde mogen wij ook vragen met opzigt tot de adjectieven en substantieven in conjunctieve stellingen. In onmiddellijke vereeniging namelijk met een substantief kan het adjectief niet meer gelijk voorheen, ook achter dat substantief geplaatst worden, maar komt er altijd vóór te staan. Dus niet: „de man goede,” maar „de goede man,” niet „Vader onze,” maar „onze Vader, niet „een meisje mooi,” maar „een mooi meisje.” Dit geldt evenzeer bij de Hoogduitschers, Denen enz. als bij ons; want hoezeer thans Uhland en soortgelijke balladen-dichters in Duitschland zich, even als Milton en vroegere Engelsche poëten, wel eens in hunne verzen de achteraanplaatsing van het bijv.

n. w. of van het bijvoegelijk voornaamwoord veroorloven, om kunstmatig daardoor eene zekere onderwetsche kleur aan hunnen stijl te geven, heeft dit bij het publiek echter weinig bijval gevonden, en kan dus den regel in dezen niet omverstootten. Evenmin pleiten tegen dien regel enkele uitzonderingen, die bij ons wel eens voorkomen. Men hoort b. v. nog wel eens „vriendlief, meisjelief,” in plaats van „lieve vriend, lief meisje,” of, op ouden trant, „Vader onze” in plaats van „onze Vader.” Ook zwerft men wel bij „God Almagtig” in plaats van bij „den Almagtigen God.” Misschien kan men daartoe ook ons „mijn vader zaliger,” in den zin van het Fransche *feu mon père*, brengen, waarbij men dan echter, en zulks wat onwaarschijnlijk, aan moet nemen, dat *zaliger* met zijn slot-*r* hier geheel op Hoogduitsche wijze en on-Hollandsch verbogen zou worden, en voor „mijn zaliger vader” (*mein seliger Vater*) staan *). Uitdrukkingen als Alexander *de Groot*e, Karel *de Dikke* en soortgelijke behooren meer in eene andere rubriek te huis. Genoeg, het adjectief, zonder tusschenkomend werkwoord bij een substantief gevoegd, duldt tegenwoordig bij ons geene naplaatsing. Slaan wij echter onze schrijvers uit de dertiende en veertiende eeuw op, zoo vinden wij zulks bij hen niet zeldzaam, ja, zelfs nog in de dagen van Hooft en vondel is die woordenschikking niet geheel buiten zwang, vooral bij Hooft en in Vondels oudere gedichten. In de vroegere oud-Duitsche talen en dialecten komt zij zeer dikwerf voor, schoon evenwel Grimm beweert, dat zij altijd meer Latinistisch en Poëtisch, dan echt-Duitsch en in *den* Prozastijl geldig geweest is. Dit echter ~~daargelaten~~, zeker is het, dat door den tweërlei stand, welken onze Ouden aan het adjectief soms nog geven konden, zij eene meerdere verscheidenheid aan hunne woordenschikking konden bijzetten. En *varietas delectat*. Dragen wij uit dien hoofde in andere gevallen dan ook zorg, om aan de duidelijkheid en geleidelijkheid van schikking die verscheidenheid niet al te zeer ten offer te brengen. Zoo kan ik, evenmin als Bilderdijk, mij met Huydecooper (meen ik) vereenigen, die woorden als *hiervan*, *daardoor*, *daarom* en soortgelijke, niet wil gescheiden b. v. niet wil gezegd hebben: „ik heb hier nog niets van gehoord,” in plaats van „ik heb hiervan nog niets gehoord.” Ei, moge dit ook al hier of daar, waarom zou het overal gepast zijn? Vrijheid, blijheid. Ziedaar eene leer, waarop èn het vroeger schrijfsgebruik èn de dagelijksche wijze van spreken het zegel

*) Zou het niet eene verkorting zijn van „zaliger gedachtenis”?

Corr.

drukken! Scheiden Engelschen en Denen niet dikwerf nog veel stouter? Zegt men b. v. niet in het Engelsch onverschillig: *The man, of whom you are speaking* ("de man, van wien gij spreekt") en: *the man, whom you are speaking of* ("de man, wien gij spreekt van"), ja, zelfs met eene stoute ellipsis des relatiefs er soms nog bij: *the man, you are speaking of* ("de man, gij spreekt van")? En leert Lange-Abrahamson (bl. 376) ons niet, dat men in het Deensch zoowel zegt: *Huset, i hvilket han boer* ("het huis in hetwelk of waarin hij woont") en: *huset, hvilket han boer i* ("het huis, hetwelk hij woont in")? Of zonder relatief *huset, han boer i* (het huis, hij woont in). Waarom in dergelijke plaatsingen niet veeleer de ongedwongenheid dezer onzer Nederduitsche taalneven, dan de stijfheid onzer Hoogduitsche taalbroeders ten voorbeelde genomen? Moeten wij ons hier in het keurslijf dezer laatsten rijgen laten, zoo veroordeele men ook, dat wij op zijn Deensch soms zeggen: "geheel of gansch de stad" in plaats van: "de geheele of de gansche stad," welke laatste wijze van uitdrukking aan gindsche zijde des Rijns patent heeft bekomen.

§ 6.

Een boek, zoo dik als een der dikke deelen van Grimms reuzenwerk, ware te schrijven over het stuk van Graecismen, Latinismen, Gallicismen, Anglicismen, Germanismen en hoe al die verdere *ismen* heeten mogen, van welke in de Kakographie enkele voorbeelden zijn bijgebracht. Van Graecismen zullen wij maar zwijgen. *Graeca non leguntur*. Wie op deze ter jacht gaan en ze bij dozijnen vangen wil, kieze tot zijn jagtveld maar de vertaling van het Nieuwe Testament in onzen Statenbijbel. Ook Latinismen zullen ons spoedig in onzen stijl niet veel meer ergeren, want men bezondigt zich (philologen van beroep zonder ik uit) hoe langs hoe minder aan het lezen en schrijven van Latijn, een verzuim, helaas, dat aan de geleerdheid in ons land — ik spreek niet van die van groote landen — den doodsteek geeft. Intusschen zijn op dit oogenblik Latinismen nog zoo geheel vreemd niet bij ons, gelijk dan ook over het algemeen de Latijnsche taal aan de Nederduitschers en aan de overige Teutonen eene menigte van achtervoegsels, woorden, spraakwendingen en grammatikale vormen gegeven heeft, die thans eeuwen het burgerregt verkregen hebben en wier Latijnsche gelaats-trekken geheel in de Deutsche versmolten zijn. Er ware kans daarover voor de liefhebbers eene lijvige verhandeling ter wereld te brengen. Het valt evenwel dikwerf zeer moeilijk bepaald te zeggen: deze of

gene spraakvorm is van Latijnschen oorsprong. Bilderdijk heeft daar soms wel eens wat te veel met de breede bijl, gelijk men het noemt, in gehakt. Trouwens een zot, die 's grooten dichters zoo veelvuldige historische, philosophische en philologische magtspreuken voor apodictische evangeliën opneemt! — Wanneer wij echter tegenwoordig van Latinismen spreken, verstaan wij er door niet dergelijke sedert eeuwen in onze taal gepatenteerde Latijnachtige woorden en vormen, maar de zoodanige, die ook nog heden als met ons taaleigen strijdig moeten aangezien worden, gelijk b. v. als men onophoudelijk naar Romcinschen trant *ablativi absoluti* of daarmede overeenkomstige op zich-zelf staande spraakwendingen gaat gebruiken, als men telkens perfecta voor imperfecta bezigt, den zoogenaamden *infinitivus cum accusativo*, in plaats van *dat* enz. enz. Ik sprak daar van absolute ablatieven. Men weet, hoeveel onschuldige inkt over dat onderwerp door Huydecoper, van Leeuwaerden en vijf en twintig anderen bij ons vergoten is; doch men kan er nog nieuwe stroomen van dat geteljk git, gelijk Hooft den inkt noemt, bijplengen en het geheele proces misschien nog eens weër in appèl brengen, als men al datgene te baat neemt, wat Grimm met verwonderlijke geleerdheid uit een aantal Germanische en Romanische talen over absolute casus heeft aangevoerd. Wij willen ons echter in het meer theoretische gedeelte van dit geschil hier niet verdiepen, terwijl wij, wat het praktisch gebruik betreft, slechts opmerken, dat, hoezeer wij eene menigte Latijnsche absolute ablatieven, niet zonder jammerlijk ons taaleigen te verwringen, letterlijk kunnen vertalen, daarom niet echter alle dergelijke absolute naamvallen — men noeme ze dan nominatieven of ablatieven — in onzen stijl verwerpelijk zijn. Of klinkt het on-Hollandsch, als ik zeg: „Dit gedaan zijnde, ging men tot iets anders over.” (*Hoc facto, ad aliud quid transierunt*). In 't voorbijgaan zij hier aangestipt, dat het voorbeeld van een ablativus absolutus uit het Latijn door ten Kate (I. 381) bijgebracht, *Hoc illo agente, capiebat* enz. (Dit doende, overviel hem) gebrekkig is, daar in goed Latijn hier zou moeten staan: *Hoc illum agentem capiebat, v. c. somnus*. Ook het verbod van geen infinitivus cum accusativo of eenigzins daarnaar zweemende uitdrukkingen in onzen stijl te gebruiken is niet zoo streng, dat ik b. v. niet zou mogen zeggen; „hij verklaarde, daar nooit van gehoord te hebben,” in steê van: „dat hij daar nooit van gehoord had.” Verg. Reizius, *Belga Graec.*, bl. 387. De versregel echter uit Vondel, bij Huydecoper (Pr. II. 309) voorkomende, verdient de kritische roede. Vraagt men, of in de oude Duitsche dialekten niet meermalen infinitieven met den vierden naamval

voorkomen, zoo antwoord ik, naar Grimms aanmerkingen daarover te oordeelen, ja. Dit geldt ook van de wat Latijnachtig schijnende uitdrukkingen: "ik hoorde hem zeggend, ik zag hem lezend" (voor "zeggen, lezen"), die bij onze Ouden geheel niet onbekend en volgens Lange-Abrahamson in het Deensch ook nog zeer gebruikelijk zijn.

Bij onze nabuurschap en daar in een deel der oude Nederlanden werkelijk het Fransch de moedertaal was, alsook ten gevolge der regering van het Bourgondische huis en wat dergelijke omstandigheden meer zijn, is het niet vreemd, dat de gemelde bevallige modespraak van alle tijden herwaarts een grooten invloed op onze taal uitgeoefend heeft, en dat daardoor, na het Engelsch, het Hollandsch misschien wel de meest geromaniseerde tak van den Germaanschen taalstam is. Zulks blijkt uit de uitspraak en het gebruik van sommige letters, uit een aantal achtervoegsels, als *ier*, *aadje*, *es*, *ein*, *éren* enz., die wij aan echt-Duitsche woorden hechten en die den Hoogduitscher en anderen Teutonen achter zulke woorden meer vreemd zijn, uit de wijze, waarop wij zoo vaak den genitivus door het voorzetsel *van* omschrijven, "de zoon van den vader" b. v., waarvoor men in goed Hoogduitsch alleen "de zoon des vaders" zou mogen zeggen, uit het veelvuldig gebruik der deelwoorden *hebbende* en *zijnde* (*ayant*, *étant*), waarvan de Hoogduitschers wars zijn, en uit meer andere dergelijke syntactische eigenaardigheden van onzen stijl, die volkomen het Fransche merk dragen en waarover eene belangrijke verhandeling te schrijven ware, indien in dit landeke dergelijke verhandelingen op lezers rekenen konden. Voeg hier die menigte van Hollandsche woorden bij, die, schoon onkundigen hun dit niet zullen aanzien, echter allen Fransche overloopers zijn, den ouden Germanen meerendeels onbekend; b, v. *bres*, *rivier*, *kans*, *fier*, *rots*, *plank*, *malie*, *falie*, *peis*, *venijn*, *kalm*, *beschuit*, *krant*, *manier*, *juist*, *kans*, *baai*, *balans*, *bandelier*, *ledekant*, *blaam*, *dagge*, *flambouw*, *fleur*, *flits*, *forsch*, *fout*, *gids*, *golf*, *kaap*, *kabinet*, *kales*, *karonje*, *lommer*, *monster*, *rantsoen*, de werkwoorden *veinzen*, *peinzen*, *fronsen*, *kastijden*, *paaijen*, *lassen* en soortgelijke, de op Franschen trant zamengestelde uitdrukkingen *schoonvader*, *schoonmoeder*, *kleinkind*, *vroederrouw* enz. *).

*) Sommige dezer woorden zijn echter oorspronkelijk van Germaansche afkomst, doch naar Frankrijk uitgewandeld en van daar met verfranschte gelaatstrekken teruggekeerd. *Bres* b. v., van het Fransche *brèche*, komt zeker aanvankelijk van *breken*, in het Hoogd. *brechen*, en is dus hetzelfde als *breuk*, Hoogd. *Bruch*, zoo als dan ook "bres

Kortom, overal is de Fransche kleur, die taal en stijl bij ons aangenomen hebben, zichtbaar. Die kleur is nu echter eenmaal daar, en waarom zouden wij ze weêr wegwrijven? Misstaat ze? Dit ware ook even onmogelijk, als dat de Engelschen hunne thans geheel Romanisch-Germaansche taal weêr tot de oude Angelsaksisch-Duitsche geaardheid terug wilden brengen. Doch deswege moeten wij evenwel de Fransche verw niet verhoogen door ook thans nog aan nieuwe gallicismen ons schuldig te maken; eene zonde intusschen, die velen in onzen tijd, waarin zoo druk Fransch gelezen en gesproken wordt, maar al te zeer op hun geweten laden en in wier strikken ook de bekwaamsten zich soms ongemerkt laten vangen. In de Kakographie zijn enkele voorbeelden van zulke gallicismen bijgebracht, schoon het soms moeilijk blijft, ze apodictisch te bewijzen, dat wil zeggen, te bewijzen, dat soortgelijke spraakwendingen bij onze goede schrijvers geheel vreemd zijn. — Van anglicismen is bijna niet gerept. Wij loopen er toch luttel gevaar van, daar de geheele Engelsche woordenschikking en de idiotismen onzer Overkanaalsche taalneven te zeer tegen de onze indruisen. Bij onze oude schrijvers met dat al vinden wij verschillende woorden in Engelsch schijnende vormen en beteekenissen. Onder het doorbladeren der legende *Beatrys*, door den heer Jonckbloet kortelings uitgegeven, vielen mij zoo in het oog *stoet* voor *stond* (Engelsch *stood*, spreek uit *stoet*), *surcoet* voor *overrok* (Engelsch *surcoat*), *dullijk* voor *dom*, *dwaas* (Engelsch *dull*). En zoo het bij alle onze Ouden voorkomende *saan*, in den zin van *spoedig*, *ras*, *straks*, Engelsch *soon*), *no* voor *noch*, *were* of *wer* bij Maerlant voor *krijg*, *strijd* (Engelsch *war*), *kwik* (levendig), Eng. *quick*, *smal* in den zin van *klein* (Engelsch *small*), *wenden*, *bewenden*, voor *gaan* (in het Engelsch *I went*, d. i. *ik ging*), *scoppen* voor *honen*, *schimpen*) (dikwerf in den Ferguut gebruikt, Eng. *to scoff* en waarvan ons *schofféren*). Hier is nu echter bij den gemeenschappelijken oorsprong van Engelsch en Nederlandsch, die vooral ook in het Friesch nog zoo zichtbaar is *), niets vreemds. — Sommigen (in 't voorbijgaan gezegd)

schieten" niets anders is dan eene breuk in den muur schieten. Dat indiervoege honderden van woorden door de oud-Duitsche veroveraars van Gallië in Frankrijk gebragt zijn, is door Wachter, Stosch en anderen, en, op hun voetspoor, bij ons onlangs door den heer Hoeyff in het licht gesteld.

*) Ook in andere onzer volksdialekten echter treft men nog wel eens woorden aan met Engelsche beteekenissen, b. v. het woord *piepen*

mogen wel nalaten om telkens ons werkwoord *stoppen*, in den zin van het Engelsche *to stop*, (Deensch *at stoppe*) te gebruiken, en van *stop wat* in plaats van *hou op*, *hou wat*, te praten. Dit heb ik hen wel hooren doen en dat *stoppen* ook reeds in vertalingen uit het Engelsch aangetroffen. Op schepen dulde men 't. — Het meeste gevaar loopen wij van Duitsche besmetting; 1) om de naauwe maagschap; 2) om de onzekerheid, waarin men vaak verkeert, of eene spreekwijs al dan niet Hoogduitsch heeten moet; 3) om de menigvuldige Hoogd. woorden, die wij thans als zoodanig aanzien, maar die evenwel bij onze vroegere schrijvers telkens voorkomen, met het gezag van welke laatsten men zich dan verdedigt; 4) omdat men ook wel genoodzaakt is, bij de behandeling van wetenschappelijke, vooral ook van wijsgeerige onderwerpen, Hoogduitsche woorden en spraakwendingen over te nemen, en eindelijk 5) wjl het altijd de vraag blijft, of bij eene overmatige vrees voor "het spook der Duitscheid, die achter 's Rijns, Eems en 's Dollards boorden grijnst" (gelijk ik het eens in een rijmpje uitdrukte), te strenge tolkantoren op de grenzen van het Neder- en Hoogduitsch spraakgebied aan de verrijking onzer taal niet in den weg staan, en den wetenschappelijken handel tusschen ons en onze geleerde bergburen belemmeren. Met dat al is het zeker, dat, wanneer men den slagboom niet wat dicht houdt, op het laatst allerlei vreemd Hoogduitsch en zelfs een zoodanig, als wij geheel niet noodig hebben, ons spraakgebied binnendringen, de burgers van echt oud-Hollandsch en vaak veel zuiverder en edeler bloed verjagen en zich-zelf met zijn bastaardkroost overal innestelen zal. Onfiguurlijk gesproken, lezer, wij hebben, bij ver gaande toegeeflijkheid, te vreezen, dat wij op het laatst niet meer weten zullen, welk eene brabbeltaal wij spreken en schrijven. Dit nn duldt de achting niet, die wij aan het erfdeel onzer vadersen verschuldigd zijn, en het is derhalve elks pligt, geene Hoogduitschachtige woorden of spraakvormen dáár te bezigen, waar wij of gepaste en van eenen herwaarts in zwang zijnde Hollandsche uitdrukkingen bezitten, of ons met eene kleine omschrijving redden kunnen. Zelfs zal een net schrijver, als hij de keus heeft tusschen twee even goede Hollandsche woorden, waarvan echter het eene ons-alleen, het andere

hoorde ik in mijne kindscheid in Gelderland wel eens gebruiken in den zin van het Engelsche *to peep*, d. i. voor den dag komen. De doorkundige Halbertsma moet het dus in zijnen uitmuntenden *Letterkundigen Naoogst*, bl. 77, niet te streng alleen aan den Engelschen en Frieschen stam toekennen.

ook den Hoogduitscher eigen is, in sommige gevallen het eerste boven het laatste verkiezen, om eene des te vaderlandscher kleur aan zijn stijl te geven. Een schrijfrant namelijk kan soms wel niet regtstreeks germanistisch zijn, maar toch niet dien echt-Hollandschen tint bezitten, waardoor hij zich van den Hoogduitschen onderscheidt, en dien men bij een Stijl, een Wagenaar, een van der Palm en dergelijke bekwame penvoerders aantreft. Ik heb er in de Kakographie voorbeelden van bijgebracht. En uit dit of soortgelijke oogpunten moet men ook vele der door mij aangehaalde Germanismen beschouwen. Daaronder zijn er toch, die meer den schijn dan het wezen van Hoogduitsch hebben, doch waarvoor men zich evenwel dient in acht te nemen, naar den regel: wacht u ook voor den schijn des kwaads! "Dat is *rigtig* gezegd" b. v. is misschien wel niet met Germaansche besmetting aangetast, ten minste ten Kate bezigt *rigtig* in dien zin ook wel, maar met dat al is "dat is *juist* gezegd" toch altijd een Hollandsch, minder aan opspraak onderhevig, hoe bastaardachtig dat woord *juist* (van 't Latijnsche *justus*, Fransch *juste*) ook zijn moge. — Daarom schuile men ook niet te veel achter het schild onzer vroegere schrijvers, en, als een aanvanger beschuldigd wordt van naar den Germanistischen nutsaard te rieken, zoo zegge hij niet ligtvaardig: ja, maar Vondel of Hooft gebruiken dat woord ook wel, of dat wordt ook zoo in den Statenbijbel gezegd. Hoeveel Hoogduitschachtige woorden en wendingen toch vóór een paar eeuwen nog in zwang waren waren, kan uit het staaltje blijken, op bl. 47 gegeven en dat ik met bewijzen *beleggen* (om een Germanismus te maken), of, op zijn Hollandsch, *staven* kan. En klimt men nog hooger op, komt men tot onze schrijvers uit de dertiende en veertiende eeuw, zoo krielt het, zal men zien, van Hoogduitsch schijnende woorden, gelijk b. v. *stoke* of anderen zijner tijdgenooten, door Huydecoper op hem aangehaald, *vroomen* op zijn Hoogduitsch voor *baten* gebruikt (II. 486), *nie* voor *nooit* (II. 215), *lise*, Hoogd. *leise*, voor *zacht* (III. 233), waarvan Hooft in den *Gerardt van Velzen* nog *lizelij* voor *zachtjes* heeft, *kume* Hoogd. *kaum*, voor *naauwelijks* (II. 186), *Jonkfer* (*juffer*) (II. 148), *Zonavond* (*zaturdag*) (II. 283), *vro* voor *blij* (II. 211), *gangen* voor *gaan* (III. 81), *anden*, Hoogd. *banden*, d. i. *wreken* (II. 452), *zonder* voor *maar* (I. 586) enz. enz.

Zal men al die woorden nu echter ook nog thans mogen bezigen, omdat zij voorheen gebezigd werden? Of zal men met onze Bijbelvertalers (die trouwens veel met het Hoogduitsche kalf in hunne vertaling geploegd hebben) nog *van iemand nastellen* (Exod. XXI: 12 en

13) voor *nazetten*, *lagen leggen*; van *onderlaten* (Habak. I: 4) voor *nalaten*; van *ontwenden* (Levit. V: 16) voor *ontvreemden*; van *gewand* (Ezech. XXVII: 20) voor *gewaad*; van *ontbieden* (Genes. L: 16) voor *doen weten*; van *ontwee* (Ps. XLVI: 10) voor *in stukken*; van *schrijven* telkens voor *schreeuwen*; van *gans en gaar* (Jez. LVI: 3), dat intusschen Huydecoper ook nog wel gebruikt, spreken mogen? Ik twijfel er zeer aan. Ten minste ik raad jonge lieden, die nog zonder eenig letterkundig gezag zijn, om zich met dat zoo bovenlands uitzieende gespuis niet in te laten, vooral niet, als zij even goede of bijna even goede meer Hollandsche uitdrukkingen te baat kunnen nemen. Zoo b. v. ook al Vondel nog wel eens van *Amme* moge spreken, laat hen liever meer op zijn Hollandsch *min*, *voedster* of *zoogster* zeggen. Doch het is hier de plaats niet om over dat onderwerp breedvoeriger uit te weiden. Ook al weér over dat stuk ware eene belangrijke verhandeling te schrijven, die echter wel spoedig tot de kaas- en kome-nijwinkels verwezen, of *zum Abtritt*, gelijk de Hoogduitschers het oord heeten, waar de Keizer te voet moet gaan en dat de Denen *lille huus* (klein huis) noemen, gedoemd zou worden. Over Germanismen hier sprekende, herinner ik mij deze en gene woorden wel eens verkeerd als zoodanig gebrandmerkt te hebben gezien. Zoo verwerpen sommigen onzer Aristarchen (die wij in het voorbijgaan raden eens de kleine vierduizend bladz. van Grimms reuzenwerk door te bladeren) *doelmatig*, als te veel naar het Duitsche *zweckmässig* riekend en als onjuist. *Doeltreffend* moet het altijd zijn, schreeuwen ze. Ik wenschte echter wel eens te weten, waarom men niet even goed *doelmatig* zou kunnen bezigen als het *regelmatig*, *onregelmatig* en een dozijn soortgelijke composita, en tevens, of *doelmatig* niet zeer juist uitdrukt, dat iemand, bij het mikken op iets, zijn oogenmaat goed genomen, goed met zijne oogen den afstand en de rigting afgemeten heeft, hoe bij schieten moet? Of hij daarom het doel treffen zal, moet de uitkomst leeren, want toevallige omstandigheden kunnen het treffen buiten zijne schuld verhinderen. Een jager legt naar alle regelen der kunst op een daar zittenden vogel aan, doch juist, terwijl hij op den trekker des geweurs drukt, vliegt de vogel weg. Hij mist, maar heeft hij daarom niet *doelmatig* aangelegd? Cicero b. v. had voor Milo zeer doelmatig, maar toch niet doeltreffend gesproken. Het schot, hoe goed gemikt, stuitte af op de verbittering van Milo's vijanden. *Doeltreffend* drukt dus meer uit dan *doelmatig*, doch het laatste kan op zijn tijd zoo goed, ja, meer naar waarheid en wanneer ten minste iemand van zijn eigen werk spreekt, dikwerf bescheidener gezegd worden dan het

eerste. Vergelijk hier Ypeij *Bekn. Gesch.*, bl. 559. Ook *uitoefenen* voor *oefenen* is wel eens door kundigen voor wat Germaansch gekleurd aangezien. Is echter in de samenstelling iets on-Hollandsch en bevoordert zij niet zeer de zinsonderscheiding? *Zich oefenen* is geheel iets anders dan zijne *pligten uitoefenen*, dat is, en ze oefenen en dat naar buiten af doen blijken. *Oefenen* ziet meer op personen, *uitoefenen* op zaken. Men oefent soldaten, beoefent kunsten, oefent pligten uit. Gebruiken ook al vroegere schrijvers dit woord niet zelden, eilieve, bezigden zij *bewonderen*, voegden zij *tot* bij *strekken*, of zeiden zij niet: "hij strekte hem een vader" voor "tot een vader?" Wat zouden wij niet ter poort moeten uitjagen, indien wij juist als onze vaderen schrijven en spreken wilden?

§ 3.

Wat de volgende Kakographiën over verouderde, over te willekeurig nieuw gesmede, over bastaard- en andere woorden betreft, . . . doch, lezer, alle wijsheid of dwaasheid, die ik nog verder in deze Aant. mogt willen en kunnen uitkramen, (en het kon ligt nog eens zoo veel dan het hier reeds aangestipte worden) moet ik in de pen houden. Het boek wordt anders te dik, en mijn uitgever is geen liefhebber van korpulente boeken. Ook zouden jongelieden er eene te dure en zware vracht aan hebben, om het op de lessen mede te slepen. Neem het dus met deze weinige Aant. als een proefje voor lief. Gij ziet, dat ik over Taal en Stijl niet ligtvaardig heenloop, al moge het, helaas, dan bij mij-zelfen al dikwerf zijn: *Video meliora proboque, deteriora sequor*, — [Over de onderwerpen, in deze en de volgende §§ behandeld, kunnen met vrucht andere werken van den hoogleeraar Lulofs geraadpleegd worden, en met name zijne *Nederlandsche Spraakkunst*, *Stijl en Letterkennis* en *Nederlandsche Redekunst of Grondbeginselen van Stijl en Welsprekendheid*, beide in 1831 herdrukt.]

I N H O U D.

§	1. Eenige feilen tegen eenę zuivere en bevalige uitspraak van het Nederlandsch . . .	bl. 5.
§	2. Eenige feilen tegen de meest gebruikelijke spelling	„ 7.
§	3. Eenige feilen tegen het vormen en gebruiken van zamengestelde woorden, tegen de getallen, de geslachten en de verbuiging der zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden, lidwoorden, voornaamwoorden en getalwoorden	„ 12.
§	4. Eenige feilen tegen de werkwoorden en het gebruik der kleinere rededeelen . . .	„ 26.
§	5. Eenige gebrekkige, of ten minste niet zeer verkieslijke woordenschikkingen	„ 38.
§	6. Eenige barbarismen	„ 43.
§	7. Bastaardwoorden	„ 56.
§	8. Willekeurig en needeloos nieuw gesmede woorden	„ 58.
§	9. Groninger provincialismen	„ 60.
§	10. Stijl met vele verouderde woorden . . .	„ 61.
§	11. Al te poëtische woorden in een eenvoudigen stijl	„ 63.
§	12. Feilen in woordvoeging, woordschikking, enz., die den stijl duister maken, of dubbelzinnigheid veroorzaken	„ 63.

-
- § 13. Ongebruikelijke of minder gebruikelijke woorden en stijl. — Gezochtheid, gemaaktheid enz. bl. 67.
- § 14. Ongepaste, onjuiste woorden en stijl . . . „ 69.
- § 15. Bovenmate lange of verwarde zinnen, gebrek aan samenhang, aan gespierdheid of juistheid „ 73.
- § 16. Berispelijke pleonasmen en ellipsen in den stijl „ 77.
- § 17. Ongepaste vermenging van figuurlijke en dagelijksche uitdrukkingen. — Gebreken in de figuurlijke taal „ 81.
- § 18. Feilen tegen de welluidendheid van de zoogenaamde maat in den stijl, gelijk b. v. gemaakt worden door eene stroeve of een-toonige verbinding en herhaling, door opeenstapeling van infinitiven en participiën, door rijm, versmaat enz. „ 87.
- § 19. Dezelfde feilen, doch meer voorkomende uit gebrekkige woordschikking of stroeven zinsbouw „ 91.

AANTEEKENINGEN EN TAALKUNDIGE OPMERKINGEN.

- Op § 1 bl. 91.
- „ § 2 „ 96.
- „ § 3 „ 98.
- „ § 4 „ 124.
- „ § 5 „ 131.
- „ § 6 „ 134.
- „ § 7 „ 141.

X

